

2634

Personnel
Mugshot

205
F-15

200
214-ԲԱ

Հրատարակութիւն Մալեղ Տէր Արտէմեան Բագրատունւոյ

05
1-15

ՀՈԳԵԻՈՐ ԸՆԹՐԻԻՔ

Քրիստոնեայ ընտանիքների համար

«Հաշակեցէք և տեսէք զի
բաղցր է Տէր»:

պատրաստեց
ԽՈՍԻԿ

ԱՐՄԷՆ ԲԱՀԱՆԱՅ ՏԵՐ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

200
14-ԲԱ

Վ. Ա. Գ. Ա. Ր. Շ. Ա. Պ. Ա. Տ.

Տպարան Մայր Աթոռոյ Սրբոյ Էջմիածնի.

1901

15 8 FEB 2013

200
214-ԲԿ

uf.

23 SEP 2009

Հրատարակութիւն Մուշեղ Տէր Արսէնեան Բազմասունոյ

205:
Բ-15

ՀՈԳԵՒՈՐ ԸՆԹՐԻԻՔ

Քրիստոնեայ ընկանիքների համար

«Հաշակեցէք և տեսէք զի
քաղցր է Տէր»:

Խօսեց

ԱՐՄԷՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ՏԷՐ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Վ.Ա.ՂԱՐՇԱՊԱՏ

Տպարան Մալր Արուստի Սրբոյ Էջմիածնի.

1901

Handwritten notes at the bottom of the page, including 'Հոգեւոր' and '1901'.

126 FEB 2013

2639

8008 932 2.8

747912 701470

747912 701470

Дозволено Цензурою 5 Мая 1901 г. г. Тифлисъ.

10000

747912 701470

747912 701470

747912 701470

747912 701470

10000

Въ 4-мъ изданіи 4-го изд.
Изданіе. 1901 г. мѣр.

Ըստ Բարձու հրամանի նորին Ս. Պժուժեան
Վեհափառ Հայրապետի ազգիս Տ. Տ. ՄԿՐՏԶԻ,
Դիւանս թոյլատրէ տպագրութիւն սորին, համա-
ձայն գրաւոր վկայութեան Բարձր. Անդամոյ Ս.
Սինօղի Տ. Յուսիկ վարդապետի Մովսիսեան,
որում յանձնեալ էր ի քննութիւն:

Ի ստուգութիւն սորին Դիւանս վաւերացու-
ցանէ ստորագրութեամբ և դրոշմամբ կնքոյ Հայ-
րապետական Դիւանի:

Դիւանապետ՝ ԿՈՐԻԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ.

Ի 15 Հոկտեմբերի 1898 ամի

Ի. Ս. Էջմիածին

Թ. 1174.

Տ. Կ.

Մ Ի Ք Ա Ն Ի 100 Ս Ք

Հայ ժողովրդի կրօնական սէրը վառելու դէպի Ճշմարիտ Աստուածաբանութիւն, նորա կրօնական ջերմեռանդութիւնը աւելի քաջալերելու իւր հաւատոյ մէջ, ամիւր կերպով միացնելու նրան իւր եկեղեցւոյ եւ դաւանութեան հետ, միխթարելու նրան հոգեպէս, խօսելու նրա հետ Աւետարանի աստուածեղէն խօսքերը, ցոյց տալու Ճշմարիտ աստուածաբանութեան ուղիղ ճանապարհը (այն ճանապարհը, որ միմիայն յատուկ է հաւատացեալ քրիստոնէին), ինչ շաւղով է որ 1900 տարի սրանից առաջ իւր երկրաւոր եւ մարդկային կեանքն անցրել է Զրիստոս, իսկական եւ բուն մարդկային մի ամենաբարձր օրինակ դառնալով իւր հետեւողներին, որով պարտաւոր է ընթանալ եւ ամեն մի հաւատացեալ քրիստոնեայ, որ պիտի խոնարհուի նրա ամենաբարձր եւ քարոյական սկզբունքների եւ օրէնքների առաջ, մենք զրեթէ միջոց չունինք:

Հայ ժողովուրդը միանգամայն զուրկ է կրօնական միխթարութիւնից՝ խրախուսանքից: Եկեղեցւոյ քնմիջ միմիայն սպասում է ժողովուրդը լսել Աստուծոյ խօսքը եւ բացի դրանից ուրիշ որ եւ է միջոց չունի յագեցնելու իւր կրօնական

ծարար: Եկեղեցւոյ ամբիոնն էլ այդ պահանջը միշտ չի կարողանում՝ լրացնել, ըստ որում՝ հայ հոգեւորականութիւնը միանգամայն քացառութիւն է կազմում իւր այդ պատասխանատու պարտաւորութեան նկատմամբ, ընդ նմին եւ ժողովուրդը միանգամայն զուրկ է այնպիսի զրքերից եւ հրատարակութիւններից, որոնք կարող էին ծառայել նրա այդ մեծ պահանջին եւ նուիրուած լինէին բարձրացնելու ժողովրդի քաղոյական աստիճանը եւ ամրացնելու նրա հաւատը: Իսկ եթէ կան էլ, այնքան քիչ եւ սուղ են, որ անկարող ենք ասել, թէ դրանք իսկապէս կարող են մի որոշ չափով բաւարարութիւն տալ այդ պահանջներին: Բացի այդ սղութիւնը դրանք ժողովրդականացած չեն, միւսը չեն գործել ժողովրդի ամեն խաւերի մէջ, միւսը չեն գործել ընտանիքների շրջաններում եւ դրա միակ պատճառը այն է՝ որ մեր հոգեւորականութիւնը ջանք չի գործ դրել ստեղծելու մի այնպիսի ժողովուրդ, պահանջ չէ դարձրել նրա համար հոգեւոր զրքերի ընթերցանութիւնը եւ իւր հրատարակութիւններով եւ աշխատութիւններով չէ շարժել նրա հետաքրքրութիւնը: Բայց թէ ինչո՞ւ է այդպէս, պատճառը շատ պարզ է. մեծամասնութեան տգիտութիւնը, շատերի ծուլութիւնը եւ շատերի էլ «ժամանակ չունենալը», որ մի լաւ պատրուակ է ազատուելու քրտնաջան աշխատանքից եւ որի մէջ թագնուած են հէնց նրանց անձնական գործերի, սեպհական շահերի այն անդուշ ջանքն ու աշխատանքը, որ մի րոպէ անգամ ժա-

մանակ չեն ունենում՝ աչք քաց անել զրպանի ծառայութիւնից:

Բայց մի բոլորէ մեր շուրջը նայենք, աչք ձգենք բողոքական հայ համայնքի վրայ եւ նրանց պատուոյնների վրայ եւ տեսնենք թէ նրանց միասինարները, ընկերութիւնները հրապիսի արագութեամբ են թափում նրանց առաջ կրօնական-քարոյական գրքեր, հրատարակութիւններ ու քօշիւրներ, որոնք իսկապէս մեծ նշանակութիւն եւ շահ ունին ժողովրդի համար, որոնք մեր հոգեւորականների դէմ մրցելու ամենառաջին եւ գլխաւոր զէնքերն են դարձրել եւ որով նրանք զրաւում են դէպի իրենց ժողովրդի սիրտն ու համոզմունքը եւ այդպիսով ժողովուրդ են վաստակում: Շոքա կարող են լաւ օրինակ լինել մեր հոգեւոր հայրերին, եթէ միայն վերջիններս մի բոլորէ քարենախանձ աչքով նայեն իրենց օտարերկրացի եւ օտարադաւան պաշտօնակիցներին եւ հետեւեն նրանց քարի օրինակին:

Հրատարակելով մեր հանգուցեալ հօր Արսէն քահանայի թողած քաղմաթիւ աշխատութիւններից այս առաջին գրքոյկը, մեր նպատակն է մեր կողմից եւս մի փոքր օգնած լինել այն արժանաւոր հոգեւոր հայրերին, որոնք ձգտում են միջոց տալ քաղմաշխատ հայ ժողովրդին, կրօնական ոգելից գրքերի ընթերցանութեամբ յազեցնել նրա հոգեկան ծարսուր:

Հայ հաւատացեալ գերդաստանի համեօտ սեղանի վրայ ենք դնում այս սլարգ եւ անսլանդմ

«Հոգեւոր Ընթրիքը». Թո՛ղ ճաշակէ եւ տեսնէ, որ քաղցր է Տէրը, որ մխիթարիչ է Նա, որ սփռիչ է նրանց, որոնք գտնուում են բազմահոգ վշտերի մէջ եւ այդ վշտերը նրանց սպառնում են յուսահատեցնելու, թուլացնելու իրենց հաւատոյ ամբողջիւնից, որ Նա խրախուսիչ է եւ քաջալերող քրիստոնէական հաւատոյ համար պատերազմում մարտնչող հաւատարիմ՝ զինուորին:

Ասացինք պարզ եւ անպանդխտ:

Այո՛, պարզ է եւ անպանդխտ, ըստորում հեղինակը չէ գոռում-գոչում սպառնալի բառեր արտասանելով, բոլէապէս չէ զրգում ընթերցողի նեարդերը, վայրկենապէս չէ բորբոքում նրա սիրտը, որի հետեւանք պէտք է լինի կրկին միեւնոյն առաջուան ինքնամոռացութեան եւ անզգայութեան ենթարկուել: Այլ նա խօսում է որպէս զթառատ հայր իւր սիրասուն զաւակների հետ, ուսուցանում է որպէս բազմախորժ ծերունի՝ իւր շուրջը ժողոված իւր սիրելի զերդաստանին:

Այսպիսով ամեն մի հայ ընտանիք, որ կարօտ է հոգեւոր մխիթարութեան — սփռիանքի, որ կամենում է Աստուծոյ խօսքը լսել եւ կամենում է իր քաղցը յագեցնել «Հոգեւոր Ընթրիքով», — ահա՛ Թո՛ղ ընդունի մի քրտնաջան հովուի հոգեւոր աշխատութեան արգասիքը: Թո՛ղ նրա խրատական, համոզեցուցիչ, բազմադիմի օրինակներով եւ փաստերով լի խօսքերը, որոնք անշուշտ անմոռաց կերպով դրոշմած կը մնան իւրաքանչիւր ընթերցողի սրտի եւ համոզմունքի վրայ, ինչպէս եւ կեն-

դանութեան ժամանակ եկեղեցւոյ ամբիոնից միշտ
նրա ձայնը հնչել է, այնպէս էլ իւր մահից յետոյ
թող հնչէ իւր սիրած եւ պաշտած հայ ժողովրդի
ակամջին եւ մխիթարի նորան:

Այս գրքոյկը որպէս հոգեւոր սնունդ ամենի
համար անհրաժեշտ է:

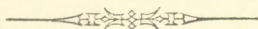
Հրատարակելով այս առաջին հատորը, յոյս
ունինք, որ ընդունելութիւն կը գտնի հայ հատարա-
կութեան մէջ, որով եւ կը խրախուսի մեզ հրատա-
րակելու միւս հատորներն եւս, որոնք յուսով ենք,
որ աւելի եւս պիտի գրաւեն քանասէր ընթերցող-
ների ջերմ հետաքրքրութիւնը:

Յարգանքով դէպի հայ ժողովուրդը

Հրատարակիչ՝

ԻՌԻՇԵՂ, ՏԷՐ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ.

ՀՈԳԵԻՈՐ ԸՆԹՐԻՔ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

«Ճաշակեցէք և տեսէք,
զի քաղցր է Տէր»
(Փառագիրք).

Ը.

Յամենայն ժամ պարս է կալ յա-
ղօքս, և մի՛ ձանձրանալ:

(Ղուկ. ԺԲ. Գ. 1—14.)

Ամեն ժամանակ պէ՛տք է աղօթք անել
և չձանձրանալ:

Այս խօսքերով մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը
մեզ սովորեցնում է, ոչ թէ միայն աղօթել, այլ
պարտք է դնում մեզ վրայ, որ ամեն ժամանակ
աղօթք անենք և չձանձրանանք: Յիսուս իբրև
մեր հոգիների ուսուցիչը, մեր հոգիների վար-
դապետ-քարոզիչը, մեզ սովորեցնում է աղօթել-
իսկ Յիսուս իբրև մեր հոգիների դատաւորը
«դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց», որի առջև
ծունկ են չորում երկնաւորները, երկրաւորներս
և սանդղարամետաղանները, մեզ պարտաւորեց-

նում է ամեն ժամանակ աղօթել և չձանձրա-
նալ: Ի՞նչ կը նշանակի աղօթք:—Աղօթք նշանա-
կում է աղաչանք դէպի Աստուած: Նախ՝ աղօթքի
միջոցով մեր հոգու ցանկութիւնները և բազ-
մանքները յայտնում ենք Նորան և երկրորդ՝
աղօթքի միջոցով ցոյց ենք տալիս մենք մեր հա-
ւատոյ, յուսոյ և սիրոյ չափը: Եւ աղօթքը երեքի
կարելի է բաժանել: Ա. Առանձնական, Բ. Բն-
տանեկան և Գ. Հրապարակական—Եկեղեցական:

Առանձին աղօթքով մարդիկ Աստուծոյ հետ
են խօսում և պատասխան ստանում: «Խնդրեցէք
և պիտի տրուի ձեզ», «Նեղութեան օրը ինձի
կանչէ ու ես քեզի պիտի ազատեմ», «Իմ անու-
նովս ինչ որ հաւատով խնդրէք, պիտի ստանաք».
Ինչպէս Աննան, ինչպէս Սողոմոնն, ինչպէս Եղե-
կիան, ինչպէս Կուռնէլիոս հարիւրապետը:

Առանձին աղօթքը գլխաւորապէս մեզայ
խոստովանութեան և հոգւոյ փրկութեան համար
պիտի լինի: Մարդիկ պիտի առանձին լինեն, որ
իրենց սիրտը բաց անեն Աստուծոյ առջև, իրենց
հոգւոյ վերքերը—հոգւոյ ախտերը թափեն Նորա
առջև, որպէս զի բժշկուին:

Բնտանեկան աղօթքով մարդիկ խնդրում են
ոյժ և կարողութիւն և առաւօտ ու երեկոյ
շնորհակալութիւն են յայտնում իրենց ստացած
ոյժի և կարողութեան համար:

Առաւօտները, երբ ընտանիքի անդամները
միասին են, շատ յարմար է աղօթել, խնդրել
ոյժ և կարողութիւն, որպէս զի կարողանան օր-

ուայ ընթացքում իրենց քրիստոնէական պարտաւորութիւնները ճշտիւ կատարել, այն է՝ Աւետարանի պատուէրների համաձայն ընկերներին օգնել, թշնամիներին սիրել, առևտուրը և այլ պարտականութիւնները ճշմարտութեամբ կատարել:

Երեկոները, երբ որ ընտանիքի անդամները իրենց դորձը վերջացրած վերադառնում են տուն և միասին են, դարձեալ պիտի աղօթեն և շնորհակալութիւն մատուցանեն Աստուծուն, որովհետեւ Նորա տուած շնորհիւ այն օրը խաղաղ և անվնաս անցկացրին, յաջողութեամբ իրենց դորձը կատարեցին և թէ այդ օրը անսպասելի յաջողութեան ևս պատահեցին: Այո, աղօթքի մէջ պէտք է աւելի յարգանք, մեծարանք ու շնորհակալութիւն յայտնել Աստուծոյն այն շնորհների համար, որ ամեն օր բաշխում է մեզ իւր անսահման բարեգթութեամբ և առատաձեռնութեամբ, վերջապէս՝ շնորհակալութիւն պէտք է յայտնել, որ Նա իւր հովանաւորութեամբ կրկին անվնաս և անփորձ վերադարձնում է մեզ մեր օթեանը և մեր ընտանեաց գիրկը: Հաւատացեալ քրիստոնեան այս բոլորը կատարելու է. արդեօք կատարեալ անզգայութիւն և անասնութիւն չի լինի, եթէ չարունակ ուտենք, խմենք, հագնենք և ապրենք, բայց Աստուծուն, այդ բոլոր բարիքի շնորհովին, չմտաբերենք ու գոհութիւն ու շնորհակալութիւն չմատուցանենք: Բացի այս, ընտանեկան աղօթքի մի քաղցրու-

Թիւնն էլ այն է, որ տան մեծը—հայրը, աղօթքի ժամանակ իւր գերդաստանը, իբրեւ տան քահանայ, ներկայացնում է Աստուծուն, ինչպէս նոյր իր ընտանիքի հետ զոհ—պատարագ հանեց Աստուծուն։ Մի հայր, եթէ ուզում է ցոյց տալ, որ ինքը հայր է, տան մեծ է, եթէ ուզում է, որ իր հայրական, ծնողական իրաւունքները տա՝ բաժուի ընտանիքի վրայ, այդ կրկինի միայն աղօթքի ժամանակ և աղօթքի միջոցաւ։ Երբ որ տան հայրը ծնկների վերայ եկած, ձեռքերը տարածում է իր ընտանիքի հետ գէպի Աստուծոյ, երբ որ իր ջերմեռանդ աղօթքների և քաղցր զգացմունքների հետ խառնում է և նորա ջերմ արտասուքը, որ բարեպաշտութեան սրտի պլուտուշն է, այն ժամանակ բոլոր ընտանիքի վերայ մի առանձին ակնածութեան և հնազանդութեան հոգի և տպաւորութիւն է գալիս։ Բոլորը ակնածում են նորանից՝ ինչպէս յիրաւի տան մեծից և ծնողից։ Աչքերս խփենք և մտնենք այդ դրութեան մէջ, տեսնենք թէ մեղանից ով ինչ կրմտած է։

Եթէ ուզում ենք, որ մեր որդիքը մեզ հնազանդ գաւաղներ լինին, եթէ ուզում ենք, որ մեր ընտանիքը մեզ հնազանդ լինի, այդ աղօթքի միջոցաւ կարող ենք սովորեցնել։

Իսկ եթէ մենք, մեր երկնաւոր Հօրը չենք հնազանդիլ, ինչ իրաւունքով կարող ենք պահանջել, որ մեր որդիքը և ընտանիքը մեզ հնազանդուին, նախ մենք մեր երկնաւոր Հօրը հնա-

զանդուենք, որ մեր որդիքն ու ընտանիքն էլ մեզանից սովորեն հնազանդութիւն և մեզ հնազանդուին: Մենք մեր երկնաւոր Հօրից սպասենք, որ մեր որդիքն էլ մեզանից սպասեն: Մենք Աստուածանից վախենանք, որ մեր ընտանիքն էլ մեզանից վախենայ: Մենք հաւատք և անկեղծ սէր ունենանք մեր երկնաւոր Հօր վրայ, որ մեր որդիքն էլ հաւատք ու սէր ունենան մեր խրատները լսելու: Հնազանդել, լսել, սպասել, հաւատալ, սիրել և յուսալ, ահա փոխադարձ պարտքը ծնողներից գէպի Աստուած, որդիներից գէպի ծնողները:

Կատարելագոյն և գերազանց աղօթքը եկեղեցական աղօթքն է, որովհետեւ առանձին աղօթքը նախապատրաստութիւն է ընտանեկան աղօթքի, իսկ ընտանեկան աղօթքը՝ եկեղեցական աղօթքի:

Եկեղեցական աղօթքը միացումն է վերին, երկնային եկեղեցու հետ, ըստ Պօղոսի՝ «Բայց դուք մօտեցել էք Սիօն լեռանը, երկնքի երուսաղէմ՝ քաղաքին, հրեշտակների բիւրաւոր բանակներին և երկնքում գլուած անդրանիկների հանդիսին, եկեղեցուն և ամենքի դատաւոր Աստուծուն և կատարեալ արքայների հոգիներին»:

Եկեղեցւոյ երգերը միացումն են փրկուածների երգերին, որոնք Սիօն լեռան վրայ երգում էին. «Եւ տեսայ ահա Գաւը կանգնած էր Սիօն լեռան վրայ և նոշա հետ հարիւր և քսան չորս հազար հոգիներ, որոնք նոր երգ էին եր-

դում» (Յովհ. յայտ.) :

Նկեղեցւոյ երգերը դարձեալ նմանում են Սերովբէից երեքսրբեան երգերին, որոնք զիշեր ցերեկ հանգստութիւն չունին, այլ անդադար երգելով ասում են. «Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ Տէր զօրութեանց» (Յով. յայտ. Դ. 4. 8). և «Տեսնում էի Տէրը վերացած ու բարձր աթոռի վերայ նստած և նորա վերեւի կողմը կանգնած էին Սերովբէք, որոնք վեց վեց թեւեր ունէին, երկուքով աչքեր էին ծածկում, երկուքով ոտները և երկուքով թռչում էին։ Նւ մէկը կանչում էր միւսին և ասում. «Սուրբ, սուրբ, սուրբ է զօրաց Տէրը, բոլոր երկինքը լիքն է նորա փառքովը։» «Նւ դռների հիմունքը շարժուեցան աղաղակների ձայնից և տունը-տաճարը ծուխով լցուեց։» (Նաայի 2. 1.)

Նկեղեցւոյ աղօթքները նման են Աստուծոյ աթոռի առջև անուշահոտ խունիի։

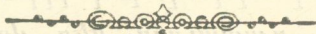
«Նւ երբ որ եօթներորդ երկինքը բացաւ, կէս ժամի չափ երկնքումը լռութիւն եղաւ։ Նւ մի ուրիշ հրեշտակ եկաւ կանգնեց սեղանի առջև և ոսկի խնկանոց ունէր և շատ խունի տրուեց նորան, որ բոլոր սուրբերի աղօթքների հետ մատուցանէ այն ոսկէ սեղանի վրայ, որ աթոռի առջին էր։ Նւ վեր ելաւ խունիի ծուխը, որ որբերի աղօթքն է, հրեշտակի ձեռքից (Յով. յայտ. Բ. 1—4) :

Ուրեմն բաւական չէ, որ առանձին աղօթում ենք, բաւական չէ, որ ընտանիքի հետ

աղօթում ենք, պէտք է եկեղեցւոյ աղօթքին էլ միանանք, պէտք է հրեշտակների հետ էլ սուրբ, սուրբ, սուրբ երգենք, պէտք է փրկեալ հոգիներին հետ էլ նոր երգք երգենք, որ նոքա երկընքումն են երգում, մենք էլ երկրի վերայ երգենք:

Միթէ հրեշտակները Յիսուսի ծննդեան օրը չիջան հովիւների մօտ և չերգեցին «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ և երկիր խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն և օրհնութիւն . . .»

Ուրեմն առանձին աղօթքից յետոյ, ընտանեկան աղօթքից յետոյ, պէտք է միանանք եկեղեցւոյ աղօթքին էլ:

Բ.

« Խոսովան եղերով միմեանց
զմեղս եւ աղօթս արարէի ի վերայ մի-
մեանց, որպէս զի բժեկիջիք .

(Յակ. ե. 16). .

Ձեր յանցանքները իրարու խոսո-
վանեցէիք եւ աղօթք արէիք իրարու նա-
մար, որ բժեկուիք:

Առաջի գլխում վերցնելով «Յամենայն ժամ
պարտ է կալ յաղօթս եւ մի ձանձրանալ»
բնաբանը, բացատրուեց, որ մեր Տէր Յիսուս
Քրիստոս իբրեւ մեր հոգիների ուսուցիչը սովո-
րեցնում է մեզ աղօթել, իսկ իբրեւ մեր հոգի-
ների Տէրն ու դատաւորը, մեզ վրայ պարտք է
դնում, որ ամեն ժամանակ պէտք է աղօթենք
և չը ձանձրանանք: Բացատրուեց նոյնպէս, թէ
ինչ է աղօթքը և քանի՞ տեսակի է բաժանւում:
Այժմ մի երկու խօսք պիտի ասուի՝ թէ ի՞նչպէս
պէտք է աղօթել:

Աղօթելուց առաջ, դեռ Աստուծոյ անունը,
խաչեալ Քրիստոսի և Ս. Հոգու պատուական և
սուրբ անունները մեր բերանը չառած, այս

երեք մեծ պայմանները պէտք է կատարենք: Ա. Որ մեր բոլոր եղբայրների հետ հաշտուած լինինք Քրիստոսի սիրով (հաշտուիլը այն դէպքումն է լինում, երբ մենք ուրիշներին նեղացրել ենք), գնանք նոցանից ներողութիւն խնդրենք և միմեանց հետ սրբութեան համբոյրով կրկին Քրիստոսի սիրոյ մէջ նորոգուենք, որովհետեւ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն ասում է. «Եթէ քո ընծան մատուցանես սեղանի վերայ և այնտեղ միտքդ դայ, որ քո եղբայրը քեզ հետ մի խէթ ունի, ընծադ սեղանի վերայ թող, գնա նախ հաշտուիլ նորա հետ և ապա գալով քո ընծան մատուցիր» (Մատթ. Ե. 23—24): Աստուած մարդոց մեղքերը ներեց միմիայն Քրիստոսի հաշտութեան զոհովը. կը նշանակէ, եթէ մենք էլ մարդոց հետ չհաշտուենք և հաշտութեան օրհնութիւնը չմատուցանենք Աստուծուն, Աստուած մեր մեղքերը չի ներիլ. «Եւ երբ որ աղօթքի կանգնէք, թէ որ մէկի դէմ բան ունիք՝ պէտք է թողնէք, որպէս զի ձեր երկնաւոր Հայրն էլ, որ երկնքումն է, թողնէ ձեզ ձեր յանցանքները. որովհետեւ եթէ չը թողնէք, ձեր Հայրն էլ, որ երկնքումն է, ձեր յանցանքները չի թողնիլ (Մարկ. ԺԱ. 25—26): Բ. Որ մեր ընկերների մեղքերը ներենք (այս այն դէպքումն է լինում՝ երբ նոքա են մեզ նեղացրել): Մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն ասում է. «Եթէ դուք մարդկանց մեղքերը ներէք, Աստուած էլ ձեր մեղքերը կը ների, իսկ եթէ մարդոց յանցանքները չներէք, Աստուած էլ ձեր

յանցանքները չի ներիլ» և սովորեցրեց մեզ ասելու թէ՛ երբ որ կը կանգնէք աղօթքի, ասացէք. «Հայր մեր, թող մեր պարտքերը, ինչպէս որ մենք թողնում ենք մեր պարտապաններին:» Գ. Պէտք է աղօթել միմիայն մաքուր հոգւով, ճշմարիտ և ուղիղ հոգւով, վասն զի ասում է. «Հոգի է Աստուած և նրան երկիրպագողները պարտաւոր են հոգւով և ճշմարտութեամբ երկիրպագանել» (Յով. Գ. 24):

Հոգւով աղօթել կը նշանակէ մարմինը իր գործքով մի կողմ դնել ինչպէս վերարկու, կրկին չհագնելու դիտաւորութեամբ, մոռանալ մարմնոյ գործերը՝ չարութիւն, հպարտութիւն, նախանձ, ատելութիւն, բարկութիւն, ագահութիւն, արծաթսիրութիւն, աշխարհային սէր, աշխարհային ստացուածք. այս բոլորը պէտք է մոռանալ, միմիայն ներկայանալ Հօր Աստուծուն հոգւով: Երբ այս երեք պատրաստականութիւն կունենանք, այն ժամանակ և համարձակութիւն կունենանք մօտենալ Աստուծուն աղօթելու:

Աղօթքների առաջինը առանձնական աղօթքն է, որ մեզաց խոստովանութեան համար է. ուրեմն ինչպէս պէտք է խոստովանուինք:

Լուսաւորչական եղբայրները ամենեւին խոստովանութեան վերայ գաղափար չունին և կարելի է ասել, որ շատերը ոչ խոստովանուին են ուղիւմ և ոչ էլ գիտեն թէ ինչ պէտք է խոստովանուին և ինչպէս պէտք է խոստովանուին: Խընդիրն այս է:

Նախ պէտք է այս հարցը վճռել — լուծել՝
թէ ինչ կը նշանակէ խոստովանութիւն։ Եկեղե-
ցական կամ կրօնական առմամբ խոստովանու-
թիւն կը նշանակէ մեղքերը յայտնել։ Ե՞րբ, երբ
որ մեր անձերը կը քննենք, ուրեմն խոստովա-
նութիւն կը նշանակէ անձնաքննութիւն Հօր Աս-
տուծոյ, Յիսուս Քրիստոսի և Ս. Հոգւոյ առաջ։
Պօղոս Առաքեալը միշտ ասում է թէ՝ «Քննեցէք
ձեր անձերը թէ հաւատքի մէջն էք»։

Մարդիկ սովոր են ամեն տարի, ամեն ամիս,
ամեն շաբաթ, ամեն օր, մինչև անգամ ամեն
ժամ իրենց հաշիւները, այն է՝ իրենց գործերը,
առուտուրը քննել, ուղղել, կարգի դնել, իրանց
մարմնաւոր վիճակը բարւոյքել և ուրիշների բա-
րոյականը դատել, բայց չըկայ մէկը, որ գոնէ մի
անգամ էլ նստէր իր հոգւոյ վիճակը քննելու
ինչո՞ւ. — վասն զի մարդիկ սովոր են միշտ ուրիշի
աչքի շիւղը տեսնել, իսկ իրանց աչքի գերանը
ամենեւին ոչ տեսնում են և ոչ էլ կամենում հա-
նել. «Կեղծաւոր, նախ քո աչքի գերանը հանիր
և ապա եղբօրդ» ասում է մեր Տէր Յիսուսը։
Եւ այս մոլորութիւնը, այս տգիտութիւնը մար-
դոց մէջ յառաջ է եկել անձնաքննութեան վերայ
գաղափար չունենալուց։

Մարդիկ եթէ քննէին իրենց անձը, իրենց
սիրտը, հոգին, մեղքերը, մտածմունքը, վարք ու
բարքը, գործը, հաւատքը, յոյսը, սէրը, այն ժա-
մանակ կը զարհուրէին ուրիշին դատելուց։

Մարդիկ եթէ քննէին իրենց անձը, աւելի

ջերմեռանդ և բարեպաշտ քրիստոնեաներ կը լինէին. մարդիկ եթէ քննէին իրենց սրտերը, աւելի լաւ, ընտիր և արթուն ժողովուրդ կը լինէին և աւելի լաւ կը կապուէին յաւիտենական կենաց և Քրիստոսի հետ:

Զարմանալի անհոգութիւն, որ մենք մեր հոգեւոր վիճակը միանգամայն անտես ենք արել. այս նշանակում է հոգեկան մեռելութիւն, որովհետեւ անձնաքննութիւնը սովորեցնում է մարդուն լուսաւոր և պայծառ տեսութիւն ունենալ իր հոգեւոր և յաւիտենական կեանքի վերայ: Անձնաքննութիւնը մեզ ծանօթացնում է մեր գործերին և ցոյց է տալիս՝ կորչելու ենք արդեօք թէ երկինք պիտի գնանք, կամ մեր հաւատքը աւագի՞ վերայ է թէ հաստատուն վիմի՞ վերայ:

Այժմ սկսենք մեր անձնաքննութիւնը: Ի՞նչ պէս պիտի քննենք:

Երբ որ մտնում եմ իմ առանձին սենեակը, նախ պիտի սկսեմ քննել իմ

1. Մտածմունքը, թէ արդեօք այսօր Տիրոջ օրէնքների վերայ, Տիրոջ խօսքերին հնազանդուելու վերայ մտածեցի. հոգւոյ փրկութեան համար և յաւիտենական կենաց ու զարհուրելի դատաստանի մասին մտածեցի. եթէ մտածեցի, ի՞նչ որոշումներ արի:

2. Վարք ու բարքը. Արդեօք այսօր Փրկչիս նման համբերող եղայ, բարկութիւնս սանձեցի, հպարտութիւնս ոտնակոխ արի, նախանձողու-

Թիւնս անդունդ գլորեցի՞, չարութիւններս ու հայհոյութիւններս մեռցրի՞ մէջս:

3. Խօսքերը. Արդեօք խօսքերս Աւետարանի աղով համեմնձ էին, խօսքերիցս քաղցրութիւն էր բուրում թէ դառնութիւն, խօսքերովս եղբայրներիս սրտերը քաղցրացրի՞, շահեցի՞ և այսպիսով շինութիւն եղա՞ւ թէ դառնացրի, կոտորեցի և այնպիսով աւերմունք եղաւ:

4. Գործքերը. Արդեօք այսօրուան գործերս արդարութեամբ էին, ճշմարտութեամբ էին, արդարութիւնով չափեցի, արդարութիւնով կշռեցի, արդարութիւնով տուի, արդարութիւնով ստացայ: Ի՞նչ պիտի անէի, որ մոռացել եմ կամ զանցառութեան տուել ու չեմ արել և կամ ի՞նչ պիտի չանէի՞ որ արել եմ:

5. Պատահմունքները. Արդեօք այսօր Տէրից ի՞նչ առանձին ողորմութիւն եղաւ ինձ՝ որին չէի սպասում, կամ իմ բարեկամներիցս ու սիրելիներիցս ի՞նչ տրամութիւն լսեցի. արդեօք այս տրամութիւնը ինձ զգուշացնող միջոց եղա՞ւ:

6. Հաւատքը. Արդեօք Քրիստոսի կատարեալ ու կենդանի հաւատքով եմ զեկազարւում, հաւատաքով աւելի երկնքի հետ եմ կապում թէ թերահաւատութեամբ աշխարհի հետ. արդեօք հաւատում եմ, որ աշխարհքս ունայն է և յարդի պէս կրակով պիտի այրուի. հաւատում եմ, որ աշխարհի սէրը Աստուծոյ առջև թշնամութիւն է. հաւատում եմ, որ փրկութեան նախապատրաստութիւնը այս կեանքումն է. հաւատում եմ, որ

արդարները հանդերձեալում կեանք ունին, իսկ մեղաւորները տանջանք:

7. Մէր. Արդեօք սէրս աւելի երկնքի հետ է թէ աշխարհքի. արդեօք աստուածսիրութեան, ընկերսիրութեան վերայ զաղափար ունիմ, ճշմարիտ սիրով եմ սիրում ընկերիս թէ կեղծաւոր:

Ահա այսպէս և սորա նման պէտք է քննենք մեր անձերը և այսօրուանից յետ դառնանք դէպի մեր մանկութեան օրերը, տեսնենք թէ ինչ հետքեր ենք թողել մեր ետևից, արդեօք նախանձել ենք, բարկացել ենք, խաբել ենք, դողացել ենք, Աւետարանին անհնազանդ ենք եղել: Այս բոլորը քննելուց յետոյ, պէտք է մէկ մէկ մեր յանցանքները խոստովանենք Յիսուս Քրիստոսի, Հօր ամենակալի և Սուրբ Հոգւոյ առաջ:

Յանցանքները խոստովանելիս պէտք է նկարագրել յանցանքը և նորա մեծութիւնն ու զարհուրելի պատիժը և խօսք տալ այլ ևս չանելու: Օրինակ.

Հպարտութիւն. Մարդիկ կարծում են, թէ մեզքը միայն սպանութիւնն է. ոչ, նայենք հպարտութեան վերայ, թէ ինչ զարհուրելի է նրա պատիժը:

Առաջին հրեշտակները հպարտացան, ամբարտաւանացան և այդ պատճառաւ բարձրութիւնից մինչև անդունդ գլորուեցան և կացած են մինչև դատաստանի օրը, որ զարհուրելի կրակով այրուեն:

Անհնազանդութիւն. Ադամը անհնազանդութեան պատճառաւ զրկուեց դրախտի վայելչութիւնից և երկիրն էլ իր հետ անիծուեց, ինքը և իւր սերունդները մեռան ու դժուր իջան:

Ատելութիւն. Ինչպէս Կայէնը իւր եղբօրը ատեց մինչև որ նրան սպանեց և անիծուեց, նորա վերայ անիծից նշան դրուեց, որպէս զի ոչ ոք չսպանէ նրան:

Շաքաթ չպահելը. Իսրայէլացին փայտ ժողովելու համար ինչպէս քարկոծուեց:

Գողութիւնը. Աքար Զարայն ինչպէս քարկոծուեց:

Ահա այսպէս մեր յանցանքների մեծութիւնը տեսնելուց յետոյ, նոցա զարհուրելի պատիժներին ծանօթանալուց յետոյ, կը տեսնենք, որ մենք հպարտութեան անդունդն ենք գլորուած Աւետարանին անհնազանդ լինելու համար, անէծքի ու մեղքի տակն ենք բռնաւորուած. աչքի առաջ ներկայացնելով այդ մեղքերի համար սպասող անխուսափելի մահն ու զարհուրելի պատիժը, մենք սրտանց կը զղջանք և արտասուքով կը սկսենք աղօթել մեր մեղքերը քաւելու համար:

Գ.

Քանիցս անգամ թէ ուսիցե՛ք զհացս
զայս, եւ զբաժակս ըմպիցե՛ք, զմահն
Տեառն պատմեցե՛ք, մինչեւ եկեսցէ նա:

(Ա. Կորնթ. ԺԱ. 26).

Քանի անգամ որ այս հացը ուտե՛ք
եւ այս բաժակը խմե՛ք՝ Տիրոջ մահը
պատմեցե՛ք, մինչեւ որ ինքը գայ:

Առաքեալն այս խօսքերով երեք բան է յիշեցնում:

Ա. Որ մենք մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը ճաշակենք: Յիսուս Քրիստոսն էլ հացն ու գինին տուաւ իր աշակերտներին և ասաց. «Առէ՛ք կերէ՛ք ու խմէ՛ք, այս է իմ մարմինն ու արիւնը». «Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, ունի զկեանս յաւիտենականս և ես յարուցից զնա յաւուրն յեանում »:

Բ. Որ մենք, երբ ցանկանում ենք Տիրոջ սեղանին, այն երկնաւոր հացին ու բաժակին մասնակից լինել, պէտք է Տիրոջ մահը մեր միտքը բերենք: Յիսուս Քրիստոս, երբ հացն ու գինին

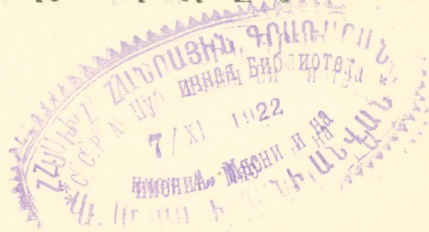
տուաւ, ասաց. «Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակիւ»

Դ. Առաքեալը մեզ սիրտ է տալիս, մեզ մխիթարում և ուրախացնում է, որ Յիսուս Քրիստոս պէտք է գայ. ինքը Յիսուս Քրիստոս ասում է. «Յայնժամ տեսցեն զՈրդի մարդոյ եկեալ ամպով և փառօք բազմօք»:

Բայց մենք բացատրենք բնաբանի երկրորդ մասը, ուր ասուած է. «Տիրոջ մահը պատմեցէք»:

Քրիստոնէի գլխաւոր մտածմունքը, գլխաւոր միտքն ու խորհուրդը Յիսուս Քրիստոսի մահը, չարչարանքը և խաչուիլը պէտք է լինի, որովհետեւ եթէ մենք աշխարհքի և նրա հարստութեան, զուարճութեան ու վայելչութեան, մարմնոյ հեշտութեան ու ցանկութեան մասին ենք մտածում, հեռանում ենք երկնքից, հեռանում ենք Յիսուս Քրիստոսից և Սուրբ Հոգուց, որովհետեւ մարդու սիրտը, միտքը, բնութիւնը այնքան փոփոխական է, որ միշտ դէպի մարմնոյ հեշտութիւններն ու մեղքն է թեքւում. «Մարդու սիրտը ամենից խաբեբայ ու չարն է» (Երեմիա):

Այսպէս երբ որ աշխարհային ցանկութիւնների, վայելչութիւնների և զուարճութիւնների մէջ ընկած, մոռանում ենք յաւիտենական կեանքը և հոգւոյ փրկութիւնը, պէտք է Տիրոջ մահը միտք բերենք: Թէև մենք կարող ենք ուրիշ առաքելի մարդկանց մահն էլ, պատմութիւնն էլ մեր միտքը բերել, բայց աշխարհումը ոչ մի մարդ ոչ մի փիլիսոփայ, ոչ մի պատմութիւն և ոչ մի հանճարեղ գրուածք մեր հոգին, մեր սիրտը այն-

քան չի կարող շարժել գէպի Աստուածսիրութիւն, ընկերսիրութիւն, ծնողասիրութիւն, կարեկցութիւն, գութ, մարդասիրութիւն, համբերութիւն, հնազանդութիւն և այլն, որքան Յիսուս Քրիստոսի մահը, որովհետեւ աշխարհքում ոչ մի մարդ, ոչ մի ծնող, եղբայր, քոյր, ազգական, բարեկամ, մեզ այնքան չսիրեց, որքան Յիսուս Քրիստոս։ Նա մեզ այնքան սիրեց, որ մեզ համար սիրոյ և հաշտութեան պատարագ, քաւութեան զոհ եղաւ, ընտիր ընծայ և ողջակէզ եղաւ. ահա դորա համար էլ Յիսուս Քրիստոսի այդ անհուն սէրը մեզ ստիպում է, որ իր մահը մեր միտքը բերենք։

Երբ որ Յիսուսի մահը մեր միտքն ենք բերում, մենք մի ուրիշ աշխարհ ենք գնում, հոգւով վերանում ենք երկինք, այնտեղ աստուածային և երկնային հանգէսներ ու հրաշալիքներ ենք տեսնում, այնտեղ կենդանի հաւատք, հաստատուն յոյս, անկեղծ սէր և առաքինի հոգու յաղթանակ ենք տեսնում։ Այնտեղ տեսնում ենք, թէ երկնային սէրը ինչ պտուղ է բերում և թէ հաւատոյ թուլութիւնն ու երկմտութիւնը ինչ հետեանքներ է ունենում։

Երբ որ Յիսուս Քրիստոսի մահը մեր միտքն ենք բերում, մենք հոգւով ամենից առաջ Դէթսէմանի պարտէզն ենք գնում, տեսնում ենք, որ Աստուծոյ Որդին՝ Յիսուս Քրիստոսը աշխարհի, մեր մեղքերի համար կէս գիշերին երեսի վերայ ընկած, աղի արտասուք, արիւն քրտինք է թա-

փում հօր Աստուծոյ առջև, աղօթք է անում, աղա-
չում, խնդրում է, որ Հայր Աստուածը մեր
մեղքերը ներէ:

Որովհետեւ աշխարհքի մեղքերը այնքան շատ
էին, որ ովկիանոսների ջրերը բաւական չէին
լուանալու և սրբելու, աշխարհքումս դանուած
բոլոր ոչխարները և խոզները, եթէ զոհ լինէին,
չէին կարող մարդոց մեղքերը քաւել, դորա հա-
մար Աստուծոյ արդարութիւնը ստիպում էր, որ
Յիսուս Քրիստոս ամբողջ մարդկութեան համար
լաց լինէր և իւր արտասուքով մարդկանց մեղ-
քերը լուանար, որովհետեւ մարդը Աստուծոյ առ-
ջ շատ յանցաւոր էր:

Աստուած մարդուն ստեղծեց, նորա համար
դեղեցիկ դրախտ պատրաստեց, մարդուն նրա
մէջ դրաւ, որ նա դրախտային կեանք անցկացնէ,
վայելչութիւն ունենայ, դրախտի բնտանիք լինի,
բայց մարդը Աստուծուն չհնազանդուեց, նորան
մոռացաւ, նորա պատուիրանները օտնակոխ արաւ,
սատանային հնազանդուեց, ճշմարիտ Աստուծուն
թողեց, սուտ աստուածներին պաշտեց, լուսից
հեռացաւ, խաւարի մէջ բնակուեց, երկինքը թո-
ղեց, սանդարամետ իջաւ: Յիսուս Քրիստոս տե-
սաւ, որ մարդը արտասուքով էլ չի փրկուիլ,
պատրաստուեց, որ ինքը միանգամայն քաւու-
թեան զոհ լինի, հաշտութեան անուշահոտ պա-
տարագ լինի, որ Հայր Աստուծուն մարդկանց
հետ հաշտեցնէ. դորա համար չարչարանաց ու
մահուան բաժակը ձեռքն առած աղաչում էր

Հայր Աստուծուն. «Հայր, եթէ հնար է, այս բաժակը թող ինձնից անցկենայ, բայց ոչ թէ ինչպէս ես եմ կամենում, այլ ինչպէս դու» (Մատթ. ԻԶ. 39):

Յիսուս Քրիստոսի այս սքանչելի տեսարանի ժամանակ տեսնենք միւս կողմում ինչ էր կատարւում. մենք տեսնում ենք, որ Աստուծոյ Որդի Յիսուս Քրիստոսը երկնքից մինչև երկիր խոնարհած, մարդոց մեղքերի համար աղօթք է անում, աղաչանք է անում. բայց նորա աշակերտները ամենայն անտարբերութեամբ խոր քնի մէջ են ընկած: Յիսուս Քրիստոս գալիս է կաթողին մօր պէս վեր է կացնում ու ասում. «Սիրելիք, այդպէս մի ժամ չկարողացաք ինձ հետ արթուն մնալ: Արթուն կացէք և աղօթեցէք՝ որ փորձութեան մէջ չընկնէք» (Մատթ. ԻԶ. 42):

Մենք էլ ամբողջ ժամեր, ամբողջ օրեր զուգում ենք մարմնոյ համար, բայց չենք բարեհաճում մեր հոգու փրկութեան համար մի ժամ աղօթել: Յիսուս Քրիստոսի պատուէրն է՝ «Յամենայն ժամ պարտ է կալ յաղօթս և մի ձանձրանալ» — «Արթուն կացէք, յամենայն ժամ աղօթս արարէք, զի մի անկանիցիք ի փորձութիւն»: Բայց մենք շուտ շուտ մոռացութեան ենք տալիս փրկչական այս պատուէրը:

Այդ նորանից է, որ թէև մենք դէպի Աւետարանն ենք կոչուած, բայց Աւետարանի ոգին դեռ չենք ըմբռնել, դէպի Աւետարանի լոյսն ենք կանչուած, բայց Աւետարանի լոյսը չենք ճա-

նաչել. դէպի քրիստոնէական հաւատն ենք կոչուած, բայց չունինք կենդանի հաւատք, հաստատուն յոյս և անկեղծ սէր. այս ևս նորանից է, որ մեր անարժան գործերով հեռացրել ենք մեզնից Ս. Հոգին, որ այդ բոլորի աղբիւրն է։ Առաքեալներն էլ, քանի որ Սուրբ Հոգին չէին ստացել, մարդկային փորձանքին չէին դիմանում. փորձանքը եկաւ թէ չէ, բոլորն էլ Քրիստոսին թողին ու փախան, որը նրան ծախում էր, որն էլ ուրանում։

Մենք էլ ենք այդպէս. երբ որ տեսնում ենք մի հալածանք է գալիս, Քրիստոսին ուրանում ենք. երբ որ տեսնում ենք կրօնի և եկեղեցւոյ դէմ հալածանք է գալիս, աղգերի, հայրենիքի հալածանք է գալիս, թողնում ենք և փախչում. այդ նրանից է, որ Քրիստոսի վերայ կենդանի հաւատք չունինք, կրօնի և եկեղեցւոյ ոգի չունինք, հայրենիքի սէր չունինք, դպրոցի և կրթութեան ճաշակ չունինք, վախկոտ և թուլասիրա ենք, մեր նախնեաց քրիստոնէական հաստատուն հաւատքը սառել է մեր մէջ։

Այսպէս երբ Սուրբ Հոգւոյ շնորհը չունինք, կրօնի և եկեղեցւոյ ոգի չունինք, հայրենիքի սէր չունինք, ամեն բան մոռանում ենք, ինչպէս որ առաքեալները, քանի որ Սուրբ Հոգին չէին առել, Քրիստոսին ուրանում էին, իսկ երբ որ Սուրբ Հոգին առան, իրանց անձը ուրացան Քրիստոսի համար։ Պետրոս քանի որ Ս. Հոգին չէր առել՝ տեսնելով Յիսուսին չրջապատուած երկիւղածու-

Թեամբ հետեւոյ ժողովրդով՝ ասում էր. «Բու Աստուծոյ Որդի ես», բայց տեսնելով դատի մատնուած՝ ուրանում էր և ասում՝ «Նրան չեմ ճանաչում»։

Մենք էլ Յիսուս Քրիստոսի համբերութիւնը, հնազանդութիւնը պիտի ունենանք։ Շատ անգամ երբ տեսնում ենք, որ չարագործները իսկոյն չեն պատժուում, թերահաւատում ենք Աստուծոյ համբերութեան և երկայնամտութեան մէջ, թէ ինչո՞ւ այս ինչ որք չի պատժուում։ Բայց բարի և սիրելի Յիսուսը միշտ մեղաւորների դարձին է սպասում, ինչպէս Պետրոսին դարձեալ առաքելութեան կանչեց։ Շատ անգամ մեղաւորների դարձի համար զանազան միջոցներ է որոշում, որ նրանք առիթ լինին իրանց դարձին և ապաշխարանացը։ Այդպէս աքաղաղը առիթ եղաւ Պետրոսին յիշեցնելու Յիսուս Քրիստոսի խօսքը։ Յիսուսի երբ որ աքաղաղը կանչեց, Պետրոսը իր միտքը բերեց մի օր առաջ Քրիստոսի հետ ունեցած խօսակցութիւնը՝ «Եթէ ամենքն էլ գայթակղուեն քեզանից, ես երբէք չեմ գայթակղուիլ»։ Յիսուսն էլ ասաց. «Պետրէ, մինչև հաւի խօսիլը երեք անգամ ինձ կուրանաս»։ Պետրոս այս խօսքը միտքը բերելով, դարձաւ Յիսուսին նայեց, Յիսուսն էլ Պետրոսին նայեց։ Յիսուս Քրիստոսի այս հայեացքը Պետրոսին դարձի և ապաշխարութեան հրաւիրեց։ Պետրոսը Յիսուսի երեսը նայելուց յետոյ, էլ չկարողացաւ դիմանալ, դուրս եկաւ ու դառնապէս լաց եղաւ։ Պետ-

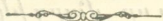
բոսի արտասուքը իր համար ծով դարձած,
միտքը բերեց իր ծովի մէջ ընկզմած ժամանակը,
երբ ծովի ալիքները նրան խեղդում էին և նա
ձայն տուեց Յիսուսին ասելով. «Տէր, ապաստե՛
լինձ» և Տէրը ձեռքը պարզելով, դուրս քաշեց
նրան ջրից ու ասաց. «Թերահաւատ, ինչո՞ւ չերկե-
մտեցիր»:

Երբ որ Յիսուսի մահը մեր միտքն ենք բե-
րում, մենք հոգւով Յիսուսի հետ Գողգոթայ ենք
բարձրանում և կարծես մի աներեւոյթ զօրու-
թիւն, մի աներեւոյթ ձեռք մեր սիրար, մեր
միտքը, մեր հոգին այնտեղ է քաշում: Ինչո՞ւ:—
Որովհետեւ այնտեղ է խաչեցեալ Յիսուսը, այն-
տեղ է հաշտութեան պատարագը, կենաց հացը,
կենդանի ջուրը: Մենք այնտեղ տեսնում ենք,
որ Աստուծոյ Որդի Յիսուս Քրիստոսը անմեղ
դառան նման, յուշերով պսակուած, խաչի վե-
րայ բարձրացրած, մարմինը խոցուած, մեր մեղ-
քերի համար կենդանի զոհ է դառնում: Մի
կողմից ամբողջ աշխարհի մարդկանց համար հօ-
րից ներդրութիւն է խնդրում, մի կողմից մեղա-
ւոր աւազակին դրախտն է հրաւիրում և մի կող-
մից էլ աստուածային սիրոյ և ընկերսիրութեան
ու մարդասիրութեան կրակովը զոհադործում է:

Այնտեղ Յիսուս Քրիստոսի անապական
արիւնը մաքրութեան և սրբութեան ովկիանոս
դարձած, միլիօնաւոր մարդիկ—միլիօնաւոր հո-
գիք այդ լուսոյ և արդարութեան Ովկիանոսի
մէջ լուացւում ու մաքրւում են. դորա համար

մեր սրտերն ու հոգիք այնտեղ են սլանում: Այնտեղ երբ տեսնում ենք, որ մեղաւոր աւաղակը դրախտ է գնում, մենք էլ նորա պէս ասում ենք՝ «Տէր, ինձ էլ յիշիր Քո արքայութեան մէջ»: Այնտեղ մենք տեսնում ու լսում ենք, որ Յիսուսն ասում է մօրը՝ «Մայր, ահա քո որդին» և իր սիրելի աշակերտին թէ «ահա քո մայրը»: Այստեղ որդիական ծնողասիրութիւնն ու երախտագիտութիւնը փայլում է իր բուն նշանակութեամբ: Յիսուս Քրիստոս որքան որ սիրում է Հօր Աստուծուն և կատարում է նորա կամքը, նոյնքան սիրում և պատում է մօրը. այնպէս որ իր անտանելի տանջանքների և չարչարանքների մէջ էլ չի մոռանում նորան: Բայց մենք մեր յաջողութեան մէջ անգամ ոչ միայն մոռանում, այլ արհամարհում ենք մեր մօրը:

Այսպէս ուրեմն Տիրոջ մահը միշտ մեր միտքը բերենք, Յիսուս Քրիստոսի նման ծնողասէր լինինք, որ Պետրոսի և աւաղակի նման թողութեան արժանանանք, որ նորա աշակերտների նման հալածանքների ժամանակ հաւատոյ մէջ չը թուլանանք, որ աղօթքից չը ծուլանանք, խնդրենք Յիսուս Քրիստոսին, որ մեր հոգիները արթուն պահէ և իր հետ աղօթակից դարձնէ, միշտ Տիրոջ մահը մեր միտքը բերենք: Ամէն:

Դ.

«Եկայի առ իս ամենայն վաստակ-
եալի եւ բեռնաւորի եւ ես հանգուցից
զանգ» :

Եկիք ինձ մօտ ամեն վաստակա-
ծներ եւ բեռնաւորներ եւ ես կը հան-
գըստացնեմ ձեզ :

Աշխարհքի Փրկչի հրաւերն է այս։ Ամեն
յողնածններին ու բեռնաւորուածներին կանչում
հրաւիրում է իր մօտ, որ հանգստութիւն տայ։
Յիսուս Քրիստոս ինչ սիրով որ երկնքից եր-
կիր իջաւ, ինչ սիրով որ մեր մեղքերը սրբելու,
մեր հոգիները փրկելու համար խաչն առած
Գողգոթայ բարձրացաւ, ինչ սիրով որ մեզ հա-
մար պատարագ ու հաշտութեան զոհ դարձաւ,
նոյն սիրով կանչում հրաւիրում է մեզ իր մօտ
ասելով. «Ո՛վ աշխարհի ցաւերից ու վշտերից յող-
նածներ, ո՛վ աշխարհի հոգսերից, նեղութիւն-
ներից և մեղքերից ծանրաբեռնուածներ, եկէք
ինձ մօտ և ես ձեր սրտերին ու հոգիներին
հանգստութիւն կը տամ» :

Աշխարհի Փրկչի այս հրաւերը միանգամայն
երկնային ուրախութիւնով, երկնային մխիթա-

բութիւնով լիքն է, Յիսուսի այս հրաւերը այն-
քան մեծ է, որ աշխարհը իւր գոյութիւնովը շատ
փոքր է նորա մօտ, որովհետեւ մեր սրտերին, մեր
հոգիներին այնպիսի պարգեւներ, այնպիսի բա-
րիքներ է խոստանում, որ աշխարհում ոչ մի
գիտութիւն, ոչ մի հարստութիւն չի կարող տալ։
Ինչո՞ւ, — որովհետեւ այս հրաւերը սիրալիր է, աս-
տուածային ու երկնային է։

Սիրալիր է, որովհետեւ մեր Փրկչի ձայնն է
մեզ հրաւիրում, աստուածային է, որովհետեւ Աս-
տուծոյ Որդի Յիսուս Քրիստոսն է հրաւիրում,
և երկնային է, որովհետեւ մեր հոգիներին ու
սրտերին հրաւիրում է իր մօտ, երկնքի թագա-
ւորութեան մէջ, յաւիտենական կեանքի մէջ,
լուսեղէն ու սիրոյ աշխարհում հանգստացնելու։

Յիսուս Քրիստոս մեր հոգիները այն փա-
ռաւոր կեանքի մէջ հանգստացնելու, երկնքի
թագաւորութիւնը ժառանգել տալու, մեր հա-
ւատոյ թուրութիւնը ամրապնդելու համար այն-
պիսի բաներ արաւ, այնպիսի հրաշքներ գոր-
ծեց, որ երկինքն ու երկիրը միանգամայն
շարժեցաւ։

Այսպէս էլ Աստուած Իսրայէլի ժողովրդին,
երբ որ Նեփալաոսի գերութիւնից, Նեփալաոսի ծա-
ռայութիւնից պէտք է հանէր, Աւետեաց երկիրը
ժառանգել տար, կաթն ու մեղր բղխող երկիրը
պիտի տանէր, թերահաւատ ժողովրդին հաւատի
բերելու ինչ մեծամեծ բաներ արեց։ Նրանց աս-

ջեր ծովը բաժանեց, նրանց համար դառը ջրերը քաղցրացրեց, նրանց համար ապառաժ քարերից ջուր բղխեցրեց, նրանց համար երկներից հաց — մանանայտուեց, նրանց հանդերձները չը հնացան, կոշիկները չը մաշուեցան, բայց դարձեալ տրտընջում էին Մովսիսից և ասում, թէ լաւ էր, որ եգիպտոսումը մեռնէինք, այնտեղ առատ հաց ու լի կաթսաներով միս ունէինք։ Նոցա սրտերը չարութիւնով այնքան կոշտացել էին, որ չէին հաւատում թէ իրենք Աստուծոյ խոստացեալ երկիրը պէտքէ ժառանգեն։

Այսպէս էլ մենք և ամբողջ երկիրը — մարդ-կութիւնը, երբ որ սատանայի իշխանութեան տակ մեղքի մէջ մեռած էինք, մահը մեզ վերայ թա-գաւորում էր, Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոս, ինչպէս երկնային Մովսէս, եկաւ աշխարհ մեզ ձրի շնորհքով փրկելու, մեր մեղքերը սըրբելու, մեր հոգիները յաւիտենական մահից ազատելու և սատանայի իշխանութիւնից հանելու, վերին խոստացեալ երկիրը տանելու, ուր մեզրի և կաթի փոխանակ սէր և լոյս է բըզխում։ Բայց մարդոց վերայ հաւատք չը գտաւ։

Յիսուս Քրիստոս իրեն աստուածային լեզուով, իրեն աստուածային խօսքերով շատ հրաւերներ և քարոզներ կարդաց, շատ երկնային ճշմարտութիւններ յայտնեց, ասաց. «Նս եմ աշխարհի լոյսը, յարութիւնն ու կեանքը. Նս եմ կենաց հացը և ճշմարիտ ըմպելիք. Նս եմ ճշմարիտ ճանապարհը, կենաց դուռը. Նս եմ իսկական ու

ճշմարիտ Հովիւը և իմ անձս ոչխարներէս համար պէտք է գոհեմ:

Աշխարհքի լոյս. Յիրաւի Յիսուս Քրիստոս տեսնելով, որ մարդիկ երկնային լուսից հեռացած խաւարի մէջն են շրջում և խաւարի գործքեր են կատարում, արդարութեան գործքերը լուսի նմանեցրեց, իսկ չարութեան գործքերը խաւարին, և կամեցաւ, որ մարդկանց չարութեան գործերից հեռացնի, դադարեցնի չար գործերուց և արդարութեան վարժեցնի. և ասաց. «Ես եմ աշխարհի լոյսը. ով որ իմ ետեից դայ, խաւարի մէջ չի մնալ, այլ կենաց լոյսը կուռնենայ». այսինքն ով որ ինձ հնազանդուի, իմ խօսքերս լսի և կատարի, յաւիտենական կեանք կուռնենայ:

Յարութիւն եւ կեանք. Յիսուս Քրիստոս տեսնելով, որ մարդիկ յաւիտենական կեանքից զըրկուած մեղքի մէջ են ապրում և մեռնում յաւիտենական մահով թէ այստեղ և թէ հանդերձեալում, կամեցաւ նոցա երկրորդ մահից— յաւիտենական մահից ազատել և ցոյց տալ, որ փառաւոր յարութիւն և կեանք կայ. ասաց՝ «Ես եմ յարութիւնն ու կեանքը, ով որ ինձ հաւատայ, թէպէտ և մեռնի, բայց պիտի ապրի»:

Հաց եւ ջուր. Յիսուս Քրիստոս տեսնելով, որ մարդիկ ապրում են մարմնոյ համար, ուրտում են մարմնոյ համար, իմում են մարմնոյ համար, բայց իրենց հոգիքը երկնային հացին և երկնային ջրին քաղցած ու ծարաւի են, Յիսուս

այս խօսքերը հոգեւոր կերակրի նմանացրեց և Սուրբ Հոգւոյ իմաստութիւնը՝ ջրի, և ուղեցաւ հասկացնել, որ ինչպէս մարմինը առանց ուտելու և խմելու չի կարող ապրել, այնպէս էլ առանց հոգեւոր կերակրի չի կարող ապրել և առաց. «Ես եմ կենաց հացը, ով որ այս հացից ուտէ, յաւիտեան կապրի, ով որ ծարաւ է թոյլ ինձ մօտ դայ, ես նրան կենդանի ջուր կը տամ, որ յաւիտեան չի ծարաւիլ»:

Ճանապարհ. Յիսուս Քրիստոս տեսնելով, որ մարդիկ երկնքի ճանապարհից հեռացած, չարութեան ճանապարհը բռնած, դէպի անդունդ են վազում, ուղեցաւ, որ նրանց այդ չարութեան ճանապարհից յետ դարձնի, դէպի երկինք տանի և առաց. «Ես եմ ճշմարիտ ճանապարհը, մէկը չի կարող Հօր մօտ գնալ եթէ ոչ ինձանով»:

Հովիւ. Յիսուս Քրիստոս տեսնելով, որ Իսրայէլի ժողովուրդը Աստուծոյ խօսքերով, երկնային իմաստութիւններով չի կրթւում ու չի դաստիարակւում և Աստուծոյ խօսքը ոչ ոք բարոյղ և տարածող չկայ, ժողովուրդը բարոյապէս մեռած է, այնպէս անտէր ու անզուլի մնացած է ինչպէս մի հօտ առանց հովուի, և բացի այն, որ Իսրայէլի հովիւները վարձկան հովիւների նման աւելի իրանք ենք արածում քան թէ հօտն են արածեցնում և մի նեղութեան ու հալածանքի ժամանակ հօտը—ժողովուրդը թողնում վախչում են, առաց. «Ես եմ ճշմարիտ հովիւը, որ իմ անձա իմ ոչխարներին համար պէտք է զօհեմ»:

Սրդարե աշխարհի փրկիչ Յիսուսը ճշմարիտ և բարի հովուի նման զաւազանը ձեռքն առած, մախազն ուսին, ստաբուրիկ դիւղից դիւղ, քաղաքից քաղաք իրեն կորսուած ոչխարներն ետեից ընկած ման եկաւ—մեր ետեից ման եկաւ: Դրամբ կորցրած կնոջ նման ճրագը ձեռքն առած իր թաղաւորական կորսուած պատկերին ման եկաւ, բայց շատ ման եկաւ և աստուածային քաղցր ձայնով կանչեց և ասաց. «Ինձ մօտ եկէք, ով յոգնածներ ու բեռնաւորուածներ ես ձեզ հանգստութիւն կը տամ»:

Բայց որովհետեւ մարդիկ իրանց սիրտն ու հոգին երկնքից հեռացրել և այդպիսով երկնային լուսից զրկուել էին, որովհետեւ մարդոց աչքերը մահուան խաւարով ծածկուած էին, իրանց երջանկութիւնը և հանգիստը աշխարհի մէջն էին կարծում, դորա համար էլ իրենց հոգւոյ երջանկութիւնը հարստութեան մէջն էին որոնում, ոմանք գոյքերի և կալուածների մէջ, ոմանք շքեղ ու գեղեցիկ տների և սպաւանների մէջ, ոմանք հագուստի և զարդարանքների մէջ, ոմանք ուտելու և խմելու մէջ, ոմանք վայելչութիւնների և զուարճութիւնների մէջ և ոմանք էլ տաան հազարների և հարիւր հազարների մէջն էին կարծում և այդ նպատակով էլ չարչարում, տանջում, քրտինք էին թափում ու հոգւով ու մարմնով յոգնում էին, բայց երբէք իրենց հոգւոյ երջանկութիւնը այդ հոյ ու փոշի դառնա-

լու բաների մէջ չէին կարողանում գտնել, դորա համար Յիսուս Քրիստոս այդպիսի յոգնածներին հրաւիրում էր թէ՛ «Ինձ մօտ եկէ՛ք, ո՛վ բոլոր յոգնածներ, ես ձեզ հանգստութիւն կըտամ»։

Յիսուս Քրիստոս տեսնելով, որ մարդիկ ճշմարտութեան ճանապարհից շեղուած, աստուածային պատուիրաններից հեռացած, յաւիտեանական կեանքը, հոգւոյ փրկութիւնը մոռացած իրենց երջանկութիւնը, իրենց հանգստութիւնը մարմնոյ ցանկութիւնների մէջ են կարծում, դորա համար շարունակ շարութիւններ են անում, թըշնամութիւն, ատելութիւն, նախանձ, բարկութիւն, կռիւ, վիճաբանութիւն, բամբասանք, երկպառակութիւն և այլ մեղքեր են գործում այն նպատակով, որ հարստութիւն գիղեն և ապա հանգիստ վայելեն, բայց մեղքերով աւելի ծանրաբեռնուում են, Յիսուս այդպիսի մեղքերով բեռնուածներին հրաւիրում էր թէ՛ «Ինձ մօտ եկէ՛ք, ամենքդ, որոնք մեղքերով էք ծանրաբեռնուած, ես ձեզ հանգստութիւն կըտամ»։

Բայց որովհետեւ մարդիկ բարոյապէս և միանգամայն հոգւով և մարմնով մեղքի մէջ մեռած էին, կեանքը նրանց վերայ չէր ներգործում, երկնային լոյսը նրանց սրտերում չէր թափանցում, ինչպէս որ մեռած մարդուն բնութեան գեղեցկութիւնները չեն ներգործում և գեղեցիկ երաժշտութեան ձայնը նրանց սրտի լարերը չեն շարժում, այնպէս էլ Փրկչի անոյշ խօսքերը նրանց մեռած սրտերին չէին ներգոր-

ժուռ: Դորա համար Յիսուս Քրիստոս մեծամեծ հրաշքներ գործեց, հիւանդներին բժշկեց, զիւահարներին և անգամալոյծներին բժշկեց, ոտքի կանգնեցրեց, բորոտներին սրբեց, մեռելներին յարութիւն տուեց, բայց մարդկանց հաւատն այնքան պակաս էր, որ ասում էին թէ «Դեւերի իշխանութիւնով է հանում դեւերին»: Յիսուս տեսաւ, որ հրաշքներն էլ չեն ներգործում նրանց սրտերի վերայ, ուստի ամբողջ մարդկութեան համար միանգամայն խաչ բարձրացաւ և խաչի վրայից իւր անապական արիւնը ցանեց մարդոց սրտերի վերայ և այսպէս ձրի շնորհքով մեզ մեր մեղքերից սրբեց և մեր հոգիքը յաւիտենական կուրուստից ազատեց երկնքի արքայութեան մէջ հրաւիրելով և ասաց. «Ինձ մօտ եկէք, ո՛վ ծանրաբեռնուածներ, ես ձեզ կը հանգստացնեմ» :

Ի՞նչ գեղեցիկ հրաւեր է այս:

Աստուծոյ որդին Յիսուս Քրիստոս երկինքը և իւր երկնային աթոռը թողեց, եկաւ այս աշխարհ մեր մեղքերը սրբելու համար, մեր հոգիները փրկելու համար և չարչարուեց, փշերով պսակուեց, խաչը բարձրացաւ, քացախ ու լեզի խմեց, մահը ճաշակեց, որպէս զի մեզ երկինք հրաւիրէ: Ուրեմն Յիսուս Քրիստոսի այս հրաւերը ճշմարիտ է և միանգամայն երկնային:

Ինչպէս որ Աստուած Իսրայէլի ժողովրդին Մովսիսի միջոցաւ խոստացաւ Նգիպտոսից հանել Քանանացոց երկիրը տանել, որ վաղուց հետէ Աբրահամին էլ խոստացել էր և իւր խոստումը

կատարեց և Մովսիսի ձեռքով Եգիպտոսի դերու-
թիւնից ազատեց, նոյնպէս և մեզ խոստացաւ,
որ Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ մեր հոգիքը եր-
կընքի արքայութիւն տանէ, և ահա իւր Միա-
ծին Որդւոյ ձայնով հրաւիրում է մեզ՝ «ինձ
մօտ եկէ՛ք, ո՞վ աշխարհային հոգսերով վաստա-
կածներ, ևս ձեզ հանգստութիւն կը տամ»։

Բայց Աստուած մեզ աւելի մեծամեծ բա-
րութիւն արեց քան թէ Իսրայէլի ժողովրդին,
որովհետեւ Աստուած Մովսիսին ուղարկեց Իսրա-
յէլի ժողովրդին հրաւիրելու, իսկ մեզ հրաւիրե-
լու ուղարկեց իւր Միածին որդի Յիսուս Քրիս-
տոսին։ Ահա այս է ամենամեծ բարիքը։

Արդարեւ Աստուած Մովսիսի միջոցով Իս-
րայէլի ժողովրդին Եգիպտոսի ծառայութիւնից
հանեց, բայց Յիսուս Քրիստոս մեր հոգիները
սատանայի իշխանութիւնից և յաւիտենական
մահից ազատեց։

Մովսէս իւր գաւազանով ժողովրդին ծովից
ու ջրից անցկացրեց, իսկ Յիսուս Քրիստոս իւր
խաչով մեզ մեղքի ծովից ազատեց։

Մովսէս ժողովրդին երկնքից մանանայ
տուեց, կերան՝ բայց դարձեալ մեռան, իսկ Յի-
սուս Քրիստոս իւր մարմինն իբրեւերկնային հաց
մեզ շնորհեց, որ ուտողը յաւիտեան պիտի
ապրի։

Մովսէս քարից ջուր հանեց և ժողովրդին
խմացրեց, բայց դարձեալ ծարաւեցան, իսկ Յի-
սուս Քրիստոս մեզ իւր աստուածային կողից

կենդանի ջուր տուեց, որ խմուղը յաւիտեանս
չպիտի ծարաւի։

Եթէ Աստուած Մովսիսի միջոցով ժողովրդին
իւր օրէնքները քարէ տախտակի վրայ գրած
տուեց, մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս իւր աստուած
ծային լեզուով խօսեցաւ և իւր խօսքերը մեր
սրտերի, մեր հոգիների վրայ իւր արիւնովը գրեց։

Մովսէս Իսրայէլի ժողովրդին Նգիպտոսից
հանեց Քանանացոց երկիրը տարաւ, իսկ Յիսուս
Քրիստոս մեր հոգիները երկրից երկինք, մահից
կեանք, ապականութիւնից անապականութիւն,
չարչարանքից հանգիստ փոխադրեց և ամենայն
ժամ էլ հրաւիրում է թէ՛ «ինձ մօտ եկէք»։

Ի՞նչ փառաւոր և գեղեցիկ բան է հանգիստ
տը։ Ամբողջ աշխարհի մարդիկ, որ չարչարում,
քրտնում, աշխատում են, ինչի՞ համար է. չէ՞ որ
վերջում կամենում են հանգիստ ապրել և հան-
գիստ կեանք անցկացնել։

Ամեն դասակարգի մարդիկ հանգստութիւն
են ցանկանում։

Մշակը մինչև երեկոյ անդադար աշխատում
է, որ երեկոյեան հանգստանայ։ Երկրագործը,
արուեստաւորը, վաճառականը ի՞նչու համար են
աշխատում. չէ՞ որ ուզում են վերջը հանգիստ
ապրել, որ հանգիստ կեանք վայելեն։

Աստուծոյ բնտիր ժողովուրդը վեց օր դոր-
ծում է, որ եօթներորդ օրը հանգստանայ. նա-
հատակ մարդիկ աշխարհի վրայ այս կեանքում
Քրիստոսի անուան համար չարչարուեցին, հա-

լածուեցին, նախատինք կրեցին, որ հանգերձեալ
կեանքում հանգիստ վայելեն: Շատերը քարկոծ-
ուեցին, խոցուեցին, սպանուեցին, որ այն կեան-
քումը հանգստանան: Քրիստոնեաների փառքը,
պարծանքը, պսակը այն հանգիստն է: Աս-
տուած, Յիսուս Քրիստոս, Մարգարէք և Առա-
քեալները այս հանգստութեան վրայ խօսեցան:

Աւետարանի լրումը, աւետարանի պարզե-
ները այս հանգիստն են. այս հանգիստը, որ
մեզ համար Աստուած պատրաստել է, այնքան
փառաւոր է, հրաշալի է, որ Պօլոս առաքեալը
ասում է. «Մարդու լեզուն չի կարող պատմել»,
իսկ Յովհաննէսը աշխարհքի ամենաթանկագին
բաներովն է նկարագրում:

Ուրեմն Աստուած, որ մեզ համար այնպիսի
մի փառաւոր և հրաշալի հանգիստ է պատրաս-
տել, ինչո՞ւ մենք չենք փնտռում, ինչո՞ւ շարու-
նակ մեր սիրտը այնտեղ չի, մեր միտքը, մեր
խորհուրդները այնտեղ չեն:

Այս նրանից է, որ նրա մեծութիւնը, նրա
փառաւորութիւնը, նրա քաղցրութիւնը չենք ճա-
նաչել, չենք ճաշակել, նրա համը չենք առել և
կարծում ենք, որ մեր հանգիստը այս աշխար-
հումն է:

Բայց նայենք աշխարհային ընտանիքներին,
կը տեսնենք, որ մի մարդ մեծ հարստու-
թիւն ունի, մեծ և փառաւոր սննդ, պալատներ
ունի, շատ կալուածներ և ամբարներ ունի հա-
րըստութիւնով լի, գեղեցիկ կահ կարասիներով

զարգարուած, յանկարծ մի ծայրից սկսուեց հրդեհ
հը և լափելով գնաց միւս ծայրից դուրս եկաւ,
տաան րոպէից յետոյ բոլոր հարստութիւնը ոչնչաց-
րեց ու փոշի դարձրեց, կամ նայենք ծովի վերայ
մի մարդ իւր բոլոր հարստութիւնը, ապրանքը
բեռնել է նաւի վերայ և գնում է աշխատելու,
յանկարծ ծովը ալեկոծուեց, քամին վեր կացաւ
ալիքները բարձրացրեց ու նաւը տարաւ քարին
խփեց ջարդ ու փշուր արաւ և նորա կարողութիւնը
անդունդ տարաւ. հարուստը սնանկացաւ, աղքատ
տացաւ և երջանկութիւնն ու վայելչութիւնն էլ
ձեռքից գնաց:

Ուրեմն եթէ մենք կարծում ենք, որ աշ-
խարհի վերայ է հանգստութիւնը և երջանկու-
թիւնը հարստութեան մէջն է, չարաչար սխալ-
ւում ենք. երբեք աշխարհի մէջ երջանկութիւն
չկայ. երջանկութիւնը միմիայն երկնքումն է:

Պօղոս Առաքեալը եփեսացւոց գրում էր՝
«Անդադար ձեզ համար եմ աղօթք անում, որ
ձեր սրտերի աչքերը լուսաւորուեն, որպէս զի
կարողանաք ճանաչել՝ թէ ինչ է նորա կոչումի
յոյսը և ինչ է Իր ժառանգութեան փառաւոր
մեծութիւնը:»

Երանի թէ Տէրը մեր հոգւոյ աչքերը լու-
սաւորէր և մեր սրտերը բաց անէր, որպէս զի
կարողանանք ճանաչել մեր երկնային ժառան-
գութիւնը, մեծութիւնը և այն հանգստութիւնը,
որը Աստուած պատրաստել է մեզ համար և մեր
ականջները բաց անէր, որ լսէինք Յիսուս Քրիս-

տոսի քաղցր հրաւերի ձայնը և գնայինք նորա մօտ։

Բայց Յիսուս Քրիստոսի մօտ գնալու համար մի քանի անհրաժեշտ գիտելիք կան, որ պիտի ունենանք և առանց նոցա այնտեղ չենք կարող գնալ։ Նախ հարկաւոր է ունենալ Հաւատք։

Հաւատով ընդունում ենք Սուրբ Հոգի և մեր հոգւոյ աչքերը լուսաւորւում են և երկնքի փառաւոր մեծութիւնը ճանաչելով սիրում և դէպի այն գեղեցիկ ժառանգութիւնն ենք վազում։ Բայց անհաւատութիւնը մարդու հոգւոյ աչքերը կապում է, երկնային լուսից զրկելով խաւարի մէջ է պահում։ մարդ չի կարողանում տեսնել և երբ չի կարողանում տեսնել, չի կարողանում և սիրել։ Հաւատքով Յիսուս և Քաղէք մօտան Աւետեաց երկիրը, իսկ անհաւատութեամբ մարդիկ մեռան և չը կարողացան մտնել այնտեղ։

Ապա Սէր։

Սիրով պէտք է գնանք, որովհետեւ Յիսուս Քրիստոս սիրով եկաւ մեզ մօտ մեզ հրաւիրելու, սիրով մահ ճաշակեց, սիրով խաչի վերայ բարձրացաւ. հաւատոյ մեծութիւնը սիրոյ մէջն է երևում, եթէ հաւատք ունենանք և սէր չունենանք, չենք կարող երկինքը գնալ. Պօղոս Առաքեալը ասում է. «Եթէ ունենամ այնպիսի հաւատ, որ կարողանամ մինչև անգամ սարերը փոխադրել տեղից, բայց սէր չունենամ, ոչինչ եմ»։

Ապա Խոնարհութիւն։

Խոնարհութիւնով պէտք է գնանք Յիսուսի մօտ, որովհետեւ Յիսուսի կեանքը բոլորովին խո-

հարհուծիւն էր, խոնարհութիւնով մեր ստերը լուացաւ: Խոնարհներին Աստուած շնորհք է տալիս, իսկ հպարտներին հակառակ է:

Ապա Ապաշխարութիւն.

Ապաշխարելը մեղքից հեռանալ կը նշանակէ. ով որ մեղքի մէջ է, մեղքը սիրում է և չի կարող Քրիստոսի մօտ գնալ. եթէ Քրիստոս իր մօտ գայ, նա կամաչի և կը փախչի իր չարագործութեան համար, ինչպէս Ադամ Աստուծոյ առաջից փախաւ և թագնուեց, որովհետեւ մեղք էր գործել և ամաչում էր Նորան երեւալ: Այսպէս էլ մեղաւոր մարդը աստուածային լոյսից փախչում է գէպի խաւար, որպէս զի իր գործած մեղքը և յանցանքը չերեայ, որ իր չար գործերը անյայտութեան մէջ ծածկուած մնան, եթէ նա իւր չար գործերովը լուսոյ մէջ դուրս գայ, կը յայտնուի և կը յանդիմանուի: Ուրեմն մեղքից պէտք է հեռանանք, մեղքը պիտի տանք և մեղքի հետ կոռւենք:

Աղօթքն էլ մեզ կը մօտացնի Աստուծուն.

Իւրաքանչիւր մարդ պիտի ընկնի երեսի վերայ Յիսուս Քրիստոսի խաչի՝ պատուանդանի տակ և այսպէս աղօթք անի. «Աշխարհի Փրկիչ, Յիսուս Քրիստոս, Դու երկնքից երկիր իջար, որ ինձ Քեզ մօտ հրաւիրես, երկինք տանես. բայց մենք այնքան անհաւատ էինք, որ ոչ Քո խօսքերը լսեցինք և ոչ Քո մեծամեծ հրաշքներին հաւատացինք. բայց Դու ինձ այնքան սիրեցիր, որ մեզ հաւատքի բերելու համար խաչը բարձ-

րացար և Քո աստուածային անապական արիւնով
իմ մեղքերս լուացիր և ինձ սրբեցիր: Այժմ Քո
սուրբ արեան շնորհիւ իմ աչքերս բացուեցին,
հաւատում եմ Քեզ, սիրում եմ Քեզ, կանչիր
ուրեմն ինձ Քեզ մօտ, յօժարութեամբ կը գամ
Քեզ մօտ: Կանչիր, ո՞վ աշխարհի Փրկիչ, ճանա-
պարհս որքան քարոտ և փշոտ լինի, որքան նեղ
և անձուկ լինի, որքան երկայն ու դժուար լինի,
Քո շնորհիւ կը հարթուի, կը սրբուի, կը լայնա-
նայ, կը կարճանայ և կը դիւրանայ ինձ համար
և ես անարգել կանցնեմ կը գամ Քեզ մօտ: Կան-
չիր ինձ Քո փառաւոր հանգստի մէջ, որ աշխարհքի
սկզբից Քո սիրելիների համար ես պատրաստել»

Եւ երբ Յիսուս Քրիստոս կը լսէ այս մեր
ջերմեռանդ և կենդանի աղօթքը, մեր մեղաց
քաւութեան և ապաշխարութեան արտասուքը,
նա կը սրբէ մեզ, կը ներէ մեր բոլոր յանցանք-
ները և կը հրաւիրէ մեզ իւր մօտ ասելով. «Ինձ
մօտ եկէք, ո՞վ վաստակած և բեռնաւորուածներ
և ես հանգիստ կը տամ ձեզ իմ երկնային արքա-
յութեան մէջ:»

Բեւ-
հաւի
Կեօ.

Զի՛նչ օգու՛տ է մարդոյ, եթէ զաշխարհ
ամենայն շահեացի եւ զանձն իւր
սուծեացէ, եւ կամ զի՛նչ չայցէ մարդ
փոխանակ անձին իւրոյ:

Ի՛նչ օգու՛տ է մարդուն, եթէ ամբողջ
աշխարհիւ իրան սեպհականացնի,
բայց իւր անձը կորցնի եւ կամ ի՛նչ
կրտայ մարդ իր անձի փոխանակ:

Յիսուս Քրիստոս այս խօսքերով մեզ հաս-
կացնում է, որ աշխարհքից ու աշխարհքի մէջ
գտնուած բոլոր գանձերից, այն է՝ ոսկուց, ար-
ծաթից, ակնքերից եւ մարգարիտներից պատուա-
կանագոյնը հոգին է: Աշխարհային բոլոր կայքե-
րից, այն է՝ կալուածներից, շինութիւններից,
աշտարակներից ու պալատներից գեղեցիկ ու
պատուականագոյնը է հոգին: Որովհետեւ ասում
է. «Ի՞նչ օգուտ է մարդուն բոլոր աշխարհքը
իրան սեպհականացնել, բայց իր անձը-հոգին
կորցնել»:

Ուրեմն մարդուն առաջին գործը, գլխաւոր
գործը իր հոգւոյ փրկութիւնը պէտք է լինի:

Ինչպէս Աստուծոյ ամենամեծ գործերից մէկը մեր հոգիների փրկութիւնն էր, որ փրկեց Իւր Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով:

Աստուած երբ որ երկինքն ու երկիրն ոչնչից ստեղծեց, երբ որ նորա հիմունքը անդունդի վրայ դրեց, խաւարը պատառելով անճառելի լոյս ստեղծեց, երկնքի աստեղազարդ կամարը հաստատեց, ծովերին ու ցամաքներին սահման դրեց, այդ բոլորը միայն խօսքով ստեղծեց «Որովհետեւ նա ասաց և եղան, հրամայեց և հաստատուեցին»: Բայց մարդուն խօսքով չը ստեղծեց, մարդու մարմինը իւր ձեռքով կազմակերպեց, նորան իւր պատկերի կերպարանք տուեց և իւր անմահ շունչը փչեց, որով մարդս անմահ հոգի ունեցաւ: Ուրեմն և մարդու հոգին այնքան մեծ և պատուականագոյն էր աշխարհից և նորա միջի եղած բաներից, որ Իւր Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոսի չարչարանքով, մահով, խաչովն ու արիւնովը փրկեց: Յիսուս Քրիստոս զնահատելով հոգւոյ արժէքը—հոգւոյ մեծագին լինելը, իւր կեանքը չը խնայեց, այլ իւր անձը զոհեց հոգիների փրկութեան համար:

Ուրեմն եթէ արդարը մեռնում է անարդարների հոգիների փրկութեան համար, եթէ անմեղը մեռնում է մեղաւորների հոգիների փրկութեան համար, անմահը մահկանացուների համար, մենք որ անարդար ենք, մեղաւոր ենք, մահկանացու ենք, սրբան պարտաւոր ենք մեր հոգիների փրկութեան համար մտածել, և ոչ թէ

միայն մտածել, այլ վառուել այն սիրով, այն հոգւով, ինչ սիրով և ինչ հոգւով որ Յիսուս Քրիստոս վառուած չարչարուեց. Պետրոս առաքեալը ասում է. «Դուք էլ այն մաքով վառուեցէք, ինչ մաքով որ Յիսուս Քրիստոս մեր հոգիների համար վառուեց և չարչարուեց»:

Ուրեմն մեր կեանքի առաջին պայմանը, առաջին կանոնն ու պարտականութիւնը մեր հոգիների փրկութիւնը պիտի լինի, ինչպէս որ Յիսուս Քրիստոս էլ իր կեանքի առաջին պայմանը, առաջին պարտականութիւնը հոգիների փրկութիւնն ընտրեց: Ի՞նչու. — որովհետեւ ասում է. «Ի՞նչ օգուտ է մարգուն, եթէ բոլոր աշխարհքը շահէ, բայց իր հոգին կորցնէ, և իր հոգին կորցնելուց յետոյ էլ այն կեանքումը ի՞նչ պիտի տայ»: Որովհետեւ հոգւոյ փրկութիւնը այս կեանքումն է, Յիսուս Քրիստոսի անսպական մարմինն ու արիւնը այս կեանքումն է, կենաց հացը, մաքրութեան ջուրը, փրկարար արիւնը, մեղքի քաւութիւնը, հաշտութեան զոհը, ընտիր պատարաւը այս կեանքումն է: Յիսուս Քրիստոսի հոգի և կեանք տուող խօսքերը, Սուրբ Հոգին, վերջապէս ծնունդը, սրբուելն ու մաքրուելն և արդարանալն այս կեանքումն է: Այս կեանքում պէտք է հանդերձեալի նախապատրաստութիւնը տեսնենք: Ինչպէս Յիսուս Քրիստոս ասում է. «Պարտ է գործել մինչ օր կայ, գայ գիշեր յորժամ ոչ դեկարէ գործել»: Պօղոս ասում է. «Այլ մինչդեռ ժամանակս ի ձեռս է, գործեսցուք զբարիս»:

Ուրեմն քանի որ օր կայ, լոյս կայ, լոյս ենք տեսնում, լուսոյ մէջ ենք բնակում: Քանի որ կեանքը ձեռներիս է, քանի որ մահուան գիշերը չի եկել՝ պէտք է հոգւոյ փրկութեան համար գործենք, որ մեր հոգիները փրկենք, որովհետեւ մահը գալուց յետոյ մեր կեանքը չի վերջանում, մեր հոգին անմահ է մնում և պէտք է ապրէ յաւիտեան:

Աշխարհքս իր գեղեցկութիւններով, իր վաշկութիւններով, իր փառքով պէտք է անց կենայ, ինչպէս Յովհաննէսն է ասում. «Աշխարհքս էլ կանցնի իր գեղեցկութիւններով»:

Աստուած աշխարհքի բոլոր գեղեցկութիւնների, ուրախութիւնների և ստացուածքների վրայ իր հոգւոյ ներշնչութեամբ Սողոմոնի ձեռքով ունայնութիւն ունայնութեանց է գրել, որովհետեւ կը գայ ժամանակ, աշխարհքի ամեն աչք շրացնող գեղեցկութիւնները կը թառամեն: Ամեն սիրտ ուրախացնող ուրախութիւն պիտի վերջանայ: Ամեն վազվազող և խաղացող մանուկ պէտք է ծերանայ, իսկ ամեն ծերուկ պիտի մեռնի: Ամեն անուն, մեծութիւն, աստիճան, իշխանութիւն, ժառանգութիւն, հարստութիւն պէտք է խլուեն, ամեն մարդ հոգ պէտք է դառնայ առանց վիճակի և աստիճանի խտրութեան:

Երկինք և երկիրն էլ պէտք է վերջանան, արեգակն, լուսինն և աստղերն էլ պէտք է խաւարեն, ինչպէս որ աւետարանն է ասում. «Արե-

դակն խաւարեսցի և լուսին ոչ տացէ զլոյս իւր և աստեղք երկնից թօթափեսցին և զօրութիւնք երկնից շարժեսցին»։ Պետրոսն ասում է, «Երկինքը պիտի շառաչունով անցնի, տարերքը բռնկուած պիտի այրուին, երկիրը և ինչ որ իր մէջը կայ ի միասին պիտի այրուին և ոչնչանան»։

Բայց արեգակի, լուսնի, աստղերի ոչնչանալովը, տարերքի ոչնչանալովը, աշխարհքի ոչնչանալովը հոգիներս չեն ոչնչանալ, այլ անմահ են և պէտք է ապրեն յաւիտեանս։

Բայց ի՞նչ կը նշանակէ յաւիտեանը.—օրեր, ամիսներ, տարիներ և դարեր յաւիտեանի մէջ թաղուում են ու կորչում, որովհետեւ յաւիտեանը վերջ չունի, անվերջ է. նորա կատարեալ նշանակութիւնը ոչ կարելի է հասկանալ և ոչ կարելի է հասկացնել, որովհետեւ եթէ աշխարհքի բոլոր ջրերը մի տեղ հաւաքուին և ամեն մի կաթիլ ջուրը հազար տարում վերջանայ, թէ այդ ահագին ջրերը քանի հազարաւոր և միլիօնաւոր տարիներ կըտեւին, այդ էլ կը վերջանայ, բայց յաւիտեանը չի վերջանալ. նոյնպէս երկրագնդի մի աւաղի չափ հողը եթէ հազար տարում վերջանայ, այդ բոլոր հողերն էլ կը վերջանան, բայց յաւիտեանը չի վերջանալ, ըստ որում յաւիտեանը Աստուծոյ գոյութեան հետ կապուած է. Աստուած որքան կենդանի է, յաւիտեանն էլ նորա հետ կենդանի է մնալու, նոյնպէս հոգիներն էլ պէտք է Աստուծոյ հետ ապրեն յաւիտեանս։

Ուրեմն եթէ արեւ, լուսին, աստղեր, ծովեր

և ցամաքներ պէտք է ոչնչանան, միմիայն մարդու հոգին պիտի մնայ, որքան՝ թանկագին է մարդու հոգին, յերաւի որ աշխարհքի բոլոր գանձերից, ոսկիներից, արծաթներից, կայքերից և ստացուածքներից պատուականագոյնը մարդու հոգին է և մարդու իսկական գանձը, իսկական ժառանգութիւնը և հարստութիւնը իւր հոգին է, մարդու իսկական կարողութիւնը, սեպհախանութիւնը, տունն ու շինութիւնը, աշտանակն ու պարիսպը իր հոգին է, մարդու բոլոր ուրախութիւնը, վայելչութիւնը, զուարճութիւնն ու փառաւորութիւնը իր հոգին է:

Մարդս եթէ աշխարհքի չափ հարստութիւն կորցնէ, բայց միմիայն իր հոգին գտնէ, այսինքն փրկէ, շատ իմաստուն է և իմաստութիւնով է գործ տեսել, իսկ եթէ բոլոր աշխարհքը վաստակէ և իր հոգին կորցնէ, այն մարդը շատ յիմար է, որովհետեւ «աշխարհքն էլ պիտի անցնի և իրեն ցանկութիւններն էլ», աշխարհքի գանձերն էլ, հարստութիւններն էլ, բայց մարդու հոգին պիտի մնայ:

Եւ հոգին մարմնով ո՛ւր պէտք է գնայ:

Մահից յետոյ երկու ճանապարհ կայ հոգիների առաջ, կամ յաւիտենական կեանք և կամ յաւիտենական տանջանք: Յիսուս Քրիստոս ասում է. «Եւ երթայցեն նոքա ի տանջանս յաւիտենականս, իսկ արդարքն ի կեանս յաւիտենականս»:

Որովհետեւ մահը մեր կեանքին վերջ չի

դնում, մահից յետոյ դրախտ էլ կայ, դժոխք էլ, երկինք էլ կայ, սանդարամետ էլ, լոյս էլ կայ, խաւար էլ, լոյս կայ, որ խաւար չունի, խաւար կայ, որ բնաւ լոյս չունի, առաւօտ կայ, որ բնաւ իրիկուն չունի, իրիկուն կայ, որ բնաւ առաւօտ չունի. օր կայ, որ գիշեր չունի, գիշեր կայ, որ բնաւ ցերեկ չունի։ Աչք չը տեսած, ականջ չը լսած, մարդոյ սիրտ չընկած երանաւէտ և երկնային ուրախալի վիճակ և երջանկութիւն էլ կայ, բայց յաւիտենական թշուառութիւն, անհանգչելի կրակ և յաւիտենական տանջանք էլ կայ։

Բայց ինչու համար են այս ամենը.—նրա համար, որ արդարեւերը վարձք ստանան, որ չարերը պատժուեն, որպէս զի յայտնի լինի ամենի առաջ Աստուծոյ մեծութիւնը և Նորա իմաստութիւնը։ Եւ դորա համար էլ բոլոր հոգիները Յիսուս Քրիստոսի ատենի առաջ պէտք է ներկայ լինին, որ բարիները իրանց վարձքը ստանան, իսկ չարերը իրանց պատիժը։ Պօղոս ասում է. «Բանդի մեզ ամենեցուն յանդիման լինել կայ առաջի ատենին Քրիստոսի, զի իւրաքանչիւր ոք ընկալցի իւրով մարմնով, զոր ինչ գործեաց յառաջ, եթէ բարի եթէ չար»։

Բոլոր մարդկանց իմաստութիւններն ու քաջութիւնները այստեղ պէտք է երևան գան. ամեն առաքինութիւն, ամեն արդարութիւն, ամեն ճշմարտութիւն, ամեն սրբութիւն, ամեն մաքրութիւն, ամեն համբերութիւն այստեղ արե-

դակի պէս պէտք է վայելեն, ըստ աւետարանին. «Յայնժամ արդարքն ծագեացին իբրև զարեգակն արքայութեան երկնից», որովհետև միջանակ վերցնելու ասպարէզն այստեղ է:

Արդարները պէտք է վարձատրուեն՝ սուրբերը պէտք է պսակուեն, նահատակներն ու մարտիրոսները լուսեղէն թագեր պէտք է ստանան, Յիսուս Քրիստոսի արիւնսով լուացուած և մաքրուածները այստեղ Գառան սեղանին պէտք է մասնակից լինին:

Այս մասին երէցներից մէկն ասում է. «Նրանելիք են ամենեքեան, որք կոչեցեալք են յընթրիս հարսանեաց Գառին»: Նրանելի են այն բոլորը, որոնք Գառան սեղանին պէտք է մասնակից լինին և Գառան սեղանից պէտք է վայելեն:

Արդարև երանելի կըլինին այն բոլորը, որոնք այս կեանքումը իրենց հոգիները կը փրկեն, իրենց հոգիները կանմահացնեն և երկնքի սուրբերի հետ Յիսուս Քրիստոսի սեղանին մասնակից կը լինին, որ պէտք է վայելեն ոչ թէ մի անգամ, այլ յաւիտեանս յաւիտենից կուտեն ու կը կշտանան և կը հանգստանան: Դաւիթն այս սեղանի համար էր ասում. «Ճաշակեցէք և տեսէք, զի քաղցր է Տէր»: Ո՛վ փրկուածներ, կերէք և վայելեցէք, որովհետև Տէրը շատ քաղցր է, քաղցր է և Նորա հացը:

Այո, քաղցր է Նորա հացը, ցանկալի է, փափագելի է. հոգւոյ բերկրութիւն, հոգւոյ զուարճութիւն է Նորա հացը. հոգւոյ ցնծու-

թիւն, հոգւոյ փառաւորութիւն, հոգւոյ անմահութիւն է նորա հացը: Յիսուս Քրիստոս այս սեղանի համար էր ասում. «Էլ ձեզ հետ գինի չեմ խմիլ, մինչև որ էլի կը խմեմ ձեզ հետ իմ Հօրս թաղաւորութեան մէջ» Յիսուս Քրիստոս այս սեղանի համար էր ասում. «Երանի նրանց, որոնք քաղցած և ծարաւի են արդարութեան, որովհետև նրանք են յաղենալու»:

Որոնք դեռ երկրի վերայ այն երկնային հացի համը զգում էին, այն երկնային սեղանի ճաշակը և քաղցրութիւնը զգում էին, Դաւիթի նման ասում էին. «Ճաշակեցէք և տեսէք, զի քաղցր է Տէր»։ Որոնք այն երկնային բաժակի համն ու քաղցրութիւն էին զգում, Դաւիթի պէս ասում էին. «Ծարաւի է անձն իմ առ Քեզ, Աստուած, երբ եկից երևեցայց երեսացդ Աստուծոյ: Որպէս փափագի եղջերու յաղբերս շուրց, այնպէս փափագի անձն իմ առ Քեզ, Աստուած»:

Դորա համար էլ աշխարհքի սուրը, կրակը և ամեն տեսակ նեղութիւններն ու տանջանքները չը կարողացան նոցա սրտերը բաժանել երկնքից ու Յիսուս Քրիստոսից: Շատերը կրակի մէջ ընկան, առիւծների դուրը ձգուեցին, քարկոծուեցին, սղոցուեցին, քերթուեցին, շատերը բանդերի կապանքների, նեղութիւնների մէջ մեռան, շատերը սոված, ծարաւ, մերկ մնացին, շատերը հալածուեցին, անտառներում, ձորերի և այրերի մէջ անցկացրին իրենց օրերը, բայց երբէք սրտերը Յիսուս Քրիստոսի սիրուց չը բա-

ժանեցին: Պօղոս առաքեալն էր ասում, «Մեզ ոչ որ չի կարող բաժանել Յիսուս Քրիստոսի սիրուց, ոչ կեանք, ոչ մահ, ոչ հրեշտակ, ոչ իշխանութիւն, ոչ փառք, ոչ բարձրութիւն, ոչ կրակ, ոչ սուր և ոչ այլ արարած կարող է բաժանել մեզ Աստուծոյ սիրուց»:

Մի հարուստ երիտասարդ հարցրեց Յիսուսին. «Բարի վարդապետ, ինչ անեմ, որ երկնքի արքայութիւնը ժառանգեմ»: Յիսուս ասաց նրան. «Եթէ ուզում ես երկնքի արքայութիւնը ժառանգել, պատուիրանները պահիր, մի շնար, մի սպանիր, մի գողանար, սուտ վկայութիւն մի տար, պատուիր հօրդ և մօրդ, քո ընկերիդ սիրիր ինչպէս որ քո անձդ ես սիրում»: Նա էլ պատասխանեց. «Այդ բոլորը մանկութիւնից ի վեր պահել եմ, ուրեմն էլ ինչ է պակաս ինձ»: Յիսուս պատասխանեց. «Եթէ ուզում ես կտտաւեալ լինել, դնա՛ քո բոլոր ունեցածդ ծախիր և աղքատներին բաժանիր, որ երկնքումը գանձ ունենաս և եկ իմ ետեւից»: Երիտասարդը, որ այս լսեց, տրտմեց ու դնաց, որովհետեւ շատ հարուստ էր: Յիսուսը տեսնելով այս բանը իւր աշակերտներին ասաց. «Որքան գժուար է հաւրասութիւն ունեցողների համար Աստուծոյ արքայութիւնը մտնել, որովհետեւ ուղտն աւելի շուտ կը մտնի ասեղի ծակը, քան թէ հարուստը Աստուծոյ արքայութիւնը»: Յիսուս Քրիստոսի այս խօսքը չի նշանակում թէ՛ ով որ հարուստ է, ով որ կարողութիւն ունի չի կարող երկնքի արքա-

յութիւնը մտնել, այլ ինչ մարդ որ իրեն յոյսը դրել է հարստութեան վերայ, իրեն կարողութեան վերայ, ինչ մարդ որ թողել է երկինքը, իր սիրտն ու հոգին կապել է աշխարհքի հարստութեան հետ, նա չի կարող երկինքի արքայութիւնը մտնել: Աշխարհքի ամենամեծ հարուստը Աստուած է: Աստուած Սողոմոնին այնքան հարստութիւն տուեց, որ ոչ մի թագաւորութիւն չունէր. Աստուած տուեց նոյնպէս Յոբին, Աբրահամին, Յակովբին, բայց նոքա միւսնոյն ժամանակ Աստուծուն սիրելի էին:

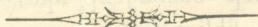
Աստուած հարստութիւնը տալիս է մարդուն որպէս երկնային բարիք, որ մարդն էլ մատակարարէ աշխատանքին, կարօտեալներին ի նշան որդիական երախտագիտութեան և փոխադարձ սիրոյ և պարտաճանաչութեան:

Բայց հարուստ երիտասարդը չը լսեց Յիսուս Քրիստոսի խօսքը, որովհետեւ շատ ստացուածք ունէր. նա երկինքը և յաւիտենական կեանքը թողել էր, բայց իւր հարստութիւնը չը թողեց: Այս պատմութիւնը 1900 տարի առաջ էր. հիմայ ուր է այն երիտասարդը, ինչի՞ էր պէտք իր այն հարստութիւնը, եթէ նա այժմ դժոխքումն է:

Մենք էլ եթէ երկինքը, յաւիտենական կեանքը թողնենք, սրտերս կապենք աշխարհքի հարստութեան հետ, մոռանանք մեր հոգւոյ փրկութիւնը 1900 աարուց յետոյ, մեր մահից յետոյ, չէ որ դժոխքումը կը լինինք:

Ուրեմն ամեն մի թմրած ու քնած հոգի,
ամեն մի աշխարհքի հպարտութեան, գանձերի
և հարստութեան հետ կապուած հոգի պէտք է
լսի Յիսուս Քրիստոսի խօսքը, պէտք է զարթնի,
պէտք է իր աչքը բանայ ու տեսնի, որ հոգւոյ
փրկութիւնը թանգ է, որովհետեւ յաւիտենա-
կանը նա է և այս աշխարհքում բոլոր եղածները
ունայնութիւն ունայնութեանց են:

Առցեալս իմացու
ամբ է =

(ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻԻ)

«Բարի եւ հաւատարիմ ծառայ, դու որ այդ քիչ բանի մէջ հաւատարիմ եղար, քեզ շատ բաների վերայ պէտք է նշանակեմ, մօտ քո տիրոջ ուրախութեան մէջ:»

Այսպէս եր ասում Յիսուս Քրիստոս այն ծառաների համար, որոնք իրենց տիրոջ բանարները շահագրել էին, երկուսը չորս էին շինել, հինգը՝ տասն:

Յիսուս Քրիստոս մի առակ ասաց թէ՝ «Մի հարուստ մարդ հեռու աշխարհք էր գնում, կանչեց իւր ծառաներին, մէկին տուեց հինգ քանդար, միւսին երկու քանդար, իսկ երրորդին մի քանդար և պատուիրեց, որ մինչև իւր վերադարձը այդ քանդարները շահեցնեն: Նա, որ հինգ քանդար էր ստացել, շահացրեց և հինգն էլ աւելացրեց. նա, որ երկուսն էր ստացել, երկուսն էլ աշխատեց, իսկ նա, որ մէկ էր ստացել, տարաւ գետինը փորեց և ծածկեց: Շատ ժամա-

նակից՝ յետոյ ծառաների տէրն եկաւ, կանչեց իւր ծառաներին և հաշիւ պահանջեց։ Հինգ քանքար ստացողը եկաւ ու ասաց. «Տէր, քո տուած հինգ քանքարը տասն եւմ դարձրել»։ Տէրը գովեց նորան ու ասաց. «Ազնիւ և հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ քչի մէջ հաւատարիմ եղար, շատի վերայ կը նշանակեմ քեզ, մտիր քո տիրոջ ուրախութեան մէջ»։ Մօտենալով երկու քանքար ստացողն, ասաց. «Տէր, երկու քանքար տուիր ինձ, ահա ուրիշ երկու քանքար էլ աւելի շահեցայ»։ Տէրն ասաց. «Ազնիւ ծառայ, բարի և հաւատարիմ, որովհետեւ քչի մէջ հաւատարիմ եղար, շատի վերայ կը նշանակեմ քեզ, մտիր քո տիրոջ ուրախութեան մէջ»։ Գալով մի քանքար ստացողն, ասաց. «Տէր, գիտէի, որ դու խիստ մարդ ես, չը սերմանած տեղից հնձում ես ու չը ցանած տեղից ժողովում, և վախենալով քեզանից, քանքարդ գետնի տակ պահեցի, ահա քո քանքարը քեզ»։ Պատասխան տուեց Տէրն և ասաց. «Լնտ ու չար ծառայ, եթէ գիտէիր, որ ես հնձում եմ, ուր չեմ սերմանել և ժողովում եմ, ուր որ չեմ սփռել, պէտք է իմ արծաթը տայիր սեղանաւորին, որից ես կարող էի տոկոսով ստանալ, ուրեմն առէք դրանից քանքարը և տուէք տասը քանքար ունեցողին, որովհետեւ ով որ ունի կը տրուի և կաւելանայ, իսկ ով որ չունի, ունեցածն էլ կառնուի և կը տրուի ունեցողին. և այդ անպիտան ծառային հանեցէք դրսի խաւարը, այնտեղ կը լինի լալ և ատամ-

ների կրճտալը»

Յիսուս Քրիստոս այս առակով երկու բան է սովորեցնում։ Առաջին՝ որ մենք մեր կեանքի մէջ, մեր կենդանութեան ժամանակ մեծ պարտականութիւններ ունինք կատարելու, այնպէս՝ ինչպէս առաջին և երկրորդ ծառաները իրենց տիրոջ քանքարը ամենայն հաւատարմութեամբ և սրբութեամբ շահեցրին, երկուսը չորս դարձներով և հինգը՝ տասն։ Եւ երկրորդ՝ որ մենք Յիսուս Քրիստոսի ահաւոր գալստեան ժամանակ մեր բոլոր գործերի մասին, բարի լինի թէ չար, մանրամասն հաշիւ պիտի տանք, այնպէս՝ ինչպէս որ ծառաների տէրը եկաւ և հաշիւ պահանջեց։

Ինչպէս տեսանք ծառաների տէրը իրեն առաջին երկու ծառաներին, որոնք իրենց քանքարները հաւատարմութեամբ շահացրել էին, գովեց, վարձատրեց, մեծամեծ պաշտօններ յանձնեց և իրեն ուրախութեանը մասնակից արեց, իսկ այն ծառային, որը ստացած քանքարը չէր շահացրել, յանդիմանեց, անպատուեց, պատժեց, քանքարները ձեռքից առաւ, իր պաշտօնից զրուկեց և խաւար բանդը ձգեց։ Ահա այնպէս էլ Յիսուս Քրիստոս մեզ հետ պէտք է վարուի, մեր ամեն առաքինութեամբ կատարած գործերի համար պիտի վարձատրի և իր ուրախութեանը մասնակից անի, իսկ զօրութեամբ կատարած գործերի կամ ծուլութեամբ անցկացրած կեանքի համար պիտի յանդիմանի, իւր ուրախութեանը

մասնակցելուց զրկի և արտաքին խաւարի մէջ պիտի ձգի:

1. Թէ մենք ի՞նչ պարտականութիւններ ունենք կատարելու:

Աստուած խրաբանչիւր մարդու նորա արժէքի չափ զանազան տեսակ և զանազան չափով քանքարներ, տաղանդներ, միասններ, այսինքն երկնային բարիքներ ու շնորհքներ է առել, այն է՝ ոմանց հարստութիւն, ոմանց կալուածք, արուեստ, վաճառականութիւն, անձի առողջութիւն, ընտանիք, որդիք, եղբայրներ, ոմանց՝ պաշտօն, աստիճան, անուն, մեծութիւն, իշխանութիւն, ժառանգութիւն, հայրենիք, բնակութիւն, ոմանց՝ գիտութիւն, ճարտարութիւն, իմաստութիւն, ոմանց՝ հաւատք, յոյս, սէր, մարդարէութիւն, առաքելութիւն, թարգմանութիւն, լեզու, գիտութիւն, ուսուցչութիւն, վարդապետութիւն, ոմանց՝ կրօնասիրութիւն, ազգասիրութիւն, եկեղեցասիրութիւն, դպրոցասիրութիւն և այլն և այլն: Այսպէս Աստուած բաժանել է, որ ամեն ոք, ամեն մարդ իր կարողութեան չափ, իր ոյժի չափ ամենից առաջ Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանի լոյսը մարդկանց սրտերում տարածի, որ Աւետարանի հոգի ու կեանք տուող խօսքերը, Աւետարանի արքայութեան բարի սերմերը մարդկանց սրտերի և հոգիների վերայ սփռեն, որ մարդոց հոգիները փրկելու համար, քրիստոնէական հաւատքը տարածելու համար, Յիսուս Քրիստոսի երկնային սէրը տարածելու

համար գործեն, աշխատեն և շահեցնեն, որպէս զի քրիստոնէական հաւատքը կենդանանայ, որ մարդկանց երկնքի վրայ ունեցած յոյսը աւելի հաստատուի, որ Յիսուս Քրիստոսի սէրը շատանայ, որ սէր, խաղաղութիւն, շինութիւն, միութիւն լինի, որ կատարուի Յիսուս Քրիստոսի այն գեղեցիկ ցանկութիւնը, որ ասում էր. «Հնչյր, տհր, որ նրանք էլ մէկ լինին, ինչպէս որ մենք մէկ ենք» Յիսուս Քրիստոս Գէթսեմանի պարտիզում, այն սարսափելի ժամում, որ արինք քրտինք էր թափում իր աղօթքի ժամանակ, որ աշխարհիս սկզբից մինչև այսօր այնպիսի աղօթք ոչ ոք չի արել, այս խօսքերն էր ասում. «Հնչյր, ինչպէս Դու ինձանում ես և ես Գեղանում, այնպէս էլ նորանք մեզանում թող մէկ լինին, որ նորա միութեամբ կատարեալ լինին» . . .

Այսպէս, մարդիկ Յիսուս Քրիստոսի աւետարանի քանքարները, աւետարանի տաղանդները շահեցրած կը լինին այն ժամանակ, երբ որ մարդկանց մէջ աստուածսիրութիւն և ընկերսիրութիւն կը տարածեն, երբ որ աւետարանի լոյսը, Յիսուս Քրիստոսի սէրը մարդկանց ճանաչեցնել կը տան, մարդկանց սրտերը աւետարանի սիրով կը կապեն միմեանց հետ, Քրիստոսի հետ և երկնքի հետ:

Այսպէս, երբ Յիսուս Քրիստոսի հաւատացեալը, Յիսուս Քրիստոսի աւետարանի լուսոյ մէջ կանչուած իշխանը իր իշխանութիւնով, պաշտօնակատարը իր պաշտօնով, հարուստը իր

հարստութիւնով, վաճառականը իր վաճառականութիւնով, արհեստաւորը իր արհեստով, հաւատացեալը իր կենդանի հաւատքով, քրիստոսասէրը իր անկեղծ սիրով, իրենց բարի գործերով, առաքինի զոհաբերութիւններով կը գործեն ազգի և հայրենեաց համար, կրօնի և եկեղեցւոյ համար, գալրտցի և տղայոց կրթութեան համար, կօզնէն աղքատին, չքաւորներին, կարօտեալներին ու կը մխիթարեն հիւանդներին, վշտացեալներին, հաւատոյ ընտանիքներին, այն ժամանակ Յիսուս Քրիստոս կասէ՝ «Բարի և հաւատարիմ ծառայ, գնւ որ այդ քիչ բանի մէջ հաւատարիմ եղար, քեզ շատ բաների վերայ պէտք է կարգեմ, մտիր քո Տիրոջ ուրախութեան մէջ»։

Յիսուս Քրիստոսի հաւատացեալը որքան իր սիրտն ու հոգին կապել է երկնքի հետ, որքան որ ինքը կենդանի հաւատքով, հաստատուն յօւսով և անկեղծ սիրով միացած է Յիսուս Քրիստոսի հետ, որքան որ ջերմեռանդ ազօթքով և ապաշխարանաց արտասուքով կանգնում է Յիսուս Քրիստոսի առաջ, պէտք է միտքը բերէ և իր եղբայրներին և ընկերներին, որպէս զի նոքա ևս միանան իր հետ իրանց ազօթքներով, որքան նրա սիրտը սիրում է ազօթք, ունկնդրութիւն, եկեղեցի գնալ, այնքան նա պիտի աշխատէ այդ երկնային սէրը տարածել իր եղբայրների և ընկերների սրտերի մէջ։

Ճշմարիտ է, որովհետեւ մենք Քրիստոսի,

նորա հօր և Սուրբ Հոգւոյ անունով մկրտուած ենք, նորա զինուորեալ եկեղեցւոյ հետ միացած ենք, երկնքի յալթական եկեղեցւոյ հետ միացած ենք, Գառան առջև, Աստուծոյ աթոռի առջև փրկութեան երգեր ենք երգում, բայց մեզանից չառերը թէ իրենց ծուլութեան և թէ իրենց ագիտութեան պատճառաւ զրկուած են փրկութիւնից և Յիսուս Քրիստոսի և մեր ներկայութիւնից, և ինչ են անում նոքա, ոմանք վատաբարոյ և չար ճանապարհների մէջ բնկած, մարմնոյ և անձնական զուարճութիւններ են կատարում, ոմանք աննպատակ թափառումներով իրենց Հոգւոյ փրկութեան գործը մոռացած ժանակ են վատնում, ոմանք գինեաներում արբեցողութեամբ են պարապում, մի ուրիշը խաբեբայութեամբ, վաշխառութեամբ, բամբասանքներով և այլ անարդար ու չար գործերով են պարապում, բայց մենք նոցա համար պէտք է ցաւենք, արտասուենք, որ նոքա կորստեան ճանապարհի վերայ են կանգնած, մենք նոցա պիտի յայտնենք և ասենք, մենք և գուր Փրկչին ենք կարօտ, Յիսուս Քրիստոսի անապական աւրիւնին ենք կարօտ, պէտք է յայտնենք, որ փրկութիւնը այս կեանքումն է, որքան որ մենք պարտաւոր ենք նոցա նիւթականապէս օգնելու, նոյնքան և աւելի պարտաւոր ենք բարոյապէս օգնելու, եթէ մենք նոցա նպաստում ենք ապրուստի և կենցաղավարութեան համար, պէտք է նպաստենք և նոցա Հոգւոյ փրկութեան համար,

«Զի հոգին է կենդանարար, մարմին ինչ ոչ առնէ» ասում է Յիսուս Քրիստոս:

2. Հիմայ խօսենք մեր հաշուեառութեան մասին.

Յիսուս Քրիստոս ասաց՝ թէ «Ճատ ժամանակից յետոյ եկաւ ծառաների տէրը և նրանից հաշիւ պահանջեց»:

Յիսուս Քրիստոս իր գալու համար այսպէս է ասում. «Երբ որ Մարդոյ Որդին կը գայ իր փառքովը և երկնքի բոլոր սուրբ հրեշտակները նորա հետ, այն ժամանակ իր փառաց աթոռի վերայ կը նստի և բոլոր ազգերը կը ժողովուին նորա առաջ և նրանց կը բաժանէ իրարից, ինչպէս հովիւը բաժանում է ոչխարները այծերից, ոչխարներին իր աջ կողմումը կը կանգնեցնէ, իսկ այծերին ձախ կողմումը: Այն ժամանակ Թագաւորը կասէ իր աջ կողմում կանգնածներին. «Եկէք, իմ Հօր օրհնածներ, ժառանգեցէք աշխարհքի սկզբից ձեզ համար պատրաստուած Թագաւորութիւնը», իսկ իւր ձախ կողմում կանգնածներին կասէ. «Գնացէք ես ձեզ չեմ ճանաչում. . . »:

Յիսուս Քրիստոս իր այս ահաւոր գալստեան համար շատ օրինակներով և շատ առակներով խօսեց, որպէս զի մենք միշտ, միշտ պատրաստ լինինք և սպասենք նորա ահաւոր գալստեանը, ինչպէս տասն կոյսերի, տնտեսի, ծառաների և այս քանքարների առակներով: Դարձեալ ասում է. «Եւ դուք պատրաստ եղէք, որովհետեւ, ինչ

մանակին որ չէք սպասում, կը գայ մարդոյ Որդին»»

Բայց եթէ Յիսուս Քրիստոս այս բոլէիս գայ, կարծում եմ, որ ոչ մէկս պատրաստ չենք նորա առաջ դուրս գալու:

Վաղը նոր տարի է, ուրեմն նոր տարուայ սկիզբն է. իսկ այսօր հին տարուայ վերջը կը համարուի: Բայց մի բոլէ մտնենք մարդկանց սրբաբերի մէջ և տեսնենք, թէ ինչ յոյսեր, ինչ զգացմունքներ, ինչ հոգսեր են դիզուած: Անշուշտ կը տեսնենք, որ հազարաւոր և միլիոնաւոր մարդիկ սպասում են՝ թէ արդեօք նոր տարին իրենց համար ինչ նոր բարիքներ է բերելու:

Հարուստը նոր տարուց սպասում է աւելի մեծ յաջողութիւններ, բազմաւորութիւններ, վայելչութիւններ, զուարճութիւններ և գեղեցիկ օրեր. իսկ աղքատը, ընդհակառակն, աւելի մեծ հոգսեր, նեղութիւններ, քաղց, ծարաւ և թշուառ օրեր: Առողջ մարդը սպասում է գործի և աշխատանքի. իսկ հիւանդը վշտացած սրտով իր անցկացրած դառն օրերն է մտաբերում և կրկնուելուց է սարսափում: Երիտասարդը մեծ յոյսերով սպասում է փառքի, պատուի, մեծութեան, հարստութեան և յաջողութեան, կոյսը նոյնպէս ուրախ սրտով, զմայլուելով, ուրախ ժպիտով նայում է, որ դարնան օրերը նորա կեանքի համար նոր վարդեր ու ծաղիկներ պիտի բերէ. իսկ ծերացած մարդը, զառամեալ կիներ իրենց առաջ տեսնելով և մահուան

անկողնուն սպասելով, սարսափում և զարհուրում են:

Այսպէս աշխարհքի մարդիկ նոր տարուայ մէջ բաղդի ու յաջողութեան, թշուառութեան ու դառնութեան և մահուան տագնապի են սպասում: Բայց Քրիստոսի աշակերտները այդ բոլորը մի կողմը թողած, իրենց քանքարների շահեցողութեամբ, իրենց բոլոր հաշիւների պատրաստութեամբ էին զբաղւում և Տիրոջ գալստեան էին սպասում, որովհետեւ նոքա լաւ գիտէին, որ Տէրը յանկարծ կը գայ կամ երեկոյեան կամ կէս գիշերին և կամ առաւօտեան և միշտ արթուն էին մնում, որ մի գուցէ յանկարծ գալու ժամանակ քնած լինին:

Մենք էլ Քրիստոսի աշակերտներ ենք, Քրիստոսի աւետարանին ենք կոչւած. դեռ նոր տարուայ մէջ չը մտած և նոր տարուայ մէջ ինչ ցանկութիւնների, բաղդի, յաջողութեան, հարբատութեան, մեծութեան, փառքի և պատուի սպասում ենք, այդ բոլորը դեռ մի կողմը դնենք, դառնանք մեր անցկացրած տարուայ վրայ և մեր հին հաշիւները վերջացնենք և տեսնենք թէ ինչ ենք արել:

Մեզանից ամեն մէկը թո՛ղ բաց անի իւր սրտի դաւթարը, մտածէ և մտաւոր համբիշը առաջը դրած մէկ մէկ կարգայ և հաշուէ ու համբիշի վրայ գցէ: Եւ ինչ պէտք է գցէ. գուցէ շատերը կարծեն թէ գցելու բան չկայ. ո՛չ, գցելու բան շատ կայ: Մի քանի բոլէ միայն հարկա-

ւոր է մտքով մանել աւետարանի աշխարհքը. այն ժամանակ շատ բան կը դայ միտքը, բայց թող միայն այս դցէ. արդեօք իւր օրերը ազնիւ կերպով է անցկացրել. սիրտն ու հոգին ամեն մեղքերից հեռու է պահել:

Արդեօք սուտ չէ խօսել, մարդ չէ խաբել, գոյութիւն չէ արել, շնութիւն չէ արել:

Արդեօք խղճմտանքը արթնն է պահել, ամեն բանի մէջ իւր օգուտը չէ փնտռել:

Արդեօք կարօտեալներին, չքաւորներին և աղքատներին օգնել է, հիւանդներին, վշտացեալներին մխիթարել է:

Արդեօք իր եղբայրների հետ հաշտ է ապրել և հաշտուել է, իր թշնամիներին սիրել է. իրեն ատուղներին բարեք արել է, իրան անիծողներին օրհնել է:

Արդեօք ազգի ու հայրենիքի համար, կրօնի և եկեղեցւոյ համար, դպրոցի ու մանուկների կրթութեան և քրիստոնէական հոգւով դաստիարակութեան համար իր արդարութեամբ վաստակած լուման չէ խնայել:

Արդեօք սրտով, մտքով, լեզուով կամ խօսքով իր ընկերի դէմ չէ մեղանչել, դառնութեամբ չէ վիրաւորել կամ խօսքով նրա սիրտը չէ կոտրել:

Նիւթ այս բոլորը խկութեամբ կատարել է, ուրեմն իր քանքարները շահեցրել է, իր բոլոր հաշիւները ուղղութեամբ պատրաստել է, սորա համար էլ Յիսուսից կը լսի՝ «Բարի ու հաւատա-

րիմ ծառայ, որովհետեւ այդ փոքր բաների մէջ
հաւատարիմ ես եղել, (այս նոր տարուայ մէջ)
քեզ շատ բաների մէջ կը նշանակեմ: Եկ մտիր
իմ ուրախութեան մէջ» Իսկ իր դալստեան ժա-
մանակ էլ իր երկնային քաղցր ձայնով այն մի-
լիոնաւոր մարդկանց միջից պէտք է կանչէ ասե-
լով. «Բարի և հաւատարիմ ծառայ, եկ մտիր իմ
ուրախութեանս մէջ, որ աշխարհքի սկզբից քեզ
համար է պատրաստուած»»

Է.

«Պատուէա՛ զմայր քո եւ զմայր քո, զի
երկայնակեաց լիցիս ի վերայ երկրի»:

Պատուիր քո հօրք եւ մօրք, որ երկար
կեանք ունենաս երկրի վերայ:

Աստուած Մովսէս մարգարէին ասաց. «Քեզ
համար երկու քարէ տախտակներ շինիր բեր, որ
նորա վերայ օրէնքներ գրեմ եւ տամ»: Մովսէս
Աստուծոյ հրամանը իսկոյն կատարելով, քարէ
տախտակները տարաւ Աստուծոյ մօտ, Սինա լե-
ւան վերայ: Աստուած իւր ձեռքով այն երկու
տախտակների վերայ գրեց տասն պատգամներ:
Առաջին տախտակի վերայ գրեց ա. «Ես եմ քո
Տէր Աստուածը ...», բ. «Կուռք չը պաշտես ...», գ.
«Չնշին բաների համար քո Աստուծոյ անունը մի
յիշիր ...», դ. «Շաբաթ օրը սուրբ պահիր ...»: Այս
չորս պատգամները, որ գրած էին առաջին տախ-
տակի վերայ, կոչուում էին աստուածսիրութեան
տախտակ կամ օրէնքներ. իսկ երկրորդ տախտա-
կի վերայ գրուած էին վեց պատգամներ եւ կոչ-
ուում էին ընկերսիրութեան տախտակ կամ օրէնք-
ներ:

Ընկերսիրութեան տախտակի վերայ գրուած

առաջին օրէնքը այս էր՝ «Պատուիր քո հօրն ու մօրը, որ երկար կեանք ունենաս այս աշխարհքի վերայ և բարի լինի քեզ»:

Աստուած այս ձևը տալով, այսինքն աստուածսիրութեան օրէնքներից յետոյ ծնողասիրութեան օրէնքը գրելով, ցոյց տուեց, որ Իրան սիրելուց յետոյ պէտք է մեր ծնողներին սիրենք, ընկերսիրութեան օրէնքներից առաջ ծնողասիրութեան օրէնքը գրեց, որ մեր ընկերներից, ամենասիրելիներից առաջ մեր ծնողներին սիրենք՝ մեր հօրն ու մօրը պատուենք:

Բարի զաւակը, բարեպաշտ հաւատացեալը, ճշմարիտ քրիստոնեան որքան ցանկանում է Աստուծուն սիրել, որքան ցանկանում է Աստուծուն պատուել, այնքան էլ պիտի իւր հօրն ու մօրը սիրէ և պատուէ:

Եթէ մենք պարտաւոր ենք Աստուծուն սիրել ու յարգել, որովհետեւ Նա ստեղծել է երկինք ու երկիրը և մեզ խնամում է, ուրեմն պարտաւոր ենք մեր ծնողներին էլ սիրել ու յարգել, ըստ որում նոքա են մեզ աշխարհք բերել, նոքա են մեզ կեանք տուել և նոքա են մեր կենաց պատճառ եղել, խնամել են մեզ և պահպանել ամեն պատահարներից:

Ծնողներին պատուելու և յարգելու պարտաւորութիւնը ոչ թէ միայն քրիստոնեաները և սուրբ մարգիկ ճանաչեցին, այլ և ճանաչեցին նոյն իսկ փիլիսոփաները և հեթանոսները, որովհետեւ իրենց հայրերին և մայրերին այնքան բար-

ձըր էին համարում, որ Աստուծոյ տեղն էին ընդունում և աստուածների կարգը դասում:

Յիրաւի հօր և մօր երախտիքը, աշխատանքը, կրած չարչարանքը իրենց որդւոց վերայ այնքան մեծ է, այնքան սուրբ է, որ Աստուած Իրեն իսկական ձեռքովը գրեց. «Աստուիր քո հօրն ու մօրը» և աւելացրեց. «Եթէ կատարես այս իմ կամքս, այն է՝ պատուես քո հօրն ու մօրը, աշխարհքի վերայ երկար կեանք կունենաս»:

Որովհետեւ Աստուծոյ այս պատուէրը - օրէնքը մեծ է, սուրբ է, ամեն մի զաւակ՝ տղայ թէ աղջիկ, փոքր թէ մեծ, երիտասարդ թէ ծեր, կոյս թէ ամուսնացած, քահանայ թէ եպիսկոպոս, աստիճանաւոր թէ դատաւոր, ոչ մէկը ազատ չեն ամենեւին այս օրէնքը ընդունելուց, որովհետեւ Աստուած Սողոմոն իմաստունի ձեռքով էլ կրելն ունի է մի և նոյնը ասելով. «Որդեանկ, քո հօրդ պատուիրանը պահիր և քո մօրդ օրէնքը մի մերժիր»:

Մենք Աստուծոյ հրամանը մերժած կը լինինք, Աստուծոյ օրէնքի դէմ օրինազանցութիւն արած կը լինինք և նորա կամաց դէմ չարութիւն գործած կը լինինք, եթէ մեր ծնողներին չը յարգենք և չը սիրենք, և նորա ասած բոլոր պատիժները մեզ վերայ կառնենք, ինչպէս որ ասում է. «Ով որ իւր հօրն ու մօրը անարգէ, մահով կը մեռնի»: Անիծեալ լինի նա, ով որ հօրն ու մօրը դէմ հայհոյութիւն կանի: Ով որ հօրն ու մօրը կանիծէ, թող քարկոծուի»:

Եթէ Աստուած իրենց ծնողներին անարգողներին մահով է պատժում, իսկ պատուողներին երկար կեանք է խոստանում, ուրեմն պատուենք, սիրենք և հնազանդուենք մեր ծնողներին, որպէս զի Աստուծոյ խոստման համաձայն երկար ապրենք այս աշխարհքի վերայ: Պէտք է պատուենք ոչ թէ միայն սրտով, այլ և գործով, խօսքով:

Գործով պատուելը այն է, որ զաւակը իւր բոլոր շարժումքը, նիստ ու կացը, վարմունքը, գործը, առևտուրը, ճանապարհորդութիւնը, ամուսնութիւնը իւր ծնողների խօսքով, համաձայնութիւնով, նրանց գիտութիւնով, կամքով և հրամանով կը կատարի:

Գործով պատուելը այն է, որ որդին խոնարհութիւնով կը խօսի իւր հօրն ու մօր հետ, քաղցրութիւնով, համեստութիւնով, պարկեշտութիւնով և շնորհքով կը պատասխանի նրանց հարցմունքներին:

Որդին ուրբան պատուով կամ աստիճանով բարձր լինի իւր ծնողներից, այնքան աւելի պէտք է յարգէ ու պատուէ իւր ծնողներին:

Յովսէփ գեղեցիկը Եգիպտոսի ամենամեծ մարդն էր, մինչև անգամ թէև թագաւորից պաշտօնով ցածր, բայց նորանից բարձր պատիւ էր վայելում: Յովսէփի հայրը, Յակոբը, մի հովիւ մարդ էր Քանանում, բայց Յովսէփը երբ լսեց, որ հայրը գալիս է, ընդ առաջ դուրս եկաւ, գիւմաւորեց հօրը, ընկաւ նրա վզովը, համբուրում էր

նրան և աւելի պատուելու համար թագաւորի մօտ տարաւ:

Բայց կան զաւակներ, որ մի փոքր բան հասկանալուն պէս, մի փոքր գիտութիւն ձեռք բերելուն պէս, կամ առւարի մէջ յաջողութիւն ունենալուն և հարստանալուն պէս և կամ, եթէ վիճակը փոխուում է, աստիճանով բարձրանալուն պէս և որ և իցէ բարձր պաշտօն ստանալուն պէս այլ ևս չեն ուզում իրենց ծնողներին լսել, հնազանդուել և մինչև անգամ այլևս չեն կամենում իրենց ծնողների հետ ապրել: Բայց մենք պէտք է զգուշացնենք այսպիսի պախարակելի ընթացքից, որքան աստիճանով էլ բարձրանանք, պիտի ծնողաց առաջ խօնարհուենք և Յովսէփի պէս մեր ծնողների վրովը պէտք է ընկնենք, համբուրենք և աշխատենք նոցա պատիւը մեր պատուից էլ բարձրացնել:

Պատուելու հետ հարկաւոր է և սիրել:

Սէրը երկու է, հոգեկան և գործնական:

Հոգեպէս սիրելն այն է, որ ծնողներ կան, որ կամ շատախօս են լինում, կամ բարկացող, կամ արբեցող են լինում և կամ հոգեկան հիւանդ, այդպիսի դէպքերում որդիք պարտաւոր են շատ զգոյշ վարուել, պէտք է աշխատեն համեստութիւնով շարժուել, քաղցրութիւնով խօսել, որպէս զի չը վշտացնեն նրանց և նրանց բարկութիւնը չը շարժեն, որովհետև հայրը ինչ գրութեան մէջ էլ որ լինի, նորա օրհնութիւնը օրհնութիւն է և անէծքը՝ անէծք: Լինի նա արբե-

ցող, շատախօս, բարկացող և այլն, մի և նոյն է:

Նոյ միանգամ գինու զօրութիւնը չիմանալով, խմեց և արբեցաւ և այնպէս մերկ ընկաւ քնեց. նորա որդի Քամը տեսնելով նրա մերկութիւնը ծաղրեց և իր եղբայրներին էլ յայտնեց:

Նոյ զարթնելով քնից, իմացաւ իր Քամ որդւոյ արարմունքը, անիծեց նրան ասելով. «Անիծեալ լինի մանուկ Քանանը, իր եղբայրների ծառաների ծառան լինի», այնպէս էլ եղաւ: Որովհետեւ ասում է. «Այն աչքը, որ իւր հօրը ծաղր կանէ և կանարգէ իւր մօրը հնազանդիլը, նրան պիտի փորեն ձորի ագռաւները և նրան պիտի ուտեն արծուի ձագերը» (Առակաց):

Եթէ հին օրէնքի մէջ հօրն ու մօրը անարգողը քարկոծւում է և նոր օրէնքով, այն է՝ Աւետարանով այն մարդիկ, որոնք իրենց ընկերին մի ծանր կամ նախատական խօսք են ասում, պատժւում են գժովքի անհանգչելի կրակով («Ով իր եղբօրը յիմար կամ մորոս ասի, պարտաւոր լինի դեհեն հրոյն»), ապա իւր ծնողին անարգողին ինչ սարսափելի պատիժ կը տրուի:

Պէտք է սիրենք մեր ծնողներին գործնական նապէս:

Գործնականապէս սիրելն այն է, որ մեր հօր ու մօր բոլոր հոգեւոր և մարմնաւոր պիտոյքները հոգանք, նոցա ուտելիքը, խմելիքը և հագնելիքը պակաս չանենք, նոցա հագնելիքը միշտ լուացած և մաքուր պահենք, աւելի այն ժամանակ, երբ նրանք կը ծերանան, երբ ուժից և կարողութիւն

նից կընկնեն, երբ որ չեն կարողանալ դուրս ու
ներս անել. ահա այդ ժամանակ մենք պարտա-
ւոր ենք մեր հոգ տանելով նոցա մխիթարել,
որովհետեւ նոքա էլ մեր տկարութեան ժամանակ
մեզ իրենց թեւերի վերայ են պահել և իրենց
կուրծքերի վերայ են մեծացրել, գիշեր ցերեկ
իրենց քունը խանգարել, անհանգիստ են եղել,
մեզ համար աղօթել, մեզ հետ լաց են եղել և
մեզ հետ ծիծաղել. նոքա մեզ ջրից և կրակից
են պահել, ամեն մի բոպէ մեր ետեւից են ման
եկել, մեզ դաստիարակել և սնուցել:

Բայց զաւակներ կան, որ իրենց ծնողներին
չեն նայում, երբ նոքա քաղցած են կամ ծարաւ,
մերկ կամ տկար և կամ որ և իցէ կարօտութիւն
ունենում: Բայց Յովսէփը, երբ եղիպտոսում մեծ
և թագաւորաւայել փառքի մէջ էր, չը մոռացաւ
իր հօրը, այլ ապսպրեց իր եղբայրներն միջոցով.
«Եկ ինձ մօտ և մի ուշանալ, դու և քո որդիքդ,
որդւոցդ որդիքը, հօտերդ և արջառներդ, որով-
հետեւ տակաւին հինգ տարի ևս շարունակուելու է
սովը և ես ձեզ բոլորիդ կը կերակրեմ». պատուի-
րեց իւր եղբայրներին, որ իր փառքը պատմեն
իրեն հօրը ասելով. «Եւ իմ բոլոր փառքը պատ-
մեցէք իմ հօրը և շուտով այստեղ իջեցրէք նը-
րան»: Ահա այսպէս Յովսէփի նման, երբ որ մենք
հարստութեան և փառքի մէջ լինինք, աւելի ևս
պիտի մեր հօրն ու մօրը մխիթարենք, որպէս զի
դորձնականապէս սիրած լինինք:

Սիրելու հետ պէտք է հնազանդուենք էլ,

որովհետեւ ասում է. «Որդեակը հնազանդ լերուք ծնողաց ձերոց յամենայնի, զի այն է հաճոյ առաջի Տեառն»:

Հնազանդուիլը այն է, որ մեր ծնողների հրամանը առանց ուշացնելու իսկոյն կատարենք, ինչպէս Սամուէլ մարգարէն իր աղայութեան ժամանակ, երբ Տաճարի մէջն էր ապրում և Հեղի քահանային ծառայում: Մի գիշեր քնի մէջ ձայն լսեց, որ Սամուէլ էր կանչում: Սամուէլ ուրիշ տղաների պէս չստաց, թէ պառկած եմ, այլ իսկոյն վեր թռաւ և գնաց Հեղիի մօտ և ասաց. «Տէր, այստեղ եմ». Հեղին նրան պատասխանեց և ասաց. «Ես քեզ չեմ կանչել, որդի, գնա պառկիր»: Գնաց պառկեց թէ չէ, դարձեալ ձայն լսեց. դարձեալ վեր կացաւ և գնաց Հեղիի մօտ և մի և նոյն պատասխանը ստացաւ: Այս ձայնը երեք անգամ կրկնուեցաւ և երեք անգամ էլ առանց ծուլանալու վեր կացաւ, իսկ չորրորդ անգամին ինքը Աստուած խօսեց նրա հետ:

Այսպէս բոլոր զաւակները իրենց ծնողների ձայնը լսելուն պէս իսկոյն պէտք է լսեն և նրանց կամքը կատարեն, որ Սամուէլին նմանին:

Յիսուս Քրիստոս իր երկնաւոր Հօրը այնքան հնազանդուեց, որ իր երկրաւոր կեանքը զոհեց, ինչպէս Պօղոս Առաքեալն ասում է. «Խոնարհեցոյց զանձն իւր մահու չափ և մահու խաչի»: Իսկ իր մարմնաւոր ծնողներին այնպէս հնազանդ էր, որ աւետարանը առանձին կերպով յիշում է նրա հնազանդութիւնը. «Եւ նրանց

հետ իջաւ նազարէթ, գնաց և նրանց հնազանդէր»:

Որդիք և աղջիկները իրենց հօրն ու մօրը պէտք է հնազանդուեն, առանց պատճառը հարցնելու և առանց ընդդիմանալու: Աբրահամը իր որդի Իսահակին տանում էր զոհելու, բայց չէր ասում, թէ ուր և ինչի համար է տանում: Իսահակը հարցնում էր. «Հայր, ահա փայտ, ահա կրակ, ուր է ոչխար յողջակէզ»: Աբրահամը միայն այս պատասխանեց. «Աստուած կը տեսնէ իր ողջակէզ գառը»: Իսահակը այնքան հնազանդուեց հօրը, որ երբ հայրը նրա ձեռքն ու ոտքը կապեց և դրեց սեղանի վերայ մօրթելու, Իսահակը ընդդիմութիւն չարաւ և չասաց, թէ հայր, ինչո՞ւ ես ինձ մօրթում: Բայց հիմա, հայրը եթէ իր որդուն մի բան է ասում և իր խելքը չի կտրում, ամենեւին չի ուզում հօր խօսքը լսել, ուր մնաց հնազանդուել:

Իսահակի նման աղջիկներ էլ են եղել: Երբ որ Յեփթայէ Իսրայէլի վերայ դատաւոր ընտրուեց, Իսրայէլացիք Ամմոնի որդւոց հետ պատերազմում էին: Յեփթայէն ուխտ արաւ, որ եթէ Աստուած Ամմոնի որդւոցը իր ձեռքը մատնէր և յաղթութիւնով վերադառնար, իր տնից առաջին անգամ դիմաւորողը Աստուծուն պէտք է զոհէր:

Աստուած կատարեց նորա խնդիրը. Ամմոնի որդւոցը յաղթեց, և երբ որ փառաւոր յաղթութիւնով վերադառնում էր, իր միակ աղջիկը թմբուկներով ու պարով իր առաջ դուրս եկաւ:

երբ որ Յեփթայէն այս աեսաւ, իւր հանդերձները պատառեց և ասաց. «Ո՛հ, աղջիկս, դու ինձ նկուն արիր. ես Տիրոջ առաջ բերանս բացի և չեմ կարող յետ կանգնել»։ Աղջիկը պատասխանեց. «Դու Տիրոջ առաջ բերանդ բացել ես, կատարիր ինչ որ բերանիցդ դուրս է եկել, որովհետեւ Տէրը վրէժխնդիր եղաւ և քո թշնամիներդ քո ձեռքդ մատնեց, միայն այս շնորհն արա ինձ, երկու ամիս ժամանակ տուր, որ ես գամ լեռները և իմ ընկերուհիներիս հետ իմ կուսութիւնս ողբամ. այնուհետեւ խոստումդ կատարիր»։ Յեփթայէն թոյլ տուեց զնալու. աղջիկը գնաց երկու ամիս լաց եղաւ և ապա վերադարձաւ և հնազանդուեցաւ հօր կամքին (Դատաւորաց ԺԱ. 29—40)։

Այսպիսի հնազանդ աղջիկներ ու տղաներ են եղել, որոնց հայրերը կամեցել են դանակ դնել վզներին և գառան նման մորթել են, բայց նրանք իրենց հօր դէմը բերան չեն բաց արել ու հաւատալիք։

Սորա համար էլ Աստուած նոցա անունովն էր երդում և միշտ նոցա անունն էր յիշում թէ՛ «Ես եմ Աբրահամի և Իսահակի Աստուածը, ինձ հնազանդող, իր ծնողին հնազանդող Իսահակի Աստուածն եմ»։

Բայց զարմանալին այն է, որ Իսահակի ժամանակ ոչ օրէնք կար և ոչ գիրք, ոչ Աւետարան կար, ոչ մարգարէք կային և ոչ էլ Առաքեալներ, ոչ քարոզողներ կային և ոչ ուսուցանողներ, բայց

Նորա այնպիսի սէր, հաւատք և հնազանդութիւն էին ցոյց տալիս:

Իսկ եթէ նորա տեսնէին ու լսէին մարգարէութիւնները, այն մեծամեծ հրաշքները, որ Աստուած արեց Իսրայէլի ազգի համար և եթէ տեսնէին Յիսուս Քրիստոսի՝ Աստուծոյ Որդւոյ յայտարհը դալը և լսէին Նորա քարոզները, եթէ տեսնէին Նորա խոնարհութիւնը, որ մեր ոտները լուացաւ, տեսնէին Նորա հնազանդութիւնը, որ մեր փրկութեան համար խաչ բարձրացաւ ու կենդանի զոհ դարձաւ, ի՞նչ մեծ փափագով և ուրախութիւնով պէտք է հնազանդէին Յիսուսին և իրենց ծնողներին:

Բայց նայենք և տեսնենք այս ժամանակիս, այս դարիս մէջ՝ թէ հաւատքը ինչպէս մեռած է, յոյսը ինչպէս կորած է, սէրը ինչպէս սառած է, որ մենք հաւատոյ հայր Աբրահամին էլ տեսանք, հնազանդութեան հայր Իսահակին էլ տեսանք, ողջախոհութեան հայր Յովսէփին էլ տեսանք, հոգիացած մարգարէներին, երեք մանկունքին, Դանիէլին էլ տեսանք, Յիսուս Քրիստոսին էլ տեսանք, որ մեզ համար խաչ բարձրացաւ, Ստեփաննոսին տեսանք, որ իրեն քար գցողներին համար աղօթք արեց, Առաքեալներին էլ տեսանք, որ մեծամեծ հրաշքներ գործեցին և Աստուծոյ սիրոյ համար իրենց վարդապետի նման ոմանք չարչարուեցին, ոմանք խաչուեցին և ոմանք էլ նահատակուեցին, բայց այս բոլոր առաքելութիւններից ոչ մէկը մեզ վերայ չի գանձուում, ոչ

մէկից օրինակ չենք վերցնում: Բայց նորա, որ ոչ մինը չը տեսան, ոչ մէկից չը սովորեցին, իրանք մեզ օրինակ դարձան: Այս է ահա հաւատոյ մեծութիւնը և սորա համար էր, որ Աստուած երկնքից ասում էր՝ Թէ «Ես եմ Աբրահամի և Իսահակի Աստուածը, ինձ հնազանդուող Իսահակի Աստուածը »:

Ուրեմն սիրենք մեր ծնողներին, որ աշխարհքի վերայ երկար կեանք ունենանք, հնազանդուենք մեր ծնողներին, որ Իսահակի նման երկրի բարութիւնը վայելենք, հոգ տանենք մեր ծնողների վերայ, որ Յովսէփին նմանինք և երկնքումն էլ երկնային արքայութիւն ժառանգենք: Հնազանդ լինինք մեր ծնողներին, ինչպէս Յիսուսը իւր մարմնաւոր ծնողներին հնազանդ էր երուսաղէմից նազարէթ վերադառնալու ժամանակ և իր երկնաւոր Հօրը՝ Աստուծուն հնազանդուելով մեզ փրկելու համար խաչի վերայ բարձրացաւ և այդ սարսափելի տանջանքի ժամանակ ասում էր մօրը. «Մայր ահա քո որդին»: Պատուենք մեր Հօրն ու մօրը, որ երկրի վերայ երկար կեանք ունենանք:

«Իսկ որք ընկալան զնա, եւ նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լինել, որոց հաւատացեն յանուն նորա».

(Յովհ. Ա. 12):

Բայց որոնք ընդունեցին նրան, իշխանութիւն տուաւ նրանց Աստուծոյ որդիներ լինելու, որոնք կը հաւատան նորա անուանը:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻՔԸ.

Պօղոս առաքեալը Գաղատացւոց թղթումն ասում է թէ Յիսուս Քրիստոսի աշխարհը դառնալու նպատակն է, որ մենք որդեգրութիւն ընդունենք—այսինքն Աստուծոյ որդիներ լինինք:

«Բայց երբ որ ժամանակի լրումն եկաւ, Աստուած ուղարկեց իւր Որդին՝ որ կնոջից ծնուեց, օրէնքի տակ մտաւ, որ օրէնքի տակ եղողները փրկէ և մենք որդեգրութիւն ընդունենք» (Գաղ. Դ. 5—6) կրկին ասում է. «Այսուհետեւ չես ծառայ, այլ որդի և ժառանգ Աստուծոյ»:

Այժմ այս հարցն է առաջ դալիս, թէ ինչո՞ւ

Քրիստոսի հաւատացեալները որդի և ժառանգ են կոչուում: որովհետեւ բնականաբար հօր կարողութիւնը օրէնքով որդին է ժառանգուում, նոյնպէս էլ թագաւորները մեծ և անդրանիկ որդիքը, որոնք կոչուում են ժառանգ:

Այսպէս էլ քրիստոնեաները Աստուծոյ որդի են կոչուում այն պատճառով, որովհետեւ իրենց երկնաւոր հօր ունեցածը պէտք է ժառանգեն: Հօր ունեցածը երկնքի թագաւորութիւնն է, որ պիտի քրիստոնեաները ժառանգեն: Դորա համար էլ Աստուծոյ որդիները ոչ թէ միայն որդի են կոչուում, այլ և ժառանգորդ, այսինքն երկնային թագաւորութիւն ժառանգող. ինչո՞ւ, — որովհետեւ Աստուծոյ որդիները երկնքումը հասարակ անուն չեն ստանում, այլ թագաւորութիւն, թագաւորական փառք, մեծութիւն և թագաւորական իշխանութիւն են ժառանգում: այդ պատճառով էլ կոչուում են որդի և ժառանգակից Քրիստոսի»: Այսպէս է ասում առաքեալը, «Նոյն ինքն հոգին վկայութիւն է ապիս մեր հոգւոյն հետ, որ մենք Աստուծոյ որդիք ենք: Եթէ որդիք, ապա և ժառանգներ՝ Աստուծոյ ժառանգներ և Քրիստոսի ժառանգակիցներ»:

Բնաբանի մէջ ասուեցաւ՝ «իշխանութիւն տրուեց» այսինքն որդիական իշխանութիւն:

Որդիութիւնը իշխանութեան իրաւունք է, որ տրւում է հաւատացեալներին: Այս իշխանութիւնը հրեշտակների իրաւունքներից բարձր է: Քրիստոսի համար ասուած է՝ թէ «Եւ այնչափ

եղաւ, որ հրեշտակներից գերազանց անուն ժառանգեց»։ Ի՞նչ է այս գերազանց անունը։—Որդի.—յետոյ ասում է՝ «Քանզի հրեշտակներից որին ասուեցաւ թէ՛ դու իմ որդին ես»։ Ըստ որ հրեշտակները սպասաւորող հոգիներ են։ Աստուծոյ որդւոյ գերազանցութիւնը այն է, որ հրեշտակները սպասաւորում են, ծառայ են, իսկ հաւատացեալները որդի են և թագաւորութեան ժառանգակից Քրիստոսի հետ, իը նշանակի՝ թէ Քրիստոս երկնքում ինչ փառքի, ինչ մեծութեան ու պատուոյ արժանի է, ըստ որ հաւատացեալներն էլ երկնքումը Քրիստոսի փառքերին, մեծութիւններին և պատիւներին բաժանորդ և մասնակից են։ Սորա համար հոգին վկայում է թէ՛ «Եթէ որդի, և ժառանգ Աստուծոյ և ժառանգակից Քրիստոսի»։ Հայր Աստուած ինչպիսի մեծութիւն, ինչ փառք և ինչ պատիւ որ սահմանել է Քրիստոսի համար, նոյնպէս էլ իր Որդւոյ անուանը հաւատացողներին»։

Որդիութեան իշխանութիւնը սիրոյ իշխանութիւն է. Յակոբոս առաքեալն ասում է. «Տեսէ՛ք, Հայրն ինչպիսի սէր շնորհեց մեզ, որ մենք Աստուծոյ որդիք լինինք»։

Մեր արժանաւորութեան, մեր արդարութեան պատճառովը չէ, որ այս որդիական իշխանութիւնը տրւում է մեզ, այլ Քրիստոսի անհուն սիրոյ մեծութեան ձրի պարգեւն է. «Վասն զի նրա շնորհքով էք փրկուած հաւատքի միջոցով, և այս ոչ թէ ձեզ ու ձեզ, այլ Աստուծոյ պար-

դէն է, ոչ թէ դորձերից, որ ոչ որ չը պարծե-
նայ» (Յփես. Բ. 9):

Աստուած այնքան սիրեց աշխարհքը, որ իւր
Միածին Որդին ուղարկեց խաչուելու: Ուրեմն մի
հայր, որ իր որդին իր բարեկամի համար չի
խնայում, էլ ինչ կը խնայի նորա համար:

Այսպէս էլ Աստուած, եթէ իր Միածին Որ-
դին չը խնայեց մեզ համար, ուրեմն երկնային
բարիքներից ոչ մի բան էլ չի խնայիլ: Յիսուսի
կեանքը ամեն թագաւորութիւնից մեծ է. եթէ
նորա կեանքը չը խնայեց մեզ համար, թագաւո-
րութիւնն էլ չի խնայի. եթէ թագաւորութիւնը
տուեց, թագաւորական փառքն էլ կը տայ, թա-
գաւորական պատիւն էլ, թագաւորական իշ-
խանութիւնն էլ կը տայ:

Եւ որովհետեւ երկնքումը հաւատացեալնե-
րին այսպիսի մեծութիւն, թագաւորական փառք,
պատիւ և իշխանութիւն է տրւում, դրա համար
էլ ասում է՝ «Իշխանութիւն տրուեց Աստուծոյ
որդիք լինելու»:

Որո՞ց տրուեց. — սրտեք Քրիստոսին ընդունե-
ցին:

Քրիստոսին ընդունել կը նշանակի Քրիստո-
սի հոգին ընդունել: «Եւ որովհետեւ դուք որդիք
էք Աստուծոյ, իր Որդւոյ հոգին ուղարկեց ձեք
սրտերի մէջ» (Գաղ. Գ. 6): Ուրեմն մենք Որդւոյ
հոգին ընդունելով, նշանակում է որդիութեան
հոգի ունինք: Պօղոսն ասում է. «Վասն զի ծա-
ռայութեան հոգի չտուիր, որ դարձեալ վախե-

նաք, այլ որդեգրութեան հոգին առիք, որով աղաղակում ենք, Աբբա Հայր»։

Իհնչ կը նշանակի որդիութեան հոգի. — Որդիութեան հոգին հնազանդութեան հոգի է (Հայր, թող Քո կամքը լինի)։ Աշխարհքի վտանգներին, նեղութիւններին և չարչարանքներին պիտի հնազանդուենք։ Աստուած երբ որ սահմանում է մեզ համար խաչ, մահ կամ այլ չարչարանքներ, Յիսուս Քրիստոսի նման պէտք է հնազանդուենք ասելով Հայր, թող Քո կամքը լինի։ Աստուծոյ որդիները նոյնպէս աղքատութեան մէջ, սովածութեան մէջ երբէք չեն տրանջում Աստուածանկոյ, այլ ընդունում են, որ այս բոլորը Աստուած է ուղարկում իրենց, իբրեւ փորձութիւն, իրենց հաւատքը աւելի զօրաւոր ու կենդանի անելու համար, ինչպէս Նոյին, Աբրահամին, Իսահակին, Յակոբին, Յովսէփին, Յովբին, Դանիէլին, Սաեփաննոսին և այլոց և որովհետեւ իմանում էին աշխարհքի վերայ եղած բոլոր նեղութիւնները համեմատելով երկնքի հարստութեան հետ, ինչպէս Պօղոսն ասում էր. «Այս աշխարհքի չարչարանքները շատ փոքր են դալու փառքի մօտ, որ մեզ յայտնուելու են»։ Այդ պատճառով նոքա ասում էին. «Հայր, թող Քո կամքը լինի» և այս կեանքի ամեն տեսակ աղքատութիւններին համբերում էին, որպէս զի երկնքումը հարստանան, այս կեանքի չարչարանքներին համբերում էին, որ երկնքումը փառաւորուն և համարձակ կարողանան աղաղակել և

ասել՝ «Աբբա հայր»:

Որդիութեան հոգին սիրոյ հոգի է:

«Քայց ասում եմ ձեզ, սիրեցէք ձեր թշնամիներին, բարի արէք ձեզ ատուղներին, օրհնեցէք ձեզ անիծողներին և աղօթք արէք նրանց համար, որոնք ձեզ չարչարում և հալածում են, որ լինիք երկնաւոր հօր որդիներ, որովհետեւ իւր արեգակը ծագում է չարերի և բարիների վերայ և իւր անձրեւը բերում է արդարների և մեղաւորների վերայ»: Այսպէս Քրիստոս իրեն չարչարողների համար աղօթք արեց ասելով՝ «Հայր, ներիր սրանց, որովհետեւ չեն իմանում ինչ են գործում»: Իսկ Սաեփաննոսը ծունր դնելով, ասում էր՝ «Տէր, այս մեզք մի համարիչ սրանց»:

Որդիութեան հոգին խաղաղութեան հոգի է:

«Երանի խաղաղարարաց, զինոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին»:

Աստուծոյ Որդւոյ մի յատկութիւնն էլ այս էր, որ խաղաղութիւն էր սիրում և քարոզում: Որովհետեւ իբրեւ որդիք տակաւին մեզ յայտնի չէ՝ թէ ինչ պիտի լինինք (Յով. Ա. 9, 2): Քրիստոնեան չը գիտէ, թէ իւր կեանքը այս աշխարհքի վերայ ինչ ընթացք և ինչ վախճան կ'ունենայ. ով գիտէ աղքատութիւն, հարստութիւն, հիւանդութիւն, ցաւ, վիշտ, տրամուլթիւն, չարչարանք, խաչ, մահ, սղոցումն, քարկոծումն և այլ պատահարներ, այս բոլորի մէջ խաղաղ պէտք է լինի: Եթէ այս խաղաղութիւնը, որ մտքերից վեր

է, ունենանք, չենք փոխուի, չենք ուրանայ Քրիստոսին. այս խաղաղութիւնովն էր, որ շատերը զոհուեցան Քրիստոսի անուան համար: «Բայց այս գիտենք, երբ որ յայտնուի, Նրա նման կը լինինք»: «Ով որ Քրիստոսի հոգին չունենայ, նա նորանը չէ»: Խաղաղասէր նշանակում է՝ ապրիլ խաղաղ սրտով, խաղաղ հոգով և խաղաղ բարք ու վարքով: Բացի այս, ինչպէս ինքն է սիրում խաղաղ ապրել, ցանկանում է, որ ուրիշներն էլ խաղաղ ապրեն, նորա համար, որ խաղաղասէր է. խաղաղասէրը իր կեանքում ոչ մի զրկանք չի անում և իր զրկումներին էլ ներում է.

Խաղաղութեամբ պէտք է նմանինք Աստուծոյ և Յիսուս Քրիստոսին. Պօղոս առաքելաւրդ ասում է՝ «Աստուած խաղաղութեան Աստուած է, և խաղաղութեան Աստուածը ձեզ հետ լինի»: Եւ մեծ խաղաղարարը Նորա Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոսն էր, որ իւր արիւնով և խաչով խաղաղութիւն ձգեց երկնքի և երկրի մէջ, «Որ քանդեց թշնամութիւնը խաղաղութիւն քարոզելով նրանց, որ հեռուն էին և նրանց՝ որ մօտ էին» այսինքն հեթանոսներին և հրէաներին: Մէջտեղի պատը քանդեց և երկուքը մէկ արեց և այս երկուքը միացրած հաշտեցրեց Աստուծոյ հետ: Եւ երբ որ Քրիստոս ծնաւ, հրեշտակները խաղաղութիւն երգեցին՝ «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ և յերկիր խաղաղութիւն»:

Որդիութեան հոգին ներողամտութեան հոգի է:

Աստուծոյ Որդւոյ մի յատկութիւնն էլ ներողամտութիւնն է:

«Արդ, եթէ դուք մարդկանց յանցանքները ներէք, ձեր երկնաւոր Հայրն էլ ձեր յանցանքները կը ների. իսկ եթէ չը ներէք, ձեր Հայրն էլ ձերը չի ներիլ» Քրիստոս իրեն արհամարհողներին և չարչարողներին ներում էր ասելով «Հայր, թող դրանց, որովհետեւ չեն իմանում թէ ինչ են գործում» Եթէ Քրիստոսիւր անձը չարչարողներին, իւր կեանքը վերցնողներին ներեց, ուրեմն մեր բոլոր ունեցածները կեանքից փոքր լինելով, պէտք է ամեն բանի համար մեղանշողներին ներէք, ինչպէս Ստեփաննոսը և շատ ուրիշ մարտիրոսներ այսպէս ներելով Փրկչի նման զարձան: Թէև այդ անհնարին է մարդկային բնութեան մէջ, բայց Աստուծոյ շնորհքին անհնարին բան չը կայ: Մենք պէտք է Ստեփաննոսին և ուրիշ մարտիրոսներին հետեւելով մեր ներողամտութեամբ Քրիստոսին նմանինք, պէտք է ներենք մեզ վիրավորողներին, օրհնենք մեզ անխժողներին, բարի անենք մեր թշնամիներին, և աղօթք անենք նրանց համար, որոնք մեզ հալածում են, որ Քրիստոսին մեզ հետ ունենանք, որովհետեւ ուլ չունի Քրիստոս, չունի և երկինք:

Որդիութեան հոգին աղօթասիրութեան հոգի է:

«Հայր մեր, որ յերկինս ես»

Աստուծոյ որդիք անդադար աղօթք են ասում իրենց երկնաւոր Հօրը: Ինչպէս ամեն մի

Հօր հնազանդ որդին միշտ իր հօր կամքն է հարցնում ամեն բանի մէջ, այնպէս էլ երկնաւոր Հօր որդիները ամեն բանի մէջ Հօր Աստուծոյ կամքն են հարցնում՝ թէ Տէր, ինչ ես ուզում որ անեմ։ Աղօթքը մարդուն դնում է Աստուծոյ հետ սիրոյ յարաբերութեան մէջ։ Մենք Աստուծուն կը մօտենանք միմիայն աղօթքով, կը բարեկամանանք Նորա հետ միմիայն աղօթքով, մենք Աստուծոյ որդիք կը դառնանք միայն աղօթքով և երկնքի արքայութիւն ձեռք կը բերենք միայն աղօթքով։ Ուրեմն փառք, պատիւ և իշխանութիւն մենք կը ստանանք երկնաւոր Հօրից միմիայն խնդրելով։ Յիսուսն էլ շարունակ աղօթում էր և իր փառաւորութեան համար խնդրում էր. «Հայր, փառաւորիր Քո որդուդ և Քո որդիդ էլ Քեզ փառաւորէ»։ «Հայր, եթէ հնար է, այս բաժակը թող անցնի ինձանից»։ «Հայր, իմ հոգին Քո ձեռքն եմ յանձնում»։ «Հայր, շնորհակալ եմ Քեզանից, հասել է ժամը»։

Աստուծոյ որդիք, որոնք հնազանդութեան, սիրոյ, խաղաղասիրութեան, ներողամտութեան և աղօթասիրութեան հոգի ունին, այսպիսիները կոչւում են Աստուածանից ծնուած՝ «Ոյք ոչ յարենէ և ոչ ի կամաց մարմնոյ և ոչ ի կամաց առն, այլ յԱստուծոյ ծնան և Բանն մարմին եղև և բնակեցաւ ի մեզ»։ Քրիստոսի հնազանդութեան հոգին, սիրոյ և խաղաղութեան հոգին պէտք է Աստուծոյ որդեաց սրտերումը բնակուած լինի։

Աստուծոյ որդին չի կարող մեղք գործել,

որովհետեւ Աստուածանից է ծնուած: «Ամեն ոք, որ Աստուածանից է ծնուած, մեղք չէ գործում, վասն զի նորա սերմը նրանում մնում է և չէ կարող մեղանշել, վասն զի Աստուածանից է ծնուած»: Երբ որ ցորեն են ցանում, ցորեն է բուսնում: Երբ որ Աստուծոյ որդւոյ սրտում ցանում է Աստուծոյ հոգին, նա մեղք չի գործում, բայտ որում մեղք չի սերմանուել նրա սրտում:

Իսկ նա, որ մեղք է գործում, նա սատաշայից է, որովհետեւ սատանան հէնց սկզբից մեղանշում է:

Սորանով են յայտնի Աստուծոյ որդիք և սատանայի որդիքը:

«Երկնքի արքայութիւնը նմանում է մի մարդոյ, որ իւր սրտումը բարի սերմ ցանեց. երբ որ մարդիկը քնեցին, թշնամին եկաւ և որո՞մ վարեց»:

Այս առակը բացատրելու ժամանակ ասաց. «Սերմ ցանողն է Որդի Աստուծոյ, իսկ թշնամին, որ որոմն վարեց, սատանան է» ...:

Քրիստոս երկնքի արքայութեան սերմն է ցանում մարդկանց սրտերում, իսկ սատանան որոմն է սերմանում:

Քրիստոս արթուն ժամանակ է սերմանում. «Արթնացիր, դու որ կը քնանաս, կանգնէ մեռելներէն, Քրիստոս քեզի լոյս չը պիտի ծագէ մինչև չը զարթնես, մինչև չը կանգնես Քրիստոս լոյս չպիտի ծագէ քո սրտումը»: Բայց սատանան քնած ժամանակ է սերմանում. «Ե՛ւ երբ որ մարդիկ քնեցան, թշնամին որոմներ ցանեց ու դնաց»:

Ով որ անհոգ է երկնքի արքայութեան համար, հոգւոյ փրկութեան համար, նա է քնածը, և հէնց սատանան էլ այդպիսիների սրտումն է չարութեան որոմներ ցանում:

Աստուծոյ որդւոյ օգուտն ինչ է. այս առաքինութիւնների, այս չարչարանքների օգուտը կամ վարձատրութիւնն ինչ է:

«Սիրելիներ, այժմ մենք Աստուծոյ որդիք ենք և տակաւին յայտնի չէ, թէ ինչ պիտի լինինք, բայց գիտենք, երբ որ յայտնուի, Նորա նման պիտի լինինք».... Աստուծոյ որդիքը այս կեանքումը չը գիտեն՝ թէ իրենց օրերը ինչպէս պիտի անցնին: «Հայր, նրանք, որոնց ինձ տուիր, կամենում եմ ինչ տեղ որ ես եմ, նրանք էլ ինձ հետ լինին, որ իմ վառքը տեսնեն»: «Ով որ յաղթէ՝ ամենը կը ժառանգէ, ես կը լինիմ նրան Աստուած, և նա կը լինի ինձ որդի: Իսկ վախկոտներին, անհաւատներին, մարդասպաններին և ամեն ստախոսներին բաժինը կը լինի կրակով և ծծմբով վառուած լիճը»:

Թ.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Ես եկի, զի կեանս ունիցիմ եւ առաւել եւս ունիցիմ»:

Ես եկայ, որ կեանք ունենամ եւ աւելի եւս ունենամ:

Կատարի ալիքների մէջ խորտակուած նաւի բեկորներին ապաւինած թշուառը ինչ է աշղակում:—Կեանք:

Եւ Փրկիչը աշխարհք գալով, կամեցաւ, որ մարդիկ վայելուչ կեանք եւ սուրբ կենցաղավարութիւն ունենան:

Արդեօք ինչ կայ մարդու համար աշխարհքում այնքան սիրելի քան իւր կեանքը, արդեօք ո՞ր բանը կեանքի համար չէ. ինչ բանով արդեօք կարելի է փոխարինել կեանքը, ո՞վ չէ սիրում իւր կեանքը, արդեօք գոյութեան կռուի համար ամենափոքրիկ ճճին անդամ ինքնապաշտպանութեան միջոցների չէ գիմում, արդեօք կեանքը մարդու համար մի անգնահատելի գանձ չէ. բայց ո՞վ տուաւ մարդուն այս անհուն եւ ամենամեծ պարգևը, եթէ ոչ ամենաբարի Աստուածը:

Կեանքը Աստուծոյ անհուն և ամենամեծ պարգևն է, որ ընծայել է մարդուն:

Փրկիչը աշխարհք եկած ժամանակ արդեօք գլխաւորապէս և ամենից առաջ ո՞ր բանը աչքի առաջ պիտի ունենար, ո՞ր բանի վերայ ուշ պիտի դարձնէր՝ եթէ ոչ այն բանի, որը մարդու համար ամենասիրելի և թանկագինն է՝ այն է՝ մարդու կեանքը. և յիշաւի դրա համար էլ Փրկիչը յայտնում է, ինքը եկաւ, որ մարդու այդ սիրելի կեանքը աւելի լաւ և ցանկալի վիճակի մէջ դնէ. «Ես եկի, զի կեանս ունիցիք և առաւել ևս ունիցիք»:

Մարդիկ երբ իրենց բարեկամներից աւանդներ կամ ընծաներ ու պարգևներ են ստանում, ի՞նչ խորին յարգանքով են պահպանում. ոչ թէ միայն ուրախանում են նոցա վերայ, այլ և պարծանքով յիշում են և պատմում իրենց սիրելիներին՝ թէ այս բանը իմ այս ինչ բարեկամիս ընծան է և շատ զգուշութեամբ պահպանում է մինչև մահ:

Բայց այնպիսի մի պարգև, որ մեր կեանքն է և ամենաբարի Աստուած է ընծայել մեզ, որպիսի զգուշութեամբ պէտք է պահպանենք և ինչ խորին երախտագիտական զգացմունքներով պէտք է յիշենք այն ամենաբարի Աստուծոյ անունը, որ մեզ պարգևել է մի այնպիսի անգնահատելի, անփոխարինելի ընծայ—կեանք:

Բայց արդեօք մողաբերո՞ւմ ենք, որ Աստուած մեզ մի այնպիսի ընծայ է աւանդ տուել. գոնէ

երբեմն երախտագիտական շնորհակալութիւն յայտնենք, փառք և գոհութիւն մատուցանենք Նորան։

Նայենք. եթէ մեր բարեկամները մի որեւիցէ չնչին իր են ընծայում կամ մի մատանի, գրքոյկ կամ որ և է բան, ամեն ժամանակ մենք յիշում և մտաբերում ենք նրան, բայց մեր այս ամենամեծ ընծայ տուողին չենք յիշում. պատճառն այն է, որ մենք ապերախտ ենք, մոլորուել ենք և Աստուծոյ ճանապարհից չեզուելով, թափառում ենք մոլորուած ոչխարների նման։

Բայց երբ որ Աստուծոյ շնորհիւ յանկարծ կը սթափուենք այս խաւար դրութիւնից և խաւար ընթացքից, պարտաւոր ենք, որ իսկոյն դարձի գալով, զզջանք մեր ապերախտութիւնը և մեր անձին վայ կարգալով մեզայ կոչենք ամենողորմ Աստուծուն թէ՛ Տէր, յանցանք եմ գործել Քո բարութեան դէմ, ներիր ինձ իմ սխալանքներս, և այնուհետեւ միշտ արթուն հսկողութեամբ պահ պանենք այն մեծագին գանձը, որ մեզ ստեղծողն է պարգևել մինչև որոշեալ ժամանակ, իբրև թանկագին աւանդ։

Կեանքը պահպանելու համար ամեն քայլափոխում խիստ հարկաւոր և կարևոր է գործ դնել առողջապահական միջոցներ։ Առողջապահական գլխաւոր միջոցը չափաւորութիւնն է ամեն գործում. մենք պէտք է անպայման գործ դնենք այդ չափաւորութիւնը թէ ուտելու, թէ խմելու, զբօսնելու, հագնելու, աշխատելու, հանգստա-

նալու, զուարճանալու և թէ ծախսելու, մի խօսքով, ամեն բանի մէջ։ Այս ամեն բանի մէջ չափաւորութիւնը մարդուս թէ մարմնաւոր և թէ մտաւոր բոլոր ոյժերը հաւասարակշռութեան մէջ է պահպանում։ օգուտը այն է, որ մարդուս միշտ պահպանում է արթուն, զգաստ, աշխոյժ և աշխատութեան մէջ աչքաբաց։

Չափաւորութիւն ուտելիքի մէջ. մի տեսակ կերակրով երբ մարդս բաւականանում է, աւելի դիւրամարս է լինում և առողջ մնում։ Իսկ մի քանի տեսակ իրար հակառակ մարսելի կերակուրներով երբ որ ստամոքսը ծանրաբեռնում է, առողջութիւնն էլ է խանգարւում։

Խմելիքի վերաբերմամբ. առ հասարակ ոգելից ըմպելիքների ամենափոքր չափն անգամ վնասակար է մարդուն, իբրև գրգռեցուցիչ ուժեր, որոնց չափազանց գործածելը, մանաւանդ ընդ միշտ արբեցութիւնը, պատճառ է դառնում մարդու առողջութեան խանգարմանը և ամբողջ կազմուածքի քայքայման. բայց խիստ չափաւորութիւնն ու սակաւապէտութիւնը ժամանակաւորապէս պահպանում է և նպաստում մարդու հոգեկան և ջղային կարողութիւններին։

Հագուստի վերաբերմամբ. պարզ և անպաճոյճ հագուստները աւելի ձեռնտու են քան թանկագին և խայտաճամուկ զարդարանքները. հագուստի գեղեցկութիւնը մաքրութեան մէջն է կայանում և ոչ թէ գների մէջ։

Զբօսանքի և զուարճալի տեղերը երբեմնա-

պէս կարի հարկաւոր են, որովհետեւ մարդու հոգեկան տխուր և տրտում զգացումները սփոփում և նրան ուրախ տրամադրութեան մէջ են դնում, հետեւեալ փարատում են մարդու բոլոր վշտերն ու թախծութիւնները. բայց չափազանցութիւնն ու շարունակ զբօսանքի ետեւից գնալը մարդուն ծուլութիւն և դանդաղկոտութիւն է սովորեցնում:

Աշխատութիւնը մարդուն սովորեցնում է տուկունութիւն և գիմնականութիւն, հետեւեալ և դարձնում է նորան առողջ, պնդակազմ և աշխոյժ մի մարդ, որովհետեւ աշխոյժ և առողջ մարդիկ կարող են իրանց հացը ճարել, իսկ հիւանդները քաղցած պառկել գիտեն:

Չափաւորութեամբ ծախսելը որքան բնական նոյնքան և անհրաժեշտ է մարդուն, որ իւրաքանչիւր կոպէկին այնքան նշանակութիւն պէտք է տալ, որքան լուրջն, վասն զի մարդը երբեք չի կարող 99 կոպէկով լուրջի գնել, նոյնպէս թէև հարիւր լուցկին մի կոպէկ արժէ, բայց առանց կոպէկի մի լուցկի չի կարելի գնել, ապա թէ ոչ, վաճառականութեան սկզբունքի դէմ մեղանշել կը ճանաչուի, ով որ առանց կոպէկի կը համարձակուի վաճառատուն մտնել մի բան գնելու, եւ անշուշտ ամօթալի կը մնայ:

Կոպէկին նշանակութիւն չը տուողը լուրջուն էլ նշանակութիւն չի տալ. ամեն մի ամբողջութիւն բաղկանում է մասերից, ինչպէս և մեծամեծ գումարներն էլ կոպէկներից, կո-

պէկները շատ հարկաւոր են մարդուն, որովհետեւ առանց կոպէկի մի քայլ անգամ չի կարող անել։ Կեանքի գլխաւոր պահանջը դրամն է։ Այդ բոլորի մէջ դեր խաղացողը չափաւորութիւնն ու խնայողութիւնն է, որ մարդու կեանքը վայելուչ կենցաղավարութեան և բարձր վիճակի մէջ է դնում։ Դրամը մարդուս օգնում է ամենայն դէպքում, մարդուն աստուածասէր, ընկերասէր, հասարակութեան պիտանի և պէտքական անդամ է դարձնում։ Դրամով են շինուում եկեղեցի, դպրոց, աղքատանոց, անկեղանոց, հիւանդանոց և ամեն հասարակական աստուածահաճոյ հիմնարկութիւններ։

Բայց շուայլութեամբ և անհաշուութեամբ, մարդիկ անանկանում են, աղքատանում են և հասարակութեանը մի մի ծանր բեռն են դառնում ու նստում նրա վրին, «դէհ, մեզ սղորմեցէք, մեզ պահպանեցէք» պահանջներ են անում։ Հասարակութիւնը առանց այն էլ շատ պէտքեր ունի հոգալու, օրինակ որբեւայրիներին, աղքատ հիւանդ անկեալներին խնամել, և եթէ այս բոլորի հետ էլ ժողովրդի մի մասն էլ իրանց շուայլութեան պատճառաւ աղքատանում են, հասարակութեանը մի ուրիշ ծախսի և խիստ ծանրութեան դուռն էլ են բաց անում։

Մարդիկ բացի հասարակական հոգսերը հոգալուց՝ իբրեւ ընտանիքի տէր, իւրաքանչիւրն ունի իւր առանձին հոգսերն էլ։

Մարդ ոչ թէ միայն հասարակական և ըն-

տանեկան հոգսերով է զբաղւում, այլ և, իբրև մարդ, ունի նաև իր կեանքի մէջ ձգտումներ կամ այսպէս ասած իր իդէալը, մարդ առանց նպատակի ապրելով նշանակում է՝ թէ կեանքը նորա համար մեռած է:

Մենք եթէ ապրում ենք աշխարհքիս վերայ, մեր կեանքի ընթացքը միշտ ոգևորւած պիտի լինի բարձր առաքինութեան, առաջադիմութեան և ընտիր գաղափարներով, մեր կեանքը պիտի առաջնորդուի միշտ բարոյական ձգտումների սկզբունքներով, գէպի բարին, գէպի առաքինին ու բարձր քաջող զգացմունքներով, որովհետև ամենաբարի Աստուածը մեզ պարգևել է կեանք. այդ Բարձրեալի պարգևած կեանքովը մենք պիտանի պիտի լինինք աշխարհքիս ու մարդկութեան և պէտք է ընթանանք այն ուղիով, այն ընթացքով, որը ի նկատի ունենալով Աստուած, ձեռնարկեց մարդոյ ստեղծագործութեանը:

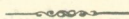
Ինչո՞ւ Աստուած արարչագործեց, ստեղծեց մարդուն:

Որպէս զի նա ապրէ՝ աշխարհքիս վերայ որպէս միւս անասունները, որպէս զի նա մոլորութեան մէջ, իւր անձնական փառքի և եսամոլութեան ետևից ընկնի, չարութեան ու նենգութեան արհաւիրքներով շրջապատէ՝ իր կեանքը, գողութեան, աւազակութեան, ապօրինութեան, վատութեան և անարդար գործերով պարապացնէ՝ նա այդ կեանքը:—Ո՛հ, ո՛չ երբէք: Ամենաբարի Աստուածը անսահման առաքինու-

թեան չունչ է, այն Աստուածը իր աստուածային պատկերն ու սքանչելի հոգին տուաւ հողից շինած մարդուն, նորան կեանք, հոգի, կամք, զգացողութիւն, բանականութիւն և մարդկային բոլոր այն առաւելութիւնները և խելքը տուաւ, որ նա այժմ ունի, որպէս զի այդ մարդը ճանաչէ իւր ստեղծողին և փառաւորէ իւր Արարչի ամենակալ զօրութիւնը, որ նա իւր կեանքով հետեւէ իւր Ստեղծագործողի անսահման բարութեան, առաքինութեան և արգար օրինաց ճանապարհին: Եւ մարդը, որ միայն այդ ընթացքի և ուղղութեան համար է ստեղծուած, դրանով պէտք է սքանչացնէ ամենատես Արարչին, որ նա չէ ներում չարութիւնը, որ նա դարձեալ վարձատրէ իւր երկրպագողին, տալով նրան աշխարհքի մէջ կեանք, և հանդերձեալում յաւիտենական անմահութիւն, յաւիտենական կեանք և երջանկութիւն:

Եւ ահա այդ կեանքի մէջ է դրուած յաւիտենական անմահութիւն և երջանկութիւն ժառանգելու պայմանը:

Աստուծոյ ցոյց տուած օրինաց ճանապարհից դուրս մարդու համար փրկութիւն և յաւիտենական կեանքի ժառանգութիւն չը կայ:

Ժ.

ՊԱՐՏԱՆԱՆԱԶՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

«Ա՛րդ հասուցե՛ք ամենեցուն զպարսնս, որում զհարկ՝ զհարկն, ուրում զմաքս՝ զմաքսն, որում զերկիւղ՝ զերկիւղն, որում զպաշիւ՝ զպաշիւն: Եւ մի՛ ումեք պարսապան զսանիցիք, բայց զմիմեանս սիրելոյ, զի որ սիրէ զընկերն, զօրէնս կասարէ»:

(Հոովմ. ԺԳ. 7—8)

Աւելմն հասուցե՛ք պարսքներդ, որին հարկ՝ հարկ, որին մաքս՝ մաքս, որին երկիւղ՝ երկիւղ, որին պաշիւ՝ պաշիւ եւ ոչ ոքին էլ պարսական մի՛ մնաք, բայց միմեանց սիրելոյց, որովհետեւ ով որ իւր ընկերին սիրում է, նա օրէնքն է կասարում:

Մարդոյ կենցաղավարութեան վերայ խօսելուց յետոյ, պէտք է ասենք, որ քրիստոնեան, որովհետեւ հոգեպէս միաւորութիւն ունի Քրիստոսի հետ, այնպէս ինչպէս որ ծառի ճիւղը իր

բնի հետ, ուրեմն այնպէս մաքուր և սուրբ կեանք պէտք է անցկացնէ, որ իր արտաքին կենցաղավարութիւնով ապացուցանէ իր ներքին և հոգեւոր քրիստոնեայ լինելը: Ի միջի այլոց ասուեցաւ, որ ճշմարիտ կենցաղավարութեան հիմքը չափաւորութիւնն է, իսկ անչափ, անհաշիւ կենցաղավարութիւնը պատճառ է լինում մարդու նիւթական սնանկութեան, հետեւաբար և կործանման: Ուստի քրիստոնեան իր ընտանեաց վերայ հոգ տանելու և ընտանեաց պարտքը կատարելու հետ ունի նաև մի այլ պարտականութիւն՝ դէպի իր շրջանը և իր հասարակութիւնը: Առաքեալը այս խօսքերով բոլոր քրիստոնեաներին յորդորում է, որ իրենց բոլոր պարտքերը վճարեն, այսինքն պարտաճանաչ լինին, բոլորին, որին պարտական են հարկ տալու, հարկ տան, որին մաքս՝ մաքս, որին երկիրը՝ երկիր, որին պատիւ՝ պատիւ, այնպէս, որ ոչ ոքին պարտապան չը մնան, բացի միմեանց սիրելուց, որովհետև ով որ ընկերին սիրում է, նա օրէնքն է կատարում:

Մարգիկ առ հասարակ պարտաճանաչութեան վերայ ոչ թէ միայն հարեանցի են նայում, այլ մինչև անգամ գաղափար էլ չունին, թէ ինչ կը նշանակի պարտաճանաչութիւնը: Պարտաճանաչութիւնը կրօնական հաւատոյ մի մասն է, վասն զի սուրբ գրքից է բխում և սուրբ Հոգին է խօսել Առաքեալի բերանով. պարտաճանաչութիւնը մարդուն ազնուացնում է, սրբացնում է և

առաքինի ու բարսյական է դարձնում, Քրիստոսի ճշմարիտ հետևող և աշակերտ է անում:

Ով որ պարտաճանաչ չէ, չի էլ կարող պարտականութիւնը ճշտութեամբ կատարել:

Ով որ պարտաճանաչ չէ, նա ոչ մարդ է ճանաչում, ոչ ազգն է ճանաչում, ոչ հասարակութիւն, ոչ շրջան, ոչ մեծ և ոչ էլ փոքր:

Սորա համար սկսենք մեր բնաբանը արծարծել, թէ ինչ է նշանակում առաքեալի խօսքը՝ «Արդ հատուցէք ամենեցուն զպարտս»:

ա. Ոչ ոքի պարտապան չըլինել. այսինքն՝ որին հարկ տալու ենք տանք. հարկը կայսրին ենք տալիս. առաքեալը յորդորում է, նախ թագաւորին հնազանդիլ:

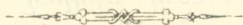
բ. Մաքս կալուածատիրական գետնի վերայ բնակւողները պիտի տան. յորդորում է, որ բէգերին կամ հաղատիրոջը բաժին տան:

գ. Յորդորում է, թէ ո՞վ ումից պէտք է վախենայ՝ այսինքն ծառաները իրենց տէրերից. առաքեալի ժամանակ յաւիտենական ծառաներ կային. Մովսիսական օրէնքի մէջ դրուած է (տես ելից ԻՍ.)։ Այդ ժամանակ և նրանից յետոյ էլ ստրուկներ կային, որոնք պարտաւոր էին վախ ունենալ իրենց տէրերից. այդ երկիւղն էլ պարտաճանաչութիւն է. ով որ իր տիրոջից չի վախենալ, նա Աստուծոյ երկիւղ էլ չի ունենալ իր սրտումը, և ով որ Աստուծոյ երկիւղը չունի, նրանից ամեն տեսակ չարութիւններ սպասելու է։ Ս. Դիրքը մարդկային իմաստութեան սկիզբը

Տիրոջ երկիւղն է ճանաչում և համարում. «Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն»։ Երկիւղ Աստուածպաշտութեան, սրբութեան, պատուոյ, վարուց և բարուց, գործունէութեան. այս ամենն էլ հաւատոյ մի մասն են կազմում։

11. Պատիւ. որին պէտք է պատուել, յորդորում է պատուել. առհասարակ փոքրերը մեծերին պէտք է պատուեն. առաքեալը մի ուրիշ տեղում ասում է. «Մի յանդիմանէք, այլ մխիթարեցէք ծերերին՝ իբրեւ հայր, երիտասարդներին՝ իբրեւ եղբայր, պառաւներին՝ իբրեւ մայր, մանկամարդներին իբրեւ քոյր ամենայն սրբութեամբ» (տես Ա. Տիմոթ. ե. 1—2.)

Այսպէս ուրեմն առաքեալը յորդորում է, թէ հատուցէք հարկ, մաքս, երկիւղ, պատիւ։ Առաքեալը չէր կարող բոլոր կէտերը նշանակել, թէ ո՞ւմը ինչ պէտք է հատուցանենք. նա ժամանակի պահանջի համար է խօսել. բայց ամեն պարտաճանաչութեան սկզբունքը այս խօսքերի մէջն է բովանդակւում թէ՛ «Հատուցէք ամենեցուն զպարտս և մի ումեք պարտապան գտանիւ չիք»։

ԺԱ.

ՎԱՅԵԼՈՒՉ ԽՕՍԱԿՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

«Եւ բանն ձեր յամենայն ժամ լի
շնորհոք Տեառն իբրեւ աղիւ համեմեալ
լիցի, զիտէլ որպէս արժանի իցէ ձեզ
խրաքանչիւր ումեք տալ պատասխանի».

(Կող. Դ. 6)

Ձեր խօսքերը քող ամեն ժամա-
նակ Տիրոջ շնորհով լցուած լինի
իբրեւ աղով համեմուած, որ զիտե-
նաք՝ թէ ինչպէս պէտք է ամեն մէկին
պատասխան տալ:

Ա. Բանն.

Աշխարհքի վերայ չառ կենդանիներ կան,
որոնք իրանց կազմուածքն ու ձևն ունին. մարդն
էլ ձև ունի. մարդը զանազանութիւն է և գերա-
զանց է Աստուծոյ միւս արարածներից իրեն խօ-
սակցութիւնովը կամ լեզուովը. փիլիսոփայու-
թիւնը ուսուցանում է՝ թէ լեզուն արուած է
մարդուն, որ իւր միտքը արտայայտիւ Այսպէս էլ
հաստատում է Յիսուսը. «Քո խօսքովդ կար-

դարանաս և քո խօսքովդ կը դատապարտուիս»։
Եւ որովհետեւ մարդը իւր խօսքով թէ արդարա-
նում և թէ դատապարտում է, ուստի և Պօղոս
Առաքեալը յորդորում է հաւատացեալներին թէ՛
ձեր խօսքը ոչ թէ դատապարտութեան խօսքեր
լինին, այլ Տիրոջ շնորհքով լցուած։

Բ. ՇՆՈՐՀԻՖ.

Շնորհքը սուրբ Հոգու պարգևն է. այդ
պարգևով և այդ շնորհքովը քրիստոնեան պէտք
է լցուած լինի, ինչպէս Ստեփաննոսի համար
գրուած է. «Մի Ստեփաննոս անունով մարդ
կար, որ շնորհքով լի էր»։ Պօղոս առաքեալը իր
թղթերի սկիզբը հաւատացեալներին շնորհք և
խաղաղութիւն է ցանկանում։ Իր համար էլ
ասում է՝ «Աստուծոյ շնորհքի չափովը, որ ինձ
տուած է իմաստուն ճարտարապետի նման, հիմը
դրի» (Ա. Կորն. 2. 10)։

Աստուծոյ արքայութեան խօսքերը՝ հաւա-
տոյ, յուսոյ և սիրոյ, բովանդակում են Ս. Գրքի
և Աւետարանի մէջ։ Աստուծոյ Աւետարանի խօս-
քերը երկնքից են իջած, դրա համար էլ մարդ-
կանց համար դժուար է հասկանալ. հաւատ, յոյս
և սէր պիտի ունենայ մարդ, որ կարողանայ հաս-
կանալ, բայց եթէ չունի, եթէ հաղարաւոր անգամ
քարոզներ ու խրատներ լսելու լինի, դարձեալ
չի կարող հասկանալ։ Բայց Յիսուս Քրիստոս այդ
դժուարութիւնը վերացրեց և հեշտացրեց։ Ահա
թէ ինչպէս. ինչպէս որ Աւետարանը երկնային

լեզու է, նոյնպէս էլ մարդկանց տուաւ մի երկնային իմաստութիւն, որպէս զի կարողանան երկնային—Աւետարանի խօսքերը հասկանալ. և ի՞նչ է այդ իմաստութիւնը.—Սուրբ Հոգին է և կամ Սուրբ Հոգու շնորհքը: Յիսուս մի տեղ պարզ ասում է՝ «Ինչ որ հիմայ ասում եմ, չէք կարող հասկանալ, բայց երբ որ Սուրբ Հոգին կը գայ ձեզ վերայ՝ այն ժամանակ նա ձեզ կը ուրեցնէ» (Յովհ. Ժ. 9. 12—13): Եւ յիշաւի Առաքեալները, դեռ ոչինչ չէին հասկանում և ոչինչ դեռ չարած, ամենից առաջ վերնատան մէջ նստած, Փրկչի համբարձումից յետոյ, աղօթում էին և սպասում էին այն Սուրբ Հոգւոյ շնորհքին, որը խոստացել էր իրենց Վարդապետը: Նորա անսուտ խօստումը կատարուեցաւ. Սուրբ Հոգին իջաւ նոցա վերայ վերնատան մէջ, նոքա իսկոյն ստացան Նորա շնորհքը և այն շնորհքովը փոխուեցին, լցուեցան և սկսեցին խօսել և քարոզել: Ուրեմն աւետարանի խօսքերը հասկանալու համար պարտաւոր ենք և ամենից առաջ պէտք է ընդունենք աւետարանի Հոգին, այսինքն Քրիստոսի ուղարկած Սուրբ Հոգին: Պօղոս առաքեալը մի այլ տեղ ասում է՝ «Ով որ Քրիստոսի Հոգին չունի նա Նրանք չէ, ձեր խօսքերը շնորհքով լցուած լինին»: Արդեօք, եթէ Սուրբ Հոգու շնորհքը ստացած չլինինք, ի՞նչ կարող ենք խօսել, որ շնորհքով լինին մեր խօսքերը. չէ՞ որ առաքեալները ամբողջ երեք տարի ման եկան Յիսուսի հետ. ամեն ժամանակ լսում էին Նորա խօսքե-

ըլ և տեսնում էին Նորա արած հրաշքները, բայց դարձեալ ոչինչ չէին հասկանում և ոչ մի հրաշք չէին կարողանում գործել, մինչև որ Նորա Հոգին չստացան. ուրեմն մենք էլ եթէ Սուրբ Հոգու շնորհքը մեզ վերայ չընդունենք, հազարաւոր տարիներ էլ որ ապրենք, դարձեալ մեր խօսքերը շնորհքով չեն լինելու: Պօղոս առաքեալը յորդորում է, որ մեր խօսքերը շնորհքով լցուած լինին, ինչպէս աղով համեմուած:

Գ. Ա.դ.

Առ հասարակ աղը ամեն կերակուրին համ է տալիս և համեղացնում է. ինչ տեսակ նիւթից էլ որ կերակուր պատրաստուի, եթէ աղ չը կայ, անհամ, անպիտան բան կը լինի. ուրեմն ձեր խօսքերն, ասում է, այնպէս լինի ինչպէս քաղցրահամ կերակուր: Յիսուսն էլ ասաց՝ «Դուք երկրի աղն էք»: Քրիստոնեան եթէ շնորհքով լցուած է, նա ամեն տեղ գտնուած ժամանակ համովցնում է, խօսակցութիւնով էլ, քաղցրութիւնով էլ: Եկեղեցու ժողովուրդը շնորհքով միմեանցից պէտք է գերազանցեն, «Եղբայրսիրութեան մէջ միմեանցից գերազանցէք» ասում է Պօղոսը: Եթէ պատահի, որ քաղաքի եկեղեցու քրիստոնեաներից մէկը յանկարծ պատահի որ գիւղը գնայ, այն ժամանակ ամբողջ գիւղի եկեղեցւոյ ժողովուրդը պէտք է հետաքրքրուի՝ թէ քաղաքի եկեղեցւոյ ժողովրդի եղբայրներից մէկը եկել է, գնանք տեսնենք ինչ բաներ է խօսում, ինչ շնորհքներ,

ինչ խօսքեր ունի, լսենք նրա ասածները: Այսպիսի հանգամանքների համար Պօղոս առաքեալը Թեսաղոնիկեցւոց եկեղեցուն գրում է՝ «Եւ դուք նմանեցաք մեզ և Տիրոջ և խօսքն ընդունեցիք շատ նեղութեան մէջ Ս. Հոգւոյ ուրախութիւնովը, որ դուք օրինակ եղաք այն ամեն հաւատացեալներին, որ Մակեդոնիայի և Աքայեայի մէջն են, պատճառն որ ձեզանից դուրս եկաւ Աստուծոյ խօսքի ձայնը... ամեն տեղ փռուեցաւ ձեր հաւատը...» (Ա. Թեսաղ. Ա. 6, 6, 8): Թեսաղոնիկեցւոց հաւատը, խօսքը, շնորհքը տարածուեցաւ ամեն տեղ և օրինակ եղաւ ամենքին: Այսպէս էլ այժմեան եկեղեցիքը պէտք է լինին, որովհետեւ «Դուք երկրի աղն էք և լոյսն էք» առաջ Յիսուս, եթէ ոչ, աղը որ համ չըտայ, իւր համը կը կորցնի և այնուհետեւ դուրս են ձգում և ոտաց կոխան է լինում: այժմեան եկեղեցիներէ ժողովուրդները ուղիղ անհամ աղերն են, և այդ անհամութիւնը ապացուցւում է նրանով, որ Ա. եկեղեցիներէից մի ժողովուրդ ուր էլ որ գնայ, ոչ որ չի հարցնի, ո՞վ ես, ո՞վ չես, որովհետեւ մտածում է, թէ ինչո՞ւ համար հարցնի, ինչ հասկանայ, ինչ տեղեկանայ. եթէ սխալուի հարցնի էլ՝ թէ պարօն, ո՞վ էք, անհամ պատասխան պէտք է ստանայ՝ թէ ինչ բան ունիս թէ ո՞վ եմ: Բ. Անհամութեան աղ են, որովհետեւ ինչ տեղ էլ որ գտնուում են, մի որ և է շնորհքով խօսքեր չեն դուրս գալիս բերաններից, բացի բամբասանքից և ծաղրածութիւնից:

Այս գլխում բնաբանը բաժանուում է երկու մասի, առաջին մասն էր Բանն և Շնորհքը, որի վերայ խօսուեցաւ, իսկ երկրորդը՝ որ գիտենաք թէ ինչպէս արժան է ձեզ ամեն մէկին պատասխան տալ։ Այժմ խօսենք այս երկրորդ մասի վերայ։

Դ. Որ գիտենաք թէ ինչպէս արժան է ձեզ ամեն մէկին պատասխան տալ։

Քրիստոնեան Ս. Հոգւոյ շնորհքով կանչուած է եկեղեցու մէջ սուրբ լինելու, ինչպէս Պօղոս առաքեալը ասում է՝ «Ամենեցուն որոց էք ի Հռոմ սիրելեաց Աստուծոյ կոչեցելոց սրբոց»։ «Եւ եղերուք սուրբ, զի ես սուրբ եմ»։

Ուրեմն եթէ քրիստոնեաները, իբրեւ սուրբեր են նկատուում, խօսքերն էլ պէտք է մաքուր և իրենց սրբութեան արժանի խօսքեր լինին. եպիսկոպոսը իւր աստիճանին արժանի, քահանան իւր կոչմանը, սարկաւազը իւր կոչմանը, եկեղեցու անդամը իւր անուան արժանի և վայելուչ խօսքերով իրենց դիմացի մարդուն պատասխան պէտք է տան, այնպիսի պատասխան, որ լինի քաղցր և համեղ, ինչպէս կերակուրի աղ. դրա համար է ասում՝ «Ձեր խօսքերը ամեն ժամանակ ինչ տեղ էլ որ լինի, ինչ ժամանակ էլ որ լինի, Տիրոջ շնորհքով լցուած լինի ինչպէս աղով ... և այլն»։

Նայենք՝ թէ Յիսուսն ինչպէս է պատասխան տալիս մի անգամ Սիւքար քաղաքի ջրհորի մօտ Սամարացի կնկանը, նրանից ջուր ուղեւում ժամանակ։ Սամարացի կինն ասում է. «Դու, որ Հրէայ

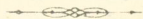
ես, ինչպէս ես ինձանից ջուր ուզում, որովհետեւ
Հրէաները Սամարացւոց հետ չեն խառնւում»։
Յիսուսը պատասխանում է՝ «Թէ որ Դու Աստու-
ծոյ պարգևը գիտենայիր, և թէ ո՞վ է քեզանից
ջուր խնդրում, ապա դու նրանից կը խնդրէիր
և նա կենդանի ջուր կը տար քեզ»։ Կինն ասում
է՝ «Դու աման չունիս, ինչպէս կարող ես ջուր
քաշեր»։ Յիսուսը պատասխանում է՝ «Ով որ այդ
ջրից խմի, դարձեալ կը ծարաւի, բայց ով որ այն
ջրիցը խմի, որ ես կը տամ նրան, նա յաւիտեան
չի ծարաւիլ, բայց այն ջուրը, որ ես կը տամ
նրան, ջրի աղբիւր կը լինի նրանում, որ յաւի-
տեանական կենաց մէջ կը բղխի»։ Զարմանալի
հանդարտութեամբ և վերին աստիճանի իմաս-
տալից բառերով է պատասխան տալիս Յիսուս։
Արդեօք Յիսուս բարկացաւ կնոջ վերայ, որ
ջուր չը տուեց.— ոչ, ապա եթէ մեզանից մէ-
կը լինէր, ո՞վ գիտէ ինչ կը պատահէր, ո՞վ գիտէ
բանը կռուի կը հասնէր. բայց Յիսուս մի ան-
պիտան կնոջ հետ, որը հինգ մարդ էր փո-
խել, վերին աստիճանի քաղաքավարութեամբ է
խօսում. ինչո՞ւ. որովհետեւ Յիսուս իրեն ար-
ժանի խօսքերով էր պատասխանում և նոյնպէս
էլ վայելում էր։ Մի տեղ էլ Յիսուս քահանա-
յապետին պատասխանում է. «Ինձնից ինչո՞ւ ես
հարցնում, հարցրու նրանցից, որոնք ինձանից
լսել ու տեսել են»։ Մի այլ տեղ իրեն ապտակող
զինուորին պատասխանում է զարմանալի հան-
դարտութեամբ՝ «Եթէ չար բան խօսեցի, վկայէ

այն չարի համար, բայց եթէ բարի, ինչո՞ւ ես ապտակում ինձ» (Յովհ. ԺԸ. 23): Յիսուս այստեղ դարձեալ հանդարտութեամբ պատասխանում և խրատում է նրան, մինչև անգամ զգաստացնում է և ուղղում իրեն հարկանողին: Յիսուսին շատ բաներ էին ասում՝ «Դե կայ քեզանում ... Բէեղղբերուղով է հանում դա. դե երին» և այլն և այլն. բայց նա միշտ հանդարտութեամբ էր պատասխանում, որովհետեւ ոչ մի խօսք այնքան զօրաւոր ներգործութիւն չի ունենալ, որքան քաղցրութեամբ և հանդարտութեամբ արտասանած ժամանակ:

Այսպէս էլ մենք, ինչպէս որ ընաբանն ասում է՝ «Ձեր խօսքերը թնղ ամեն ժամանակ Տիրոջ շնորհքով լցուած լինին, իբրեւ աղով համեմուած, որ գիտենաք, թէ ինչպէս արժանի է ձեզ՝ ամեն մէկին պատասխան տալ» պէտք է մեր կոչմանը արժանի և վայելուչ խօսքերով վերաբերուենք դէպի ընկերը, սիրելին և միայնգամայն հարկանողն ու թշնամին:

Ամեն մէկին, ումն էլ որ լինի, չը պէտք է ասել, որ դիմացինը աղքատ է, կամ յիմար է, կամ օտար է, տկար է, մերկ է, հարուստ է, իշխան է, կամ այս և այն է. ոչ, ամեն մէկին ամեն տեղ և ամեն ժամանակ մեր կոչման արժանավայել պատասխան պէտք է տանք, որովհետեւ մենք մեր խօսքերով մեր ներքինն ենք արտայայտում, մեր անվայել, անպիտան, յիմար, հայհոյանքներով լցուած խօսքերով ցոյց ենք

տալիս, որ մեր ներսը լիքն է անվայել, անպիտան և յիմար բաներով. հայհոյանքներով ցոյց ենք տալիս, որ մեր ներսումը գիղուած են հայհոյանքները. և այսպիսի անպիտանութիւնները, որ դուրս է գալիս քրիստոնէի բերանից, ցոյց է տալիս, որ նա անունով միայն քրիստոնեայ է, այլ սիրտը ապականուած է, գեշութիւններով լիքն է. աւաղելի է այսպիսի քրիստոնեան, որովհետեւ նա իւր խօսքերով պէտք է արդարանայ և իւր խօսքերով պիտի դատապարտուի. չէ՞ որ հայհոյանքներ և անվայել խօսքերը դատապարտուած են: Դորա համար է, որ առաքեալը յորդորում է ասելով. «Ձեր խօսքերը թո՛ղ ամեն ժամանակ Տիրոջ շնորհքով լցուած լինին, և իբրեւ ազով համեմուած»:

ԺԲ

ԲԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

«Ամենայն՝ որ բարկանայ եղբօր
իրում տարապարտուց, պարտաւոր լիցի
դասասանի».

(Մատթ. Ե. 22).

Ամեն մարդ՝ որ գուր տեղը բար-
կանայ իւր եղբօր վերայ, պարտական
կը լինի դասասանին:

Առ հասարակ, եթէ մարդու մարմնի վերայ
մի վնասակար վէրք է լինում, նա աշխարհքում
էլ ոչ մի բանի վերայ չի մտածում, եթէ ոչ իւր
մարմնի վէրքի առողջանալու մասին. նրա հա-
մար ուտելը, խմելը, հագնելը, աշխարհքը և ոչ էլ
աշխարհքի գեղեցկութիւնը չեն հետաքրքրում,
բայց միայն իր առողջութիւնը:

Այսպէս էլ բամբասանքը, բարկութիւնը, նա-
խանձը, ստախոսութիւնը, չարախօսութիւնը մէկ
մէկ վնասակար և անբուժելի վէրքեր են մեր
հոգուն, որ բնակուած են մեր սրտերում: Ինչ-

պէս որ մարմնոյ վնասակար վէրքը, եթէ չը բժշկուի, պիտի մարմինն սպանէ, այնպէս էլ եթէ սրտերի այս հոգևոր վէրքերը չը բժշկուեն, մեր հոգին կը սպանեն:

Յիսուս աշխարհքի վերայ եղած ժամանակ՝ առաջ հոգու վէրքերն էր բժշկում և ապա մարմնի վէրքերը, ինչպէս անդամալոյծին՝ առաջ հոգւոյ վէրքերը բժշկեց ասելով՝ «Թողեալ լիցին քեզ մեղքք»։ Եւ բաւական խօսակցութիւնից յետոյ ապա՝ «Վեր կնց, գնա»։ Այսպէս էր իր մօտ եկող բոլոր հիւանդների նկատմամբ. առաջ նոցա սրտերն էր բժշկում, հաւատքն էր կենդանացնում. իսկ հաւատ կենդանացնելուց յետոյ, ապա էր՝ «Քո հաւատքի պէս լինի քեզ» կամ «քո հաւատքովը ապրես»։ Յետոյ ասում էր. «Մի վախենաք նրանցից, որոնք միայն ձեր մարմինը կարող են սպանել, այլ վախեցէք աւելի նրանից, որ կարող է մարմինն էլ հոգւոյ հետ գեհեհնի մէջ ձգել»։ Ուրեմն որքան որ վախենում ենք այն վէրքերից, որոնք մեր մարմինն են սպանում, աւելի ևս պիտի վախենանք այն վէրքերից, որոնք հոգին էլ մարմնոյ հետ կարող են սպանել:

Բարկութիւնը մի հոգևոր վէրք է, որ կարող է մեր հոգին սպանել. Ղամէքը երբ որ կայէնին սպանեց անդիտութեամբ, եկաւ և իր կանանցը ասաց. «Ով Ղամէքի կանայք, ականջ դրէք իմ խօսքիս. մի մարդ սպանեցի ինձ վէրք եղաւ և մի երիտասարդ՝ ինձ հարուած եղաւ . եթէ կայէնից եօթն անգամ վրէժ պիտի առնուի, Ղա-

մէքից եօթանասուն եօթը անգամ»։

Բարկութեան յանցանքը աւետարանի մէջ հաւատար է սպանութեան յանցանքին. ինչպէս ասում է՝ «Լսեցէք, որ ասուեցաւ առաջուց՝ թէ մի սպանիր, ով որ սպանութիւն անէ պարտաւոր կը լինի դատաստանի. բայց ես ասում եմ ձեզ, ով որ ի դուր տեղը բարկանայ իր եղբօր վերայ՝ դատաստանին պարտաւոր կը լինի»։

Ղամէքը Կայէնին սպանել էր, վերքն ու հարուածը իրենն էր համարում, ոչ թէ մարմնին՝ այլ իր հոգուն, ասելով. «Մի մարդ սպանեցի, ինձ վերք ու հարուած եղաւ, ինձանից եօթանասուն եօթն անգամ վրէժ պիտի առնուի»։

Ղամէքից պահանջող չը կար. աշխարհի մեծն էլ, դատաւորն էլ, տէրն էլ ինքն էր, բայց նա զգաց, որ ինքը մի մեծ մեղք գործեց և իր կանանցը խոտոտովանեց իր գործած այդ յանցանքը։

«Որ բարկանայ եղբօր իւրում, պարտաւոր լիցի դատաստանին»։ Բարկութիւնը մի անդուսպ կիրք է, որ մարդուն մարդկութեան սահմանից, այսինքն մարդկութեան շարքից հանում գաղաւնային սահմանի մէջ է դնում, որովհետեւ բարկացած մարդը ոչ իր արժէքն է ճանաչում, ոչ էլ ուրիշի արժանապատուութիւնը, ոչ մեծը և ոչ փոքրը, ոչ ծերի պատկառելի հասակն է ճանաչում և ոչ էլ երիտասարդի գեղեցիկ կեանքը գնահատում, ոչ արդարը, ոչ մեղաւորը, ոչ ազգականը և ոչ էլ եղբայրը հարցնում։ Բարկու-

Թեան սահմանը կամ չափը, ասում են, կարելի է չափել այնպէս, ինչպէս մի անկառաւար կառքի, անդեկավար նաւի, կամ փոթորկի ու հեղեղի։

Բարկութեան անզուսպ կրքի ազդեցութեան տակ մարդը կորցնելով իւր զգացողութիւնը, կարող է կատարել ամեն ոճիր, յանցանք, մեղք ու բարբարոսութիւն։ Բարկութիւնը մարդոյ մէջ կարող է ոչնչացնել ամեն մի բարի և ազնիւ զգացմունք, ընդ նմին և աւետարանի սէրն ու միութիւնը, և ահա նա դառնալով մի անզգայ դաշան, իր շուրջը բացի մեղք և յանցանք, փաստ ու վիրաւորանք տարածելուց, այլ ևս ոչ մի բանի վերայ չի մտածում։

Բարկութիւնը կարող է որդին հօրից բաժանել, հայրը որդուց, եղբայրը եղբօրից և ոչ թէ կարող է քանդել միմիայն սիրոյ միութիւնը, այլ և իւր հետ բերում է կռիւ, հայհոյանք, վիրաւորանք, բաժանմունք, աւերմունք, սպանութիւն և այլն։ Պատմական օրինակ է Կայէնը, որ բարկութեան անզուսպ կրքի տակ սպանեց իւր եղբայր Աբէլին։

Բայց ներկայումս, այս դարում, վիրաւորական խօսքը աւելի ծանր է համարւում քան թէ սպանութիւնը։ Նախաջրհեղեղեան դարն անցաւ. այժմ մարդիկ քաղաքակիրթ, ազնուամիտ և ազնուաբարոյ են։ Որքան գեղեցիկ խօսքը հասկացող մարդու սրտին ուրախութիւն և հոգւոյ զուարճութիւն է բերում, այնքան էլ վատ ու ծանր խօսքը անպատուութիւն, դառնութիւն ու

վիրաւորանք է պատճառում:

Յակոբոս ասում է. «Եղիցի ամենայն մարդ արագ առ ի լսել, ծանր ի խօսիլ, և ծանր ի բարկանալ»: Ծանր լինինք բարկանալու համար. մարդու բարկութիւնը շատ շուտ է գրգռում. որքան մարդու միտքն արագ է չրջելու շատ հեռաւոր վայրեր, այնքան էլ արագ է, ինչպէս փայլակ, բարկանալու համար:

Թէև դժուար է չբարկանալը, բայց «Բարկանայք և մի մեղանչէք» ասում է աստուածա-հայր Դաւիթը:

Սոկրատը ծառայի վերայ բարկացած ժամանակ ասում է՝ «Եթէ բարկացած չլինէի, քեզ պիտի թակէի»:

Իզուր բարկութիւնը հոգուն վիրաւորում է, և վիրաւորելուց յետոյ ըստ Յիսուսի՝ դատաստանի առաջ պարտական է անում՝ «Ամենայն մարդ, որ բարկանայ եղբօր իւրում տարապարտուց, պարտաւոր լիցի դատաստանի»: Ուրեմն աշխատենք ամենևին չբարկանալ և չվիրաւորել, և եթէ բարկանալու էլ լինինք՝ չմեղանչենք:

«Ամեն դառնութիւն և բարկութիւն, և սրտմտութիւն և աղաղակ և հայհոյանք թող վեր առնուի ձեզանից ամեն չարութիւնների հետ» (Եփես. Դ. 31):

Բարկութիւնը գրգռում է արտաքին ազդեցութիւններից, այն է, որոնք կամենում են շօշափել մեր պատիւը կամ վնասել մեր անձին:

և մեր կարողութեանը:

Մենք շատ անգամ բարկանում ենք աւելի պատուոյ և փնասի քան թէ մեր անձի դէմ:

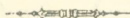
Պատուոյ դէմ եղած անպատուութիւնները պէտք է տանենք Քրիստոսի սիրոյ համար, ինչպէս Ինքը մեր սիրոյ համար հայհոյանքներ, չարաշարանքներ և անպատուութիւններ առ ոչինչ համարեց:

Նիւթական կարողութեան դէմ եղած փնասների համար նոյնպէս ներողամիտ պէտք է լինիք Քրիստոսի սիրոյ համար, ինչպէս վայելուչ է Քրիստոսի աշակերտին՝ թէ «Տէր, ահա՛ մենք ամեն ինչ թողինք և եկանք Քո ետեւից» և ինչպէս մեր հոգիների ուսուցիչը ասում է. «Եթէ ձեր հայրը, մայրը, եղբայրը, քոյրը, կինը, ագարակը չը թողնէք և իմ ետեւից չը դաք, ինձ արժանի չէք»: Եւ ինչպէս որ երիտասարդին էլ ասաց՝ «Գնա՛, ունեցածդ ծախիր, տո՛ւր աղքատներին և եկ իմ ետեւից»:

Քրիստոսի աշակերտին կարող է պատահել, որ իր բոլոր ունեցածը կամ ինքնակամ թողնէ, կամ կարող է մի ուր և է փորձանք իւր ձեռքից իր ունեցածը խլել, այն է՝ կամ թշնամու ձեռքով կամ հրդէհի և կամ հեղեղի միջոցաւ: Եւ նրանց կը պատահին այս նիւթական փնասները, որոնք դէպի Քրիստոս աւելի սէր ունին, քան թէ դէպի աշխարհքի կարողութիւնները, որպէս զի աշխարհքից միանգամայն յոյսը կտրելով, կապուեն աւելի ամուր կերպով երկնքի հետ: Ինչպէս Յովնէս

Անձի դէմ եղած վնասներէց էլ չը պէտք է վախենանք, ինչպէս Քրիստոս ինքն էլ չը վախեցաւ. ոչ թէ միայն չը վախեցաւ, այլ և ընդհանուրի օգտին իր անձը կամովին զոհեց, ինչպէս որ ասում է՝ «Մի վախենաք նրանցից, որոնք միայն ձեր մարմինն են սպանում»:

Վերջապէս Քրիստոս մեր յոյսը մեծացրել է, ինքը մեր յոյսն է. եթէ պատուից էլ, նիւթական կարողութիւնից էլ, անձից էլ զրկուենք, աւելի պատուոյ, փառաց պսակների, երկնային և Թագուհի ստացուածքների և յաւիտենական կեանքի պիտի արժանանանք:

ԺԳ.

ՀԵՉՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

«Երանի հեզոց, զի նոքա ժառանգեցեն զերկիր»:

(Մատթ. ե. 5).

Երանի հեզերին, որովհետեւ նրանք կը ժառանգեն երկիրը:

Հեզութիւն կը նշանակի քաղցրութիւն, ազնուութիւն և խոնարհութիւն. ուրեմն պէտք է լինել խօսքի մէջ քաղցր, վարմունքի մէջ ազնիւ և հաւատոյ մէջ խոնարհ: Յիսուսն ասում է. «Երանի այն մարդուն, որի խօսքերը միշտ քաղցր են բղիթում և վարմունքը, վարք ու բարքը ազնիւ է, և հաւատոյ մէջ խոնարհ»:

Հեզութիւնը աստուածային հոգւոյ պտուղն էրից մինն է. Պօղոսն ասում է՝ «Բայց հոգւոյ պտուղն է սէր, ուրախութիւն, խաղաղութիւն, քաղցրութիւն, հեզութիւն...» (Պաղ. ե. 22—23):

Իսկ բարկութիւն, նախանձ, բամբասանք, գինովութիւն մարմնոյ դորձքեր են. «Եւ յայտ-

նի են մարմնոյ գործք, որ են, շնութիւն, պոռնկութիւն, կռապաշտութիւն, թշնամութիւն, կռիւ, նախանձ, բարկութիւն և այլն» (Գաղ. Ե. 18 — 21)։

Հեղութիւնը առաքինութիւն է, իսկ բամբասանքը և բարկութիւնը՝ մահացու մեղք։ Առաքինութիւն գործողները պէտք է պսակներ ստանան, իսկ մահացու մեղք գործողները պիտի մեռնեն նաև երկրորդ մահով։ «Ով որ յաղթէ, ամեն ինչ կը ժառանգէ, և ես կլինիմ նորան Աստուած։ Իսկ վախկոտների, անհաւատների, պիղծերի, մարդասպանների, պոռնիկների, կախարհների, կռապաշտների և ամեն ստախոսների բաժինը այն կը լինի, որ կրակով և ծծումբով է վառուած։ Այս է երկրորդ մահը» (Յայտ. ԻԱ. 8)։

Որովհետև առաջի գլխում խօսեցինք բամբասանքի և բարկութեան մասին և ցոյց տուինք, որ նոքա աշխարհային հոգւոյ պատկերներ և պոռնկներն են և նրանց վերջը կորուստ է, որովհետև բամբասանքով մարդիկ ուրիշներին են վնասում, իսկ բարկութիւնով իրենց, ուրեմն բամբասանքի—գառն խօսքերի դէմ պիտի գործածուի քաղցրութիւն, իսկ բարկութեան դէմ՝ ազնւութիւն և խոնարհութիւն։ Այս գլխումն էլ կը խօսենք և ցոյց կը տանք, որ երկնային Հոգւոյ պոռնկներ բերողների վերջը երկնային անվախճան թագաւորութիւնն է։

Ա. «Երանի հեղոց» այսինքն երանի նրանց, որոնք քաղցր են իրենց խօսքերի մէջ։

Այժմ տեսնենք՝ թէ ինչու համար պէտք է քաղցր լինինք:

Որովհետեւ մարդիկ թէեւ, իբրեւ առանձին առանձին անհատներ, ունին և իրենց առանձին համոզմունքներն ու գաղափարները, բայց կեանքի մէջ ապրելու համար իրարից մեծ կախումն ունին: Աշխարհքի վերայ ոչ մի մարդ, լինի նա աղքատ, հարուստ, տգէտ թէ զարգացած, երբէք չի կարող մի կողմը քաշուել ընտանիքից, ընկերութիւնից կամ մարդկութիւնից և հեռու կամ բոլորովին անկախ ապրել:

Ամենից առաջ մտնենք ընտանիքի մէջ, որ ընկերութեան ու բոլոր համայնքի նախադուռն է:

Կը տեսնենք, որ երեխան երբ ծնուում է, ծնողներից կախումն ունի. նա իր ծնողների թւերի վերայ պէտք է ապրի, մինչև որ ինքնաճանաչութեան հասնի:

Այսպէս էլ ծնողները, երբ որ ծերանում են, զառամութեան մէջ են ընկնում, երբ որ մտածելուց, աշխատելուց և գործելուց դադարում են, մանաւանդ երբ որ անշարժ ընկած են, մանգալ ու շարժուել չեն կարողանում, այն ժամանակ ծնողներն են երեխայ դառնում իրենց զաւակների առաջ. այդ ժամանակ փոխադարձաբար ծնողները իրենց զաւակներից կախումն ունին: Ինչպէս երեխաները իրենց ծնողների գթութեանն ու կարեկցութեանն էին կարօտում, նոյնպէս ծնողները իրենց զաւակների կարեկցութեանն ու օգնութեանն են կարօտում. ինչպէս

զաւակները ցանկանում ու սիրում էին իրենց ծնողների բազուկների վերայ ապրել, այժմ էլ նոյնպէս ծնողներն են փափագում զաւակների բազուկներին, որ իրենց գրկեն, վերցնեն, տեղը դնեն, տեղը փոխեն, կերակրուեն և ներս ու դուրս անեն:

Աշխարհքի վերայ այսպէս ամեն ինչ փոխ է. եթէ տուել ենք, կառնենք. եթէ քաղցր ենք եղել դէպի մեր զաւակները, նոյն քաղցրութիւնն էլ կը վայելենք նրանցից. եթէ դառն ենք եղել դէպի մեր զաւակները, նոյն դառնութիւնն էլ կը ճաշակենք նրանցից. «Ինչ որ մարդս կը ցանէ, նոյնը կը հնձէ» ասում է Պօղոսը:

Ինչպէս Իսահակը ասում էր Եսաւին. «Որդի, գնա դաշտը, որս արա, միս բեր, ինձ համար կերակուր պատրաստիր, ուտեմ և քեզ օրհնեմ»: Իսահակը այս խօսքերը ասաց այն ժամանակ, երբ ծերացել էր, ուժից ընկել, աչքերը չէին տեսնում և կարօտում էր օրդւոյ բերած կերակուրին:

Ուրեմն մեր օրդւոյ սրտերումը քաղցրութեան շտեմարաններ չինենք, քաղցրութիւն ամբարենք նոցա մէջ, որպէս զի մեր ծերութեան ժամանակ, երբ անոյժ և կարօտ կը լինինք, կարողանանք այդ մեղրից էլ անոյշ քաղցրութիւնը ճաշակել ու վայելել:

Միայն ուտելը չէ, այլ մեր ոսկորներն էլ հողին յանձնուելու ժամանակ, դարձեալ քաղցր օրդւոյ ձեռքերին ենք կարօտ:

Ինչպէս Յակօբ նահապետը Յովսէփին էր ասում: «Սիրելի որդի, աղաչում եմ քեզ, ինձ մարդասիրութիւն ցոյց տուր, որ երբ ես մեռնեմ, ինձ այս եգիպտացիների մէջ չը թաղես, այլ ինձ տանես իմ հայրերիս մօտ Աբրահամի և Իսահակի մօտ թաղես»: Յովսէփը խոստացաւ կատարել, և կատարեց: Յակօբը վստահ էր Յովսէփի վերայ, որովհետեւ եթէ Սուրբ Գրքի մէջ այս կտորը կարգանք, կիմանանք թէ Յակօբը Յովսէփին ինչպէս էր սիրում, ինչպիսի ծաղկեայ շուրեր էր հագցնում, որքան արտմեց և արտասուք թափեց նրան կորցնելու համար, ինչպէս ուրախացաւ երբ իմացաւ, որ Յովսէփը կենդանի է և մեծ փառքի մէջ է գտնւում: Եթէ այսպիսի որդի չունենար, Յակօբի ցանկութիւնը ցանկութիւն կը մնար և ոչ ոք նրա այդ ցանկութիւնը չէր կատարիլ, Եգիպտոսից Քանանացւոց երկիրը չէր բերի նորա մարմինը և իւր հայրենի գերեզմանում չէր թաղիլ:

Ուրեմն վստահութիւն պիտի ունենանք մեր որդւոց վերայ: Ճշմարիտ է թէ և օտարի կամ քրիստոնեայ եղբօր ձեռքովն էլ կարող ենք մեր ցանկացած տեղումը թաղուել—գերեզման մըտնել, բայց քաղցր ու սիրելի որդւոց ձեռքով գերեզման իջնելը ապրելուց լաւ է: Սորա համար է ասում Փրկիչը. «Երանի հեղոց . . .», երանի նրանց, որոնք քաղցր են գէպի իրանց որդիքը . . .:

Քաղցրութիւն բացի ընտանիքի մէջ ունենալուց, հարկաւոր է և դուրսը ունենալ:

Որովհետեւ ընտանիքից դուրս միմեանցից կա-
խումն ունին մարդիկ, և միմեանցով են ապրում՝
աղքատը հարուստով, հարուստը՝ աղքատով, այս-
ինքն աղքատը օգտուում է հարուստից նորա հա-
րըստութիւնով, հարուստը օգտուում է աղքատից
նորա աղքատութիւնով. իմաստունը տգէտի տգի-
տութիւնից է օգտուում, իսկ տգէտը իմաստունի
իմաստութիւնից, վաճառականը՝ ապրանք առնու-
ղից, իսկ ապրանք առնողը՝ վաճառողից: Գործա-
րանատէրը կախումն ունի գործաւորներից և
գործաւորները՝ գործարանատէրերից, ուսուցիչը՝
ուսանողից, ուսանողը՝ ուսուցչից, քահանան՝ ժո-
ղովրդից, ժողովուրդը՝ քահանայից: Թագաւորը՝
իւր հպատակներից, հպատակները՝ թագաւորից,
ահա՛ն այսպէս, թագաւորից սկսած մինչև վերջին
աղքատը, մարդիկ միմեանցով են ապրում: ու-
րեմն քաղցր լինել աւելի նպատակայարմար է
քան թէ դառը: Առածն ասում է. «շողոքորթ
դառը եօթը մօր կաթն է կերել»: «Խրարու հետ
քաղցր եղէք, գթած, միմեանց շնորհ արէք, ինչ-
պէս Աստուած Քրիստոսով մեզ շնորհք արեց»
(Եփես. Դ. 32):

Բ. Ազնուութիւն. թէ ինչո՞ւ համար պէտք է
ազնիւ լինել:

Մարդկանցից շատերը ո՛չ թէ միայն անու-
շաղիւր են դէպի ազնուութիւնը, այլ գաղափար
էլ չունին ազնուութեան վերայ:

Բոլոր արարածները, մարդուց սկսած մինչև

անասունները, կեանքի մէջ շատ բաներով նման են միմեանց. օրինակ՝ ուտել, խմել, քնել, զգալ, աշխատել, հանգստանալ, կռուել, վախենալ, թագչել և այլն, այս բոլորը նկատուում են թէ մարդու թէ անասունների և թռչունների մէջ:

Բայց մարդը այս բոլոր արարածներից գերազանցում է երկու բանով՝ բանականութեամբ և հոգևոյ անմահութեամբ. բանական նշանակում է՝ խօսող, մտածող, դատող, չափող, կշռող, որոշող և այլն:

Բայց այս ամենը ոչ թէ պէտք է ի չարն գործ գնենք, այլ ի բարին, ըստ որում եթէ ի չարն ենք գործ գնում, այն է բամբասելու, բարկանալու, հայհոյելու, չարախօսելու, ուրիշներին դատելու կամ վնասելու, այն ժամանակ ոչնչով չենք զանազանուիլ գիշատող գաղաններից և անբան անասուններից:—Ընդ հակառակ մենք շատ նմանութիւն կունենանք չար գաղանների, անբան անասունների և գիշատող թռչունների, որովհետեւ նոքա միմեանց խածնում են, պատառում են և վնասում են մանաւանդ այն ժամանակ, երբ իրանցից թոյլերին են ճանկում:

Մեր բանականութիւնը պէտք է գործ գնենք ազնւութեամբ, այս ինքն մեր խօսուածքը, վարմունքը, բարք ու վարքը, նստել, վերկենալ, առուտուրը, գործունէութիւնը, ընկերութիւնը, հաւատարմութիւնը և այլ այսպիսի բաները բոլորը պէտք է ազնւութեամբ կատարուեն, ըստ որում ազնիւ լինելը պարտականութիւնների կատարե-

լու մէջն է: Օրինակ, եթէ մեզանից մէկը ուսուցիչ է՝ ազնւութեամբ պիտի կատարէ իւր պաշտօնը, հոգաբարձու է՝ ազնիւ պէտք է լինի իւր ազգային հաշիւների մէջ, երեցփոխ է՝ ազնիւ պէտք է լինի եկեղեցւոյ կոպէկների հետ, հաւրուստ է, իշխան է, քաղաքագլուխ է, քահանայ է, դատաւոր է՝ ազնիւ պէտք է լինի զէպի այն հօտը, որ իրեն է յանձնուած և պէտք է կառավարէ առանց երեսպաշտութեան, առանց ակնկալութեան և առանց խտրեբայութեան:

Շատ անգամ երբ մարդիկ իրար խօսք են տալիս, ասում են՝ «ազնիւ խօսք եմ տալիս» կամ երբ ուզում են, որ հաւատացնեն, ասում են՝ «ազնիւ խօսք եմ ասում», ուրեմն նոքա երգւում են իրենց ազնւութեան վերայ, և երբ որ երգւում են, շատ պէտք է զգոյշ մնան, որ իրենց խօսքերը ազնւութեամբ կատարեն, այսօր մէկին խօսք ենք տալիս, պարտաւոր ենք կատարել, որպէս զի մեր խոստումը լինի ազնիւ և քաղցր, իսկ եթէ չը կատարենք այն ժամանակ խոստումներս կը լինի անազնիւ և դառն: Բայց ամենքիս յայտնի է, որ քաղցրութիւնը ախորժելի է, իսկ դառնութիւնը զզուելի: Թէ մեծ և թէ փոքր գործերի մէջ պէտք է ազնւութիւն գործ դնենք, որպէս զի արժանանանք այն աստուածային ձայնին, որ ասելու է՝ «Ազնիւ և հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ փոքր բանին հաւատարիմ և ազնիւ եղար, մեծ բաների վերայ կը կանգնեմ քեզ»:

Գ. Խոնարհութիւն հաւատոյ մէջ. Քրիստոս
 նէական հաւատոյ հիմքը խոնարհութիւնն է. որ-
 քան էլ հաւատոյ մեծամեծ բարոյական շինու-
 թիւններ ունենանք, եթէ դորանց հիմքը խոնար-
 հութեան վերայ չէ, փարիսեցու շինութեան պէս
 պէտք է քանդուին, ինչպէս որ ասում էր. «Ես
 ուրիշների նման յափշտակող անիրաւ չեմ, շա-
 բաթը երկու անգամ ծոմ եմ պահում և ունե-
 ցածներս էլ տասանորդ եմ տալիս...» Բայց
 ընդունելի չեղաւ, վասն զի շէնքի հիմքը հպար-
 տութեան վերայ էր դրուած: Բայց մաքսաւորը
 այնպէս էր աղօթում, որ նորա շինութեան հիմ-
 քը խոնարհութեան վերայ էր դրուած և նրա
 համար էլ արդարացաւ: Յիսուս ասում է. «Ով
 որ իւր անձը բարձրացնէ, կը խոնարհուի, ով որ
 իւր անձը խոնարհեցնէ, կը բարձրանայ»: Յիսու-
 սը ինքը խոնարհութեան օրինակն է մեզ համար,
 Նա իւր խոնարհութեամբ աստուածութիւնից
 մարդ դարձաւ, մարդոց հետ ապրեցաւ, Նա խո-
 նարհութեամբ դառնութեան բաժակը ընդունեց
 Հօր կամքը կատարելով, խոնարհութեամբ դա-
 տաւորների առաջ ապտակուեց և ծեծուեց, խաչը
 ուսին առաւ և Գողգոթայ բարձրացաւ, խաչուեց
 ու թաղուեց և ապա իբրեւ Աստուած յարու-
 թիւն առաւ ու երկինք բարձրացաւ: Ահա այս-
 պէս էլ Նրան հաւատացողը, Նրան աշակեր-
 տողը պէտք է խոնարհ լինի սրտով և բարձր
 լինի գործերով: Առածն ասում է. «Լիքը հասկը
 գլուխը քաշ կը պահի»: Որքան որ սուրբ լինինք,

որքան որ մարգարէութիւն ունենանք, որքան հաւատ, յոյս և սէր ունենանք, դարձեալ այս ամենի հետ պէտք է մեզ խոնարհութիւն ունենալ. «Ես ո՞րտեղ պէտք է հանգիստ առնեմ, եթէ ոչ հեղերի և խոնարհների մէջ. Տէրը ամբարտաւաններին հակառակ է կանգնած, հեղերին շնորհք է տալիս»:

Խոնարհութիւնը նման է աղամանդի, որ պահուած է երկրի ծոցում—մութ և խոնաւ տեղում, ոչ ոք գիտէ և ոչ էլ նորա արժէքն է յայտնի, բայց երբ այդ մութը տեղից լոյս աշխարհք է դուրս գալիս, ամենափայլուն զարդն է դառնում թագաւորների մատների, ճակատների և թագերի վերայ: Այսպէս էլ երբ որ խոնարհութեան, առաքինութեան հոգիները յարութիւն կ'առնեն, այն ժամանակ աղամանդներից էլ աւելի արեգակնանման պիտի փայլեն, «Յայնժամ արդարքն ծագեսցեն իրբև զարեգակն արքայութեան երկնից, որ ունիցի ականջս լսելոյ լուիցէ»: Ուրեմն լսելու ականջ ունենանք և լսենք:

ԺԳ

ՄՐՏԻ ՄՐԲՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ.

«Երանի այնոցիկ, որք սուրբ են
սրսիւք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն»:

«Երանի նրանց, որոնք սուրբ են
սրսով, որովհետեւ նրանք Աստուած
կը տեսնեն»:

*Յիսուս Քրիստոս երանութիւն է տալիս
այն մարդկանց, որոնց սրտերը մաքուր են, սուրբ
են և ասում է՝ որ նրանք պէտք է Աստուած
տեսնեն:*

*Մարգոյ սկիզբն էլ, վերջն էլ Աստուած է.
«Ես եմ առաջինն ու վերջինը, Ես եմ սկիզբն ու
կատարածը»:*

*Այս սկիզբն ու կատարածը մարգոյ համար
է ասում, որովհետեւ Աստուած ոչ սկիզբն ունի
և ոչ վերջ: Սուրբ գիրքը առաջին գլխով ցոյց է
տալիս մարգոյ սկիզբը, և վերջին գլխով՝ մար-
գոյ վերջը. առաջին գլուխն ասում է՝ Աստուած
ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, մարգն ու բոլոր*

արարածները, իսկ վերջին գլուխը պատմում է նոր երկնքի և նոր երկրի մասին և մարդոց նոր կեանքի մասին

Այդ երկու գլուխը պատմում է, թէ մարդիկ ստեղծուել են Աստուածանից, պիտի ապրին Աստուծով, պիտի ննջեն Աստուծով, յարութիւն պիտի առնեն Աստուծով և յաւիտենական կեանք պիտի ունենան Աստուծով:

Բայց Յիսուս երանութիւն է տալիս միայն սուրբ սիրտ ունեցողներին, որովհետեւ բոլոր մարդոց վախճանը, բոլոր մարդոց վերջը մի տեսակ չէ. ոմանց վախճանը ի կենաց ի կեանս է, և ոմանց վախճանը ի մահուանէ ի մահ: Մահից դէպի մահ փոխուողները Աստուծոյ երեսը պիտի չը տեսնեն. Փրկիչը յայտնապէս ասում է՝ թէ նեղ է դուռը և անձուկ է ճանապարհը, որ տանում է դէպի կեանք. լայն է դուռը և ընդարձակ է ճանապարհը, որ տանում է դէպի կորուստ և շատերն են, որ կորստեան ճանապարհով են գնում: Փրկիչը դարձեալ ասում է. «Շատերն այն օրը ինձ պիտի ասեն, «Տէր, Տէր, չէ՞ որ Քո առնունով մարդարէացանք, չէ՞ որ Քո անունով դուք հանեցինք և շատ հրաշքներ ու զօրութիւններ արինք», բայց այն ժամանակ նորանց յայտնապէս պիտի ասէ. «Ես ամենեւին ձեզ չեմ ճանաչում»: Որովհետեւ շատերն են կանչուած, բայց քչերն են ընտրուած:

Շատերը այն օրը, որոնք հարսանեաց հանդերձ չեն ունենայ, կապած ձեռքերով ու ոտքե-

բով դէպի արտաքին խաւարը պիտի հանուին:

Շատերը այն օրը դուռը պիտի թակեն ու ասեն՝ Տէր, Տէր, բաց մեզ ոգորմութեան դուռը, բայց պատասխան պիտի լսեն՝ թէ «Պնացէք, ես ձեզ չեմ ճանաչում»:

Շատերին Թագաւորը պիտի ասէ՝ «Ռերէք առաջիս սպանեցէք նրանց՝ որոնք չէին կամե-
նում, որ ես նրանց վերայ թագաւորի»:

Շատերը, որոնց անունը գրուած չէ կենաց գրքումը, պիտի ընկնեն վառուած կրակի լճի մէջ:

Բայց շատերը պիտի լսեն այն քաղցր և ե-
րանաւէտ ձայնը թէ՝ «Յեկոյք օրհնեալք հօր խնոյ,
Ժառանգեցէք ձեզ համար պատրաստուած ար-
քայութիւնը»: Այս օրհնուածները Աստուծուն պի-
տի ներկայանան և Նորա երեսը պիտի աեսնեն,
Աստուծային լուսոյ մէջ յաւիտեանս յաւիտենից
Աստուծոյ հետ պիտի թագաւորեն: Աստուծոյ
զենեալ Գառան առջև անդադար նոր երգեր և
օրհնութիւններ պիտի երգեն Սիօն լեռան վերայ,
խաչեալ Քրիստոսի հետ պիտի ուրախանան: Ե-
րանի՛ նրանց, այո՛: Բայց ո՞վքեր են այս երանե-
լիքը, — նրանք, որոնք իրենց կեանքը սրտի սրբու-
թեամբ են անցկացրել, ինչպէս որ Յիսուսն ասում
է՝ «Երանի՛ նրանց, որոնք սրտով սուրբ են, որով-
հետեւ նրանք պիտի Աստուծոյ երեսը տեսնեն»:
Եւ ո՞վքեր են իրենց կեանքը անցկացրել սրտի
սրբութեամբ, — նրանք՝ որոնց սրտերը մաքուր,
սուրբ է եղել, որոնց խղճմանքը արթուն է ե-

զել: Սիրտ այստեղ նշանակում է հոգեկան զօրութիւն, ուրեմն մեր հոգիքը, մեր սրտերը մաքրենք, սրբենք, չը կեղծաւորենք: Մեր շապիկները մաքրում՝ սպիտակացնում ենք, ուրեմն մեր սրտերն էլ մաքրենք սպիտակացնենք, չը սևացնենք: Մեծատունը բեհեզներ էր հագնում, իսկ աղքատը՝ ցնցոտիք, նորա վէրքերը շներն էին լիզում, բայց որովհետև աղքատ Ղազարոսի սիրտը մաքուր էր, մեծատունը նրանից խնդրում էր, որ մատը թացացնի և մի կաթիլ ջրով իւր սպառկած լեզուն զովացնի. Յովբի մարմինը վէրքերով ապականուած էր, բայց սիրտը մաքուր էր:

Ուրեմն որքան որ մեր մարմնոյ վերայ խնամք ենք տանում և մաքուր ենք հագնւում, պարտաւոր ենք տանապատիկ և հարիւրապատիկ աւելի խնամք տանել մեր սրտերը մաքրելու և սուրբ պահելու, որպէս զի Յիսուսի երանութեանը արժանանանք:

Ա. Երանի նորանց Այս Յիսուսի երանութիւն է, երկնային երանութիւն է. աշխարհքի բոլոր փառքերից, հարստութիւնից, մեծութիւնից երկնային երանութիւնը մեծ է, բարձր է, որովհետև աշխարհային փառքերը պիտի մեռնեն, ոչնչանան, իսկ երկնային երանութիւնը յաւիտեանս յաւիտենից կենդանի պիտի մնայ: Այդ երանութիւնը, որ երկնքում սուրբերը պիտի վայելեն, Քրիստոսի երանութիւնն է, որ այս կեանքումն են ստացել, եթէ մենք էլ այս կեանքումը երանութիւն ստանանք, այն կեանքումն

էլ երանելի կը լինինք. բայց ինչով կարող ենք այս կեանքում երանութիւն ստանալ: Ի հարկէ, ըստ Յիսուսի — սրբութեամբ:

Բ. Սրբութիւն. Սրբութեան մասին Պօղոսն ասում է՝ որ առանց սրբութեան ոչ մէկը Տիրոջ երեսը չի կարող տեսնել, որովհետեւ Հայր Աստուածը սուրբ է, Յիսուս Քրիստոսը սուրբ է, Հոգին Աստուած սուրբ է: Նսային ասում է՝ «Սուրբ, սուրբ, սուրբ Տէր զօրութեանց, լի են երկինք և երկիր փառօք քո»: Երկինքը սուրբ է, Աստուծոյ հրեշտակները սուրբ են, ուրեմն մեր հոգիքն էլ պէտք է սուրբ լինին, որ արժանանան երկինքը գնալու և Աստուծոյ սուրբ երեսը տեսնելու:

Գ. Սիր, Դաւիթն ասում է, «Սիրտ սուրբ հաստատեա յիս, Աստուած» այսինքն՝ իմ մէջ սրտի սրբութիւն հաստատիր, ով Աստուած: Իսկ Սողոմոնը յորդորում է մեզ, որ մեր սրտերի վերայ հոգ տանենք, զգուշանանք և խնամենք, որովհետեւ կեանքի աղբիւրը սրտումն է. այն, սիրտը նման է մի աղբիւրի, որից շարունակ կեանք է բղխում, կենդանութիւն է բղխում: Եթէ մաքուր ջուր են բղխում աղբիւրները, նշանակում է, որ այդ աղբիւրների ջրի ամբարը մաքուր ջրից է գոյացած: Այսպէս էլ, եթէ սիրտը մաքուր է, մաքուր կեանք կը բղխի իւր համար թէ այս և թէ յաւիտենական կեանքում: Ինչպէս Դաւիթն ասում է՝ «Քղիւնոցեն սիրտը մեր զբան բարի»: Իսկ եթէ սիրտը չար է, անմաքուր է, ապակաշտած է, չարացնում է մարդուն, անմաքուր

կեանք է անցկացնել տալիս և ապականում է նրա բարք ու վարքը: Ինչպէս Յիսուան է ասում՝ «Որովհետեւ սրտիցն է դուրս գալիս չար խորհուրդները, ապականութիւնները և այլն, ինչու որ սրտի յաւելուածներից է խօսում բերանը և թէ, ինչ որ դուստից ներս է մտնում չի պղծում մարդուն, այլ ներսից ելածն է պղծում»:

Զարմանալի է, որ մարդիկ իրենց մարմնաւոր տէրերին ընդունելու համար խօկոյն պատրաստում են ընդունելութեան համար տեղ, վայելուչ օթեան, կերակրեղէն, խմիչքեղէն և մինչև անգամ ամենամաքուր անկողին, բայց հոգեպէս այնքան ծոյլ են, որ իրենց ամբողջ կեանքում ծնուած, օրից մինչև մահ, մի բոպէ անգամ չեն կամենում պատրաստել իրենց սրտերը Քրիստոսին ընդունելու, որովհետեւ աշխատում են արտաքինով մարդկանց հաճոյանալ, նրանց առաջ մաքուր երևալ, ուրիշների պատուին չը դիպչել, բայց ներքինով դուցէ չար կրքեր, նախանձ, բարկութիւն և անհոգութիւն է թագաւորում: և այս լինում է միայն նրա համար, որովհետեւ ապահով են, որ ծածուկ է, ոչ ոք չի տեսնում, և չեն մտածում, որ ամենայն բան կարելի է մարդկանցից ծածկել, բայց Աստուածանից ոչ. «Ոչինչ է ի ծածուկ, որ ոչ յայանեսցի»: Ուրեմն ինչ օգուտ կունենանք, որ դրսի մաքրութեամբ մարդոց հաճոյանանք, բայց ներքին անմաքրութեամբ Աստուծուն առելի լինինք. չէ՞ որ «Աստուած նայում է սրտին, իսկ մարդիկ երեսին»:

ԺԵ.

ԿԱՆԱՆՅ ՄԱՍԻՆ

«Կին ժրագլուխ, եթէ ոք գտանիցէ,
պատուականագոյն է այնպիսին քան
գականս պատուականս».

(Առակ. ԼԱ. 10).

«Ով որ ժրագլուխ կին գտնէ, այն-
պիսին պատուականագոյն է քան պա-
տական ակունքներ:

Իմաստուն Սողոմոնը գովում և նախադա-
տում է ժրագլուխ կնոջ միւս կանանցից. բարո-
յական փիլիսոփայութիւնը սովորեցնում է, որ
առ հասարակ բոլոր կանանց սեռը սրտով բարի,
գլխոտ, զգայուն, կարեկից և փափուկ են, իսկ
գլխով կոշտ են, դրա համար էլ կանայք աւելի
զգում են քան կշռադատում: Նրանց սիրտը
աւելի է գործում քան ուղեղը: Սրա հակառակ՝
ազամարդիկ աւելի մտածում են քան զգում,
վերջիններին ուղեղը բնականապէս աւելի է գոր-
ծում քան թէ սիրտը: Տղամարդիկ գործում են
գիտակցաբար, իսկ կանայք՝ կարեկցաբար, սորա

Համար կանանց սրտի այս յատկութիւնը գերադասում է տղամարդկանցից, ուրեմն կինը սրտով արդէն զգայուն է մնում, որ գլուխն էլ աղնուացնուի, այսինքն պէտք է կանանց ուսուցանել, կրթել, գաստիարակել: Երկու սեռի գաստիարակութեան համար ասում է բարոյական փիլիսոփայութիւնը առաջինի (կնոջ) գլուխը պէտք է կրթել, երկրորդինի (մարդու) սիրտը. «Եթէ տղամարդին առանց սրտի գաստիարակութեան և կնոջ առանց գլխի գաստիարակութեանը թողնենք երկուսն էլ կեանքի մէջ միաճամայն անպէտք բաներ կը լինին» (Մմայլս բնաւորութիւն տես. գլ. ԺԱ):

Ահա սորա համար Սողոմոնն ասում է. «Ժրագլուխ կինը պատուականագոյն է քան պատուական տղուը»: Հիմա պէտք է հասկանալ թէ ժրագլուխ կինը ինչ պատճառով է պատուականագոյն: Սողոմոնը ինքը բացատրում է թէ կնոջ պատուականութիւնը ինչի՞ մէջն է կայանում. ասում է «Վասն է գէպի նա մարդու սիրտը և շատ աւարների չի կարօտի»: Ուրեմն Սողոմոնը բացատրում է, որ պատուական կինը նա է որի մարդու սիրտը նորա վերայ վստահ է. հիմայ էլ տեսնենք թէ, որո՞նք են վստահութիւնները: Վստահութիւնը երեք պայմանների մէջ ենք դնում:

Նախ՝ Ամուսնութեան սրբութեան մէջ:

Երկրորդ՝ Ընտանիք կառավարելու մէջ և Երրորդ՝ Զաւակների գաստիարակութեան մէջ:

Ա. Վասնորիւն ամուսնութեան պայմանի մէջ:

Այր և կին ամուսնութեան սուրբ կապով կապուած են միմեանց հետ, «Ամենայն, որ արձակիցէ զկին իւր և ոչ վասն բանի պոռնկութեան և առնիցէ այլ՝ շնայ» (Մատթ. ԺԹ. 9): Իսկ կնոջ համար էլ ասում է «կին մարդը քանի որ մարդը կենդանի է օրէնքով կապուած է մարդու հետ, բայց եթէ որ մարդը մեռաւ՝ նա մարդու օրէնքիցը արձակուած է, ապա ուրեմն՝ քանի որ մարդը կենդանի է՝ նա շնացող է կոչում՝ թէ որ ուրիշ մարդու գնայ» (Հռոմ. Է. 2—3): Ամուսնութիւնը մի սուրբ ուխտ (պայման) է ամուսնացողների մէջ, որով այր և կին նուիրւում են միմեանց, մարդը կնոջն է պատկանում և կինը մարդուն, մարդը բացի իւր կնոջից ուրիշներին կոյս է օրէնքով, նոյնպէս կինը բացի իւր մարդուց՝ ուրիշներին կոյս է, այս պայմանը սուրբ պէտք է պահել կեանքի ամեն պայմանների մէջ, այսինքն դառն և դժուար ու անտանելի դէպքերում, կեանքի փորձութեան ամենադառն աւիթների մէջ անգամ չը պէտք է վհատուին ու քանդեն իւրեանց ամուսնութեան սուրբ ուխտը, մինչև անգամ եթէ մահ էլ հասնի իրանց: Ինչպէս սուրբ կոյս Հռիփսիմէն, որը ուխտ էր դրել հոգով հարսնանալ Փրկչին, և Տրդատ թագաւորը ցանկացաւ նորա հետ ամուսնանալ, բայց Հռիփսիմէն կամք չը տուեց և նահատակուեց: Սա նահատակուեց հոգեւոր ամուսնութեան պայմանը չը

քանդելու համար: Այսպէս էլ պատուական է այն կինը, որ հաճատակութեւն պատրաստակամութիւն կը յայտնէ իւր ամուսնութեան սուրբ ուխտը չը քանդելու համար, և յիրաւի այսպիսի կանայք պատուական են քան պատուական ահուհք:

Բ. Վստահութիւն ընտանիք կառավարելու մէջ:

Դարձեալ Սողոմոնն ասում է. «Ոչինչ հոգս չունի նորա այրը եթէ որ եիցէ տեղ ուշանայ»: Կեանքի փոթորիկների մէջ մարդը աղքատութեան պատճառով և կամ վաճառականութեան գործով կարող է տնից հեռանալ և սպասած ժամանակից կարող է ուշանալ, այդպիսի դէպքերում ժրագլուխ կինը ըստ Սողոմոնի տղամարդու պէս մէջքը պինդ կը կապի, կառավարութեան ղեկը ձեռք կառնի, գործել կսկսի և ընտանիքը իւր աշխատանքով կը կերակրի:

Գ. Վստահութիւն զաւակների դաստիարակութեան մէջ:

Ընտանիքի հայրը միայն աղքատութեան պատճառով և վաճառականութեան գործերով չէ, որ հեռանում է տնից և ուշանում: Տան տէրը կարող է և անդարձ հեռանալ, այն, մահով

կարող է հեռանալ իւր սիրելիներէց և յաւիտեան այլ ևս չի վերադառնալ՝ մտնելով սառը գերեզմանի մէջ։ Եւ եթէ մահուան ժամանակ մի մարդ հարցնելու լինի, թէ «Ո՞վ մարդ, դու որ այդպէս տարածամ հեռանում ես, քո որք զաւակներդ ունի ես յանձնում», անշուշտ պատասխան կըստանայ. «Ես վստահ եմ իմ պատուականագոյն, ժրագլուխ, գլխիս պսակ կնոջս վերայ», ու հոգին կաւանդէ։ Ուրեմն ժրագլուխ կինը պարտաւոր է իւր մեռնող ամուսնու վստահութիւնը չզաւաճանել, նորա բոլոր յոյսը որ դրել է նորա վերայ, ի կատար ածել։

Ա՛րդ, ժրագլուխ կին, Սողոմոն իմաստունը քեզ ժրագլուխ և առաքինի է անուանում և նախադասում է պատուական ակունքներից և գոհարներից, քո մարդու գլխի պսակ է անուանում քեզ, միտքդ բեր նորա խրատներն ևս։ Դու որ քո մարդուդ կենաց մէջ միշտ բարիք կը բերէիր և ոչ չար, այժմս էլ բուրդ ու քաթան փնտռիր և ուզածդ ձեռքովդ գործիր, վաճառականի նաւի պէս քո զաւակներիդ համար հեռու տեղից հաց բեր, գիշերները վեր կաց և քո՝ ընտանիքիդ կերակրիր ու ծառաներիդ էլ բաժին հանիր, մտածիր որ արտը ծախու առնես, քո ձեռքերիդ պտուղով այգի տնկիր, քո մէջքդ զօրութիւնով պնդիր և քո բազուկներդ զօրացրու, քո վաստակիդ լաւութիւնը հասկացիր և քո ճրագդ գիշերները մի հանդցնիր, քո ձեռքերդ իլիկին երկաթացրու և ամովդ ըոքը բռնիր, աղքատների հա-

մար ձեռքդ բաց պահիր և կարօտեալներին օգնութեան հասիր, բոլոր ընտանիքիդ տաք հագցրու, որ ձիւնից չը վախենան: Քեզ համար առաքինութեան ծածկոցներ չինիր և պարկեշտութեան ծիրանի և բեհեզ հագիր, բերանդ իմաստութեամբ բաց արա և քո զաւակներիդ առաքինութեամբ գաստիարակիր և եթէ կարողութիւն ունես, ուսման տուր: Միթէ միայն հայրն էր պարտական որդւոց գաստիարակելու. չէ որ իբրեւ իւր որբերի ծնողի՝ իւր վստահութիւնը քեզ վերայ դրեց. չէ որ քեզ նորանց ծնող ճանաչեց. չէ որ դու ես յղացել ծնել և կաթով կերակրել. դէհ ուրեմն, զաւակներիդ կրթութեան կիսաճանապարհի վերայ մի թողնիլ. դու քո ամուսնուդ գործակից ես ամենայն բանում: Այո, շարունակիր մարդուդ թողած գործերը, որպէս զի նա, գերեզմանի մէջ հանգիստ պարկի ասելով. «Վստահ եմ կնոջս վերայ, նա զաւակներս քրիստոնէական հոգով կը գաստիարակի»: Ի՞նչ ցանկալի վստահութիւն, որ գերեզմանից խղճմբտանքի ձայնը արձագանք է տալիս:

Ահա այն ժամանակ բոլորս էլ Սողոմոնի հետ կասենք. «Այո, այսպիսի կանայք պատուականագոյն են քան զականս պատուականս»:

